UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

Valerija Vuk

Sodelovanje šolske svetovalne službe z družino

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

Valerija Vuk

Sodelovanje šolske svetovalne službe z družino

Magistrsko delo

Mentorica: doc. dr. Lea Šugman Bohinc

Študijski program: Socialno delo z družino

Ljubljana, 2016

»Če se želimo izogniti pokroviteljskemu odnosu, nam ostane le dialog.«

Villy Sørensen

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici, doc. dr. Lei Šugman Bohinc,
za vso strokovno podporo pri pisanju magistrske naloge,
za natančno branje, napotke in nasvete, ki so mi bili v veliko pomoč.

Hvala šolskima svetovalnima delavkama in vsem sodelujočim družinam,
ki so mi pomagale pri izvedbi raziskave.

Hvala prijateljicam, ki so hodile ob meni na poti dokončanja študija
in mi pomagale vstati, če sem kdaj padla.

Hvala tebi mama, da si prenašala slabo voljo in trenutke obupa,
me vzpodbujala, verjela vame in me predvsem imela rada. Večno ti bom hvaležna!
Hvala vsem ostalim članom družine za vse vzpodbudne besede pri pisanju magistrske naloge.
In hvala tudi tebi Blaž, da si zdržal ob meni.

... tebi, ki si med zvezdami.

Univerza v Ljubljani

IZJAVA

Spodaj podpisani/-a **Valerija Vuk**, študent/-ka drugostopenjskega študija Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani, z vpisno številko **6130171**, s svojim podpisom izjavljam, da sem avtor/-ica magistrskega dela z naslovom:
»**Sodelovanje šolske svetovalne službe z družino**«.

S svojim podpisom zagotavljam:

- da je predloženo magistrsko delo rezultat mojega samostojnega raziskovalnega dela ter da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev citirana in navedena v seznamu virov, ki je sestavni del predloženega magistrskega dela;
- da se zavedam, da je plagiatorstvo, ne glede na obliko in način predstavljanja tujega avtorskega dela kot svojega, v nasprotju z akademsko etiko in s pričakovanimi moralnimi prepričanji ter pomeni hujšo kršitev pravil in predpisov, ki urejajo to področje, kot tudi posledic, ki jih ima takšno dejanje za predloženo delo in z njim povezani status;
- da sem seznanjen/-a z določili Pravilnika o študiju na programih druge stopnje;
- da je predloženo pisno delo identično elektronski verziji istega dela;
- da v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 16/07, 68/08 in 110/13) dovoljujem, da se zgoraj navedeno magistrsko delo objavi v digitalni zbirki eGradiva in repozitoriju UL.

V Ljubljani, 17.10.2016 Podpis avtorja/-ice: Vuk Valerija

S svojim podpisom:

- dovoljujem knjižnici Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani uporabo svojega rojstnega datuma za namen obdelave magistrskega dela v sistemu COBISS;
- soglašam z objavo svojega magistrskega dela na svetovnem spletu;

V Ljubljani, 17.10.2016 Podpis avtorja/-ice: Vuk Valerija

Povzetek

Sodelovanje šolske svetovalne delavke z družino je aktualna, vendar še vedno premalo raziskana tema socialnega dela. Za to temo sem se odločila, ker menim, da je sodelovanje med šolo in domom zelo pomembno, saj predstavlja uspešno podporo in pomoč učencu.

V teoretičnem delu sem s pomočjo znanstvene in strokovne literature opisala družino, njene naloge in delovanje družine. V nadaljevanju sem se osredotočila na socialno delo z družino in svetovalni delovni odnos. Nadaljevala sem z opisom šolske svetovalne službe, kjer sem opisala področja dela šolske svetovalne delavke ter načela in cilje svetovalne službe. Ob tem sem opisala uporabo koncepta socialnega dela pri svetovalnem delu šolske svetovalne z družino. Nadaljnje sem opisala še oblike, spodbude in ovire sodelovanja, s katerimi se lahko v delovnem odnosu soočajo svetovalne delavke in družine. Naredila sem tudi pregled domačih raziskav, povezanih s temo moje magistrske naloge.

Empirični del naloge je sestavljen iz kombinirane raziskave. S pomočjo raziskave sem prikazala različne poglede na sodelovanje s strani šolske svetovalne službe in s strani družin. Kvantitativni del raziskave sem opravila s pomočjo kombiniranega anketnega vprašalnika, ki sem ga razdelila staršem otrok 7., 8. in 9. razreda na dveh izbranih osnovnih šolah. V okviru kvalitativnega dela raziskave pa sem za zbiranje empiričnih podatkov kot merski instrument uporabila strukturiran intervju, ki sem ga opravila s šolskima svetovalnima delavkama na izbranih šolah. Razdelila sem ga v tri sklope. Prvi sklop je začetek sodelovanja družine s šolsko svetovalno službo, drugi je uspešnost sodelovanja in tretji izboljšanje obstoječe prakse sodelovanja šolske svetovalne službe z družino.

Ključne besede: šolska svetovalna služba, družina, socialno delo, svetovalni delovni odnos, sodelovanje

Abstract

Collaboration between school counsellors and families is a very contemporary issue, but nevertheless still quite an insufficiently explored segment of social work. I chose this topic because I see cooperation between school and family as extremely important since it provides an efficient support and help for the student.

The theoretical part of the thesis based on scientific and specialised literature provides a description of the term family along with family's duties and functions. Further, I focused on social work with the family and counselling working relationship. Then the description of school counselling service follows and explanation of different work areas of school counsellors, as well as principles and objectives of the counselling service. Hereby, I also describe the use of the social work concept in the school counselling process that includes families. Additionally, I present different forms, types of promotion and obstacles that can appear during the counselling process between the counsellor and family. I also made an overview of national research related to the topic of my master's thesis.

The empirical part of my thesis consists of two combined surveys. The quantitative part of the survey was carried out with the help of a combined questionnaire, which was distributed to the parents of the children in the 7th, 8th and 9th grades at two chosen primary schools. Through the questionnaire, I wanted to find out how the families perceive the cooperation with school counsellors. Within the qualitative part of the survey a structured interview was used as a measuring instrument to collect empirical data, I interviewed two school counsellors at the chosen schools. The interview questions were divided into three parts. The first part covered the beginning of the collaborating process between the family and the school counselling service, the second part aimed to reveal the effectiveness of the process and the third part focused on improving the present practice of collaboration between the school counselling service and families.

Key words: school counselling service, family, social work, counselling working relationship, collaboration

Predgovor

Družina in morala o družini, ki jo spremlja, sta se desetletja vedno spreminjali, kar pomeni, da je družina spremenljiva skupina. Spreminjajo se vloge, dojemanja družine in navsezadnje tudi tipi družine. Vendar je potreba po pripadnosti skupna vsem družinam in je eden od razlogov, da »institucija družine obstaja neglede na kulturološke spremembe«. (Boscolo et al. v Rus Makovec 2003: 38) Družina je neglede na obliko in tip prisotna v vsaki družbi. Njena osnovna funkcija je oblikovanje socialnih mrež, ki se začne že ob rojstvu, nadaljuje skozi proces šolanja in skozi celotno življenje. Pomembno je, da družine sodelujejo. Da sodelujejo posamezni družinski člani drug z drugim, družina z drugimi družinami, z lokalnim okoljem, šolo in nenazadnje celotno družbo.

Šola in dom se z vzgojo in izobraževanjem otrok ukvarjata na najkompleksnejši ravni. Vzgojno-izobraževalno delo je njuna osnovna naloga, ki vpliva na medsebojno sodelovanje šolske svetovalne službe in družine. Uspešno sodelovanje pa je odvisno od skupne skrbi za kakovosten in celosten razvoj otroka in njegov napredek skozi odraščanje in šolanje. (Intihar in Kepec 2002) Pri tem je pomembno, da ima šola vso podporo staršev, saj lahko le tako nemoteno deluje. Sodelovanje šole in družine je tema, ki je vedno bolj zanimiva za različne raziskovalce, saj je sodelovanje šole in družine je v današnji družbi samoumevno, vendar pa raziskave kažejo, da je sodelovanja premalo. Dom in šola sta dve ločeni strukturi, pogosto z nasprotujočimi interesi in konfliktnimi potrebami, zato uspešno sodelovanje predstavlja velik izziv. (Allen-Meares 2007)

Glede na zaposlenost sedanje družbe in nenehnega hitenja menim, da so starši bolj preobremenjeni z drugimi stvarmi kot z otrokom. Zato se šola in nenazadnje šolska svetovalna služba nauči sodelovati z družinami in da dela na tem, da se starši vračajo v šolo. Zavedajmo se, da se sodelovanje šolske svetovalne službe in družine doseže le, če oboji uvidijo medsebojno odvisnost. (Kalin et al. 2009: 30)

Vzporedni odnos staršev z šolsko svetovalno službo vključuje tudi njihovo zavzemanje za otroke. Skozi leta šolanja otroka se družina otrok srečuje z različnimi težavami, za razrešitev le teh pa je potrebno sodelovanje s šolsko svetovalno službo in nenazadnje s celotno institucijo, s šolo. Šolska svetovalna delavka pomaga družini pri vpisu otroka in poklicni orientaciji, pri učnih, vedenjskih in socialnih težavah otroka, pri ekonomskih stiskah družine, pri posebni obravnavi otrok s posebnimi potrebami itd. Pri tem pa moram vključiti tudi razmisleke o tem, kako vzpostaviti demokratične, sodelovalne odnose med zaposlenimi v šoli in učencem – kjer

svetovalna delavka ni več nosilec moči, ki jo podeljuje po lastnem premisleku, ampak kot soustvarjalec prispeva h krepitvi moči učenca, kjer vzgojno-izobraževalni proces ni samo posredovanje znanja preteklih generacij, temveč pomeni hkrati odpiranje novih obzorij in zamisli. (Čačinovič Vogrinčič 2008: 79, 80)

Samo sodelovanje šolske svetovalne službe z družino ne sme biti samoumevno. Udeleženci se sodelovanja lotitijo resno in hkrati zavestno, svetovalne delavke pa ga s svojim strokovnim znanjem pripeljejo do želenega cilja. Družina se mora potruditi, da s šolsko svetovalno delavko dobro sodeluje, saj ti odnosi vplivajo na otroka. Dobro sodelovanje odraža tudi kvaliteto dela šole, zato je pomembno, da se tudi šolski uslužbenci trudijo za dobro sodelovanje z družinami učencev. To pa je v majhnih vaseh včasih težko, zaradi predpostavk o družinah, s katerimi razpolagajo učitelji.

Včasih se v šoli srečujejo s problemi, katerih rešitev iščejo le z enim staršem, drugič z obema. Ker se večinoma govori o svetovalnem delu s starši, manj z družino Čačinovič Vogrinčič sklepa, da je to z enim staršem. (Čačinovič Vogrinčič 1999: 177) Tudi samo me zanima socialno delo z družino, zato sem se odločila raziskati, kakšno je sodelovanje s celotno družino učenca in ne s posameznimi družinskimi člani.

V teoretičnem delu magistrske naloge sem s pomočjo teorije postavila okvir naloge, saj sem zbrala splošne podatke in opisala družino ter njeno delovanje. V nadaljevanju sem vključila tudi socialno delo in svetovalni delovni odnos, kar sem povezala s šolsko svetovalno službo in njeno sodelovanje z družinami. V empiričnem delu naloge pa sem skušala s pomočjo anketnega vprašalnika in intervjuja pridobiti informacije, kakšno je sodelovanje družin s šolsko svetovalno službo v praksi. Na dveh šolah sem razdelila 200 anket staršem otrok 7., 8. in 9. razreda, od katerih sem dobila vrnjenih 102 in opravila 2 intervjuja s šolskima svetovalnima delavkama. S pomočjo raziskave bom prikazala poglede na sodelovanje s strani šolske svetovalne službe in s strani družin. Ugotovitve lahko prispevajo k izboljšanju sodelovalnega odnosa. Pridobljeni rezultati so lahko opora šolskim svetovalnim delavkam pri delu z družino, saj bodo prikazovali, kaj družine pričakujejo od njih in njihovega dela.

Namen magistrske naloge je ugotoviti, kako šolska svetovalna služba sodeluje s celotno družino. Izbrana tema je aktualna, saj v današnji družbi in stroki narašča potreba po sodelovanju šolske svetovalne delavke in družine, gre namreč za enega od premalo izrabljenih virov za uspešno podporo in pomoč učencem.

Kazalo vsebine

Predgovor
1. Družina ... 1
1.1. Definicije pojma družina ... 1
1.2. Naloge in vloge družine ... 3
1.3. Socialno delo z družino ... 6
1.3.1. Delo na dveh ravneh ... 8
2. Šolska svetovalna služba ... 9
2.1. Področja dela šolske svetovalne službe ... 10
2.2. Načela šolske svetovalne službe ... 12
2.3. Cilji šolske svetovalne službe ... 13
2.4. Socialno delo v šolski svetovalni službi ... 14
2.4.1. Koncept delovnega odnosa v šolski svetovalni službi ... 14
2.4.2. Izvirni delovni projekt pomoči ... 20
3. Sodelovanje šolske svetovalne službe z družino ... 20
3.1. Šolsko svetovalno delo z družino ... 23
3.2. Oblike sodelovanja ... 25
3.3. Spodbude sodelovanja ... 28
3.4. Ovire sodelovanja ... 30
4. Raziskovalni problem ... 33
4.1. Raziskovalna vprašanja in hipoteze ... 33
5. Empirični del ... 35
5.2. Vrsta raziskave ... 35
5.3. Spremenljivke in teme raziskovanja ... 35
5.4. Merski inštrumenti in viri podatkov ... 37
5.5. Populacija in vzorčenje ... 37
5.6. Zbiranje podatkov ... 38
5.7. Obdelava in analiza ... 39
5.8. Rezultati anketnega vprašalnika z razpravo ... 40
5.9. Preverjanje hipotez ... 58
5.10. Rezultati intervjuja z razpravo ... 64
5.10.1. Začetek sodelovanja ... 64
5.10.2. Uspešnost sodelovanja ... 67
5.10.3. Izboljšanje sodelovanja ... 70

6. Sklep 72
7. Predlogi 77
8. Viri in literatura 78
9. Priloge 84
9.1. Anketni vprašalnik 84
9.2. Uspešnost sodelovanja 88
9.3. Intervju s šolsko svetovalno delavko iz OŠ I Murska Sobota 89
9.4. Intervju s šolsko svetovalno delavko na OŠ X 92
9.5. Določitev enot kodiranja 96
9.6. Osno kodiranje – urejanje pojmov 104

Kazalo tabel

Tabela 5.7.1: Primer kodiranja (pripisovanje pojmov in kategorij) 39
Tabela 5.8.2: Sodelovanje družine s šolsko svetovalno službo 42
Tabela 5.8.3: Pričakovanje družine na OŠ X 53
Tabela 5.8.4: Pričakovanje družine na OŠ I Murska Sobota 54
Tabela 5.8.5: Najpogostejša ovira pri sodelovanju na OŠ X 55
Tabela 5.8.6: Najpogostejša ovira pri sodelovanju na OŠ I Murska Sobota 56
Tabela 5.8.7: Predlogi za izboljšanje sodelovanja na OŠ X 56
Tabela 5.8.8: Predlogi za izboljšanje sodelovanja na OŠ I Murska Sobota 57
Tabela 5.9.1: Pobuda za sodelovanje 58
Tabela 5.9.2: Prikaz kontingenčne tabele 60
Tabela 5.9.3: Izračun hi-kvadrat testa 60
Tabela 5.9.4: Tabela povezanosti spremenljivk 60
Tabela 5.9.5: Prikaz kontingenčne tabele 61
Tabela 5.9.6: Izračun hi-kvadrat testa 61
Tabela 5.9.7: Tabela povezanosti spremenljivk 62
Tabela 5.9.8: Prikaz kontingenčne tabele 63
Tabela 5.9.9: Izračun hi-kvadrat testa 63
Tabela 5.9.10: Tabela povezanosti spremenljivk 63
Tabela 9.2: Uspešnost sodelovanja 88
Tabela 9.5: Določitev enot kodiranja 96

Kazalo grafov

Graf 5.8.1: Spolna sestava anketirancev 41
Graf 5.8.2: Starost anketirancev 41
Graf 5.8.3: Razred otroka 42
Graf 5.8.4: Sodelovanje s šolsko svetovalno službo na OŠ X 44
Graf 5.8.5: Sodelovanje s šolsko svetovalno službo na OŠ I Murska Sobota 44
Graf 5.8.6: Pobuda za sodelovanje 45
Graf 5.8.7: Uspešnost sodelovanja na OŠ X 46
Graf 5.8.8: Uspešnost sodelovanja na OŠ I Murska Sobota 47
Graf 5.8.9: Vpliv sodelovanja 48
Graf 5.8.10: Udeleževanje posameznik oblik sodelovanja OŠ X 49
Graf 5.8.11: Udeleževanje posameznik oblik sodelovanja OŠ I Murska Sobota 50
Graf 5.8.12: Sodelovanje družin s šolsko svetovalno delavko 52
Graf 5.9.1: Pobuda za sodelovanje 59

1. Družina

1.1. Definicije pojma družina

Definicija družine je v socialnem delu z družino zelo pomembna. Pri tem potrebujemo znanje o pluralnosti družinskih oblik in o raznolikosti, kompleksnosti in spremenljivosti družinskega življenja. Naloga socialne delavke je, da v sodelovanju z družino razišče značilnosti družinskega življenja. Mora se naučiti pridružiti družini na točki definiranja same sebe. Socialno delo z družino ni pristojno za oblikovanje sodbe o tem, kakšna mora biti oziroma je prava družina, kakšen je pravilen način življenja, ampak za raziskovanje sprememb, ki jih družina nujno potrebuje, da z njimi zmanjša in reši težave in stiske ter poišče rešitve zanje. (Čačinovič Vogrinčič 2006b: 15–17)

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih opredeli družino kot življenjsko skupnost staršev in otrok, ki zaradi koristi otrok uživa posebno varstvo. (ZZZDR – UPB1, Uradni list RS, št. 69–3093/2004, 2. člen) Vendar iz tega sledi, da različne življenjske skupnosti brez otrok ne moremo uvrstiti v skupino družina, čeprav gre za zakonsko oziroma zunajzakonsko skupnost dveh odraslih oseb. Za pojem družine zadostuje, da otrok živi le z enim staršem, ki zanj skrbi in ima pravice in obveznosti do otroka, ki so določene z zakonom. (Zaviršek 2009)

Vsaka družba ima lastne moralne in normalne vidike, ki jih določi s socialnopolitičnimi ukrepi. Zato se stroka in znanost soočata s pomembno in zahtevno nalogo, kako oblikovati definicijo družin, ki bo razlikovalna, inkluzivna in operativna. Pomembno je, da je definicija družin razlikovalna, kar pomeni, da družino konstituira in hkrati razmeji od drugih oblik življenja, kot sta gospodinjstvo in partnerstvo; inkluzivna oziroma nediskriminatorna, kar pomeni, da definicija hkrati zajema vse obstoječe oblike in načine družinskega življenja, ne da bi jih obsojali; ter operativna, saj operativnost določa učinkovito uporabnost v državnoadministrativnem in raziskovalno informacijskem delu. (Rener 2006: 14–15)

Poznamo več vrst definicij družine. Predstavila bom sociološko, statistično in psihološko definicijo. Sociološka definicija, ki starševsko razmerje prikaže kot socialno in ki jo priporoča tudi Ekonomska komisija Združenih narodov za Evropo (UNECE), takole opiše družino: »Družino definiramo v ožjem smislu kot jedrno družino, to sta dve osebi ali več oseb, ki živijo v skupnem gospodinjstvu in so med seboj povezane z zakonsko zvezo, kohabitacijo[1] ali starševskim razmerjem.« (Keilman 2003: 11) Sociooloških definicij je veliko in se med seboj

[1] Zveza dveh oseb, če večinoma prebivata v skupnem gospodinjstvu, nista sklenili zakonske zveze drug z drugim in je njuno razmerje podobno zakonski zvezi. (Perić 2009: 9)

razlikujejo, vendar je vsem skupno to, da družino opredeljujejo kot vsaj dvogeneracijsko skupnost in družbeno institucijo, ki skrbi za otroke. (Rener 2006: 15–16)

»Družino definiramo kot skupino oseb, ki živi v skupnem gospodinjstvu in jo sestavlja vsaj en otrok in vsaj ena odrasla oseba ter je med seboj povezana z zakonsko zvezo ali s kohabitacijo in starševskim razmerjem.« (Nowotny 2004 v Rener 2006: 16) Tako definicijo uporabljajo v popisne in populacijsko statistične namene.

Ker so se v zadnjih desetletjih močno spremenile definicije družinskega življenja, se tudi psihologija srečuje s preoblikovanjem definicije družine. Psihologija si prizadeva oblikovati ekopsihološke zemljevide, ki upoštevajo socialni, ekonomski in kulturni kontekst in težko doseženo raznolikost družinskih oblik (Čačinovič Vogrinčič 1995: 46). Psihologi menijo, da je glavna naloga družine, da raznolikosti družinskih članov na poseben in zanjo edinstven način poveže in obvlada in ustvari nekakšno skupino oziroma sistem, ki bi lahko omogočil srečanje, soočenje in odgovornost za soočenje (Perić 2010: 7). Taka naloga povezuje socializacijske procese, zato je družina prostor, kjer se človek uči preživetja in kjer je družina prvi socialni sistem, ki s svojimi značilnostmi vpliva na otrokovo osebnost. (Čačinovič Vogrinčič 1998: 19)

G. Čačinovič Vogrinčič (1998: 105) je definirala družino kot »tvorbo dveh ali več posameznikov, ki so v interakciji, imajo skupna pravila in cilje, povezujejo pa jih tudi skupne norme in vrednote«. Odnosi družinskih članov se tako kažejo v sestavi njihovih vlog in statusov. V socialni skupini, ki jo družina predstavlja, se neprestano vzpostavljajo, prepletajo in odvijajo tako procesi osamosvajanja lastne osebnosti kot tudi medsebojnega povezovanja članov družine. Čeprav družina predstavlja enoto, ki je v vseh skupnostih enaka ali vsaj podobna, moramo vedeti, da je vsaka družina svet zase in ima svoje lastne potrebe, vrednote, značilnosti in norme. Zgradbo družine sestavljajo načini obnašanja v družini in medsebojni odnosi družinskih članov. Družina pomaga razvijati doživljanja, oblikovati vrednote, ljubezen, zaupanje, pripadnost skupini, ozaveščenost dogajanja, učenja delovnih navad in razvoj osebnih značilnosti. Njen pomen dokazujejo njeni člani z upoštevanjem drug drugega, v okolju pa nastopajo enotno, da si zagotovijo zaščito in varnost kot tudi sodelovanje z okolico. Lastno vlogo in kvaliteto skupnega življenja družinskih članov izoblikuje družina sama. (Gradišar 2005: 38–41)

Brez dvoma se skozi čas družina in družinsko življenje zelo spreminjata, kar potrjujejo subjektivna dojemanja realnosti kot tudi znanstvena tematizacija sprememb v družinskem življenju. Švab (2001: 1) pravi: »Teorije o družinskem življenju se zelo razlikujejo in pojasnjevanje družinskih fenomenov je vse prej kot enovito in dorečeno. Bolj kot se zdi, da se družinsko življenje intenzivno spreminja in umika od modernega družinskega modela, več je

nejasnosti in manj konsenza o tem, kako se spreminja, katere smeri ubira oziroma kako se nam nasploh kaže in kako ga doživljamo.«

Ob tem bi omenila še razmišljanje Renerjeve (1995: 15), ki pravi, da je »družina temeljno mesto socialne konstrukcije in obenem točka, ki ji uspeva nemogoče: socialna razmerja, kakor so razmerja med generacijami in razmerja med spoloma, predeluje in prikazuje kot naravna in narobe, naravna dejstva kakor rojstvo, rast, smrt opremlja s celim registrom socialnih pomenov. Družina je prav zato, ker je mesto dogajanj in odnosov, ki se dotikajo najglobljih dimenzij življenja, na videz vsem skupnih in univerzalnih, privilegiran material, s katerim se konstruirajo socialni arhetipi in miti, ideološke predstave, ki pa niso vselej afirmativne«.

Vse definicije dokazujejo, da je družina temeljna enota posameznika od rojstva naprej, kar pomeni, da ima zanj velik pomen in hkrati velik vpliv na njegov razvoj. Ko je otrok za učenje najbolj sprejemljiv, se namreč vanj zasidra vse, kar se dogaja v družini in kar se je naučil od družinskih članov. Od družine dobi tako prve čustvene in socialne izkušnje, hkrati pa vloga družine odraža tudi spremembe, ki se jim posameznik uči prilagajati.

1.2. Naloge in vloge družine

Naloge in vloge dajejo družini posebno mesto v določenem okolju oziroma družbi**,** v kateri živijo. Skozi obdobja zgodovine in različnih sprememb se spreminjajo tudi vloge in naloge. Skrb za otroka je ena izmed primarnih nalog družine. Poznamo veliko opredelitev funkcij družine, nekaj jih bom navedla v tem poglavju.

Vsak član ima svojo vlogo, ki jo sprejme v družini. Medsebojni odnosi družinskih članov določajo to vlogo mnogo bolj kot »osnovno« mesto v družini (oče, mati, hčerka, sin). Poleg tega družinske vloge delno določajo tudi kulturna merila, socialne navade in ekonomska organizacija družine v določenem času. Dajejo jim pravice, odgovornosti in pristojnosti, s tem pa tudi pomen vlog, ki se razlikuje med člani družine. Doživljanje vloge je torej zelo pomembno, kar pa spremljajo še pričakovanja, potrebe in predstave drugih, ki so večkrat še odločilnejše. (Tomori 1994: 19–24) Delitev teh vlog je za družino lahko včasih težavna, posledica tega je slabša funkcionalnost družin. Neuspešna in neustrezna delitev vlog lahko pripelje do trajnih težav v medsebojnih odnosih, saj lahko v družinskem sistemu neustrezno dodeljena vloga enega družinskega člana vpliva na neprimerne razporeditve ostalih vlog. Če se v družini dodelijo neustrezne vloge, člani družine ne dobijo zadostne možnosti za pozitiven osebnostni razvoj. (Traper 2008: 18)

Za otroka je družina še posebej pomembna, saj otrok v njej raste in se razvija kognitivno, emocionalno, socialno ter moralno in v njej izraža in zadovoljuje svoje potrebe in hotenja na način, ki je edinstven samo njemu. (Lepičnik Vodopivec 1996: 30) Čas, ko otrok odrašča v matični družini, oblikuje njegovo osebnost in pomembno prispeva k razvoju njegovih temeljnih značilnosti, ki ga potem spremljajo skozi življenje. (Štadler et al. 2009: 31) Zato morajo biti znotraj družine zagotovljeni varnost in zaščita za njene člane, materialni obstoj, pripadnost in povezanost. Tak način ji omogoča, da se stabilizira. Navzven pa je pomembno, da se lahko ves čas prilagaja spremembam in zahtevam okolja. Pri tem mora družina imeti še dosegljive cilje in vrednote, ki jih lahko uresniči ter tako zadovolji individualne in skupne potrebe. (Gradišar 2005: 41)

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih določa naloge družine kot skrb za otrokovo korist, tako da zadovoljujejo njegove materialne, čustvene in psihosocialne potrebe z ravnanjem, ki ga družbeno okolje sprejema in odobrava in ki kaže na njihovo skrb in odgovornost do otroka s tem, da upoštevajo njegove osebnosti in želje (ZZZDR – UPB1, Uradni list RS, št. 69-3093/2004, 5. člen, b).

Vloge v družini dobijo oznako v procesu osebnih dogajanj med družinskimi člani in preko intimnih odnosov. Določajo jih odnosi v družini in odnosi z drugimi v skupnosti. Da bi otrok zrasel v integrirano, avtonomno, polnovredno osebnost z visoko stopnjo samovrednotenja in samospoštovanja, morajo biti v družini izpolnjene določene naloge (Lepičnik Vodopivec 1996: 20–21):

1. Najprej mora družina izpolniti nalogo reprodukcije, ki prispeva k ohranjanju vrste.
2. Družina mora v vseh družbah omogočiti zaščito otroku in posledično dobro vzgojo otrok.
3. Družina je vpeta v socializacijo, saj prenaša norme, vrednote, tradicijo, jezik in kulturo, v kateri živijo, na otroka. Pomemben vpliv na socialne izkušnje otrok je tudi socialni status staršev.
4. Družina usmerja seksualno vedenje. Norme takšnega vedenja se spreminjajo skozi čas in so odvisne od kulturnih vrednot družbe ter se najjasneje kažejo v družini. Na seksualne standarde v družini vpliva struktura družbe, saj je moškim v večini kultur dovoljeno jasnejše izražanje in uresničevanje seksualnih želja kot ženskam.
5. V družini člani zadovoljujejo svoje emocionalne potrebe, hkrati jih zadovoljujejo tudi v okolju, med vrstniki, v vrtcu, šoli, službi itd. Za razliko od drugih institucij in posameznikov je družina dolžna zadovoljevati te potrebe.

6. Družina varuje socialni status svojih članov, saj odreja položaj otroka znotraj stratifikacijskega družbenega sistema (rasa, vera).

Družina je najbolj univerzalna in temeljna institucija družbe, katere naloga je izvajanje različnih funkcij v družbi. Murdock (1949) pravi, da ima družina univerzalne funkcije, saj so le-te v vseh družbah in okoljih enake. Naloge je razdelil v štiri funkcije, ki so po njegovem mnenju ključnega pomena za blaginjo družbe.

1. Spolna funkcija je funkcija, ki jo določajo pravila, ki ne sprejemajo oziroma deloma sprejemajo spolne odnose zunaj zakona, kar pomaga pri stabilizaciji družbenega sistema. Pravila zmanjšujejo konflikte v družini.
2. Gospodarska oziroma ekonomska funkcija določa družino kot osnovno ekonomsko enoto. Danes družina po večini deluje kot potrošna enota, kar pomeni, da kupuje dobrine in storitve za družino.
3. Reprodukcijska funkcija določa reprodukcijo otrok. Brez reprodukcije, brez otrok družba ne bi obstajala.
4. Izobraževalna funkcija določa odgovornost za primarno socializacijo otrok (čustven kontakt in osebni stik s starši). Socializacija izoblikuje kulturo, brez skupne kulture pa ne bi bilo soglasij glede družbenih norm in vrednot.

O. Tekavčič-Grad (1994: 163) funkcije družine razdeli v tri skupine, na biološke, psihološke in sociološke funkcije:

1. Neguje, vzgaja, varuje in oskrbuje svoje člane ter jim daje psihosocialno podporo.
2. Članom družine omogoča prilagajanje na kulturo okolja in ohranja sociokulturna izročila ter jih prenaša v naslednje rodove.
3. Omogoča razvoj identitete vsakega posameznega člana družine, ki se opira na občutke pripadnosti družini, vendar je naravnan k avtonomnosti posameznega člana.

Funkcionalna družina je družina, ki učinkovito opravlja svoje naloge. Da so naloge opravljene na ustrezen način in način, kako člani prevzemajo vloge en od drugega, vplivajo hkrati telesne in biološke lastnosti družinskih članov. Nujno je, da se vloge med seboj dopolnjujejo in da se upoštevajo vsi zorni koti vseh udeležencev pri razlagi vzrokov za obstoječe stanje oziroma za obnašanje članov družine. Nekaj, kar je lahko videti kot vzrok za določeno vedenje, je lahko razumljeno kot posledica tega vedenja in obratno. Ko združimo vzročne opise, nastane predstava o krožnem, vzajemnem vplivanju prisotnih akterjev družine. (Šugman Bohinc 2010: 56)

Družina v naših življenjih igra pomembno vlogo. Ta vloga je kompleksna, saj je družina hkrati vpeta v družbo in ločena od nje. Ločenost daje družini zasebnost, ki ji omogoča povezovanje, sodelovanje in zadovoljevanje potreb po intimnosti. Če je ločenost družine prevelika, to otežuje njene funkcije in se odraža takrat, ko en izmed članov družine »odpove« in družina potrebuje družbeno pomoč. Vsa prizadevanja ustanov bi bila zaman, če ne bi družina s svojim delovanjem in življenjem zagotavljala minimuma pogojev za ohranjanje zdravja družinskih članov. Kadar so odnosi družinskih članov porušeni, kadar je ogroženo ravnovesje v družini, se začne krhati njihovo zdravje. (Marinček 1999: 29)

V današnjem času se družine spreminjajo, zato lahko govorimo o pluralizaciji družinskega življenja in družinskih oblik. Vendar modernizacija značilnosti družine ne posega v osnovni družinski funkciji, ki sta še vedno socializacija in vzgoja otrok ter psihična okrepitev odraslih družinskih članov. (Švab 2006) Šola ne sme pozabiti na različne družinske oblike, kadar vzpostavlja stik za sodelovanje z družino, ki je podporna mreža učenca. Od premika tradicionalnih družinskih oblik k sodobnim se je spremenila tudi »podpora« staršev. Raziskava Mladine (Mladina 93 in Mladina 98 v Rener 2006), ki je bila narejena pri otrocih med 1. in 6. razredom osnovne šole, kaže, da so imeli otroci čustveno podporo staršev, ki so zaupali v njihovo intelektualnost. Podatki iz istih raziskav kažejo hkrati premik iz etične v afektivno in podporno družino. Odnos starši – otrok se je iz nadzorovanja, ukazovanja in poslušnosti spremenil v pomoč, spodbujanje in zaupnost. (Kodele 2011) V tradicionalnih družinah, kjer so ženske ekonomsko odvisne od možev, je vloga staršev zelo velika, saj predstavljata avtoriteto in je njihov družbeni sloj pogojen z družino. V modernih družinah pa imata starša enakopraven odnos, odnos med starši in otroci je prilagojen otrokom (demokratičen, liberalen), družinske oblike se spreminjajo in ženske so ekonomsko neodvisne.

1.3. Socialno delo z družino

Pogovor je osrednje dejanje, v katerem se dogaja proces pomoči v socialnem delu in oblikuje delovni odnos. Proces pomoči tako potrebuje pogumne sogovornike, ki so pripravljeni povedati, kaj mislijo in doživljajo. V delovnem procesu se strokovnjak pridruži uporabniku (v našem primeru družini) in mu narediti prostor, da lahko pove, kar želi, in oblikuje svoj jezik, ki je hkrati tudi jezik socialnega dela. Tudi člani družine morajo biti pogumni sogovorniki, saj pogovor krepi moč vsake družine. Družina dobi s pogovorom pomembno izkušnjo spoštovanja in osebnega dostojanstva. (Čačinovič Vogrinčič 2006b: 8)

»Socialno delo z družino je posebno področje socialnega dela. Družine se spoprijemajo z raznovrstnimi kompleksnimi problemi in veliko je družin ali njenih članov, ki v kakšnem obdobju življenja potrebujejo pomoč.« (Mešl 2008: 106) Socialno delo z družino omogoča družinam, da dobijo, kar določa zakon in kar je zapisano v konceptih pomoči ter oskrbi družino in njene člane. Hkrati socialni delavci raziskujejo in soustvarjajo potrebne spremembe, s katerimi lahko okrepijo družino. (Čačinovič Vogrinčič 2006a: 112)

Mešl (2007: 127) poudarja, da socialna delavka pri delu v socialnem delu z družino vedno znova zajema široko paleto odnosov. Pri delu z družinami socialna delavka ne sme in ne more mimo posameznika, družinskega člana, ki na individualen način soustvarja življenje družine. Družina je skupina, ki je hkrati tudi del družbe in okolja, v katerem živi in iz katerega črpa vire za življenje. Lahko pa se zgodi, da je vloga v skupnosti taka, da slabi moč družine (npr. šibka socialna mreža). Obdobje, v katerem živimo, v katerem se povečuje pomembnost informacijske tehnologije, družino pogosto izropa osebnih stikov.

Znanje za ravnanje, ki ga potrebujemo pri delu z družino, je znanje o tem, kaj družina in njeni člani potrebujejo, da bi bilo dobro in smiselno živeti v njej. Socialno delo z družino se namreč srečuje z različnimi problemskimi situacijami, revščino, brezposelnostjo, zahtevnimi ločitvami in razvezami, od enoroditeljskih in reorganiziranih družin do družin s članom, ki je homoseksualec ali živi s kronično boleznijo. Tako lahko predmet socialnega dela z družino opredelimo kot pomoč (opora) družini pri reševanju kompleksnih psihosocialnih problemov. Moč družine, h krepitvi katere teži delovni odnos, se v procesu oblikuje skozi vzpostavljanja delovnega odnosa, ki zagotavlja instrumentalno definicijo problema in soustvarjanje rešitev oziroma dobrih izzivov. Socialni delavci si pri tem prizadevajo oskrbeti družino in hkrati vzpostaviti pogoje za njeno spreminjanje. Pri tem je pomembno sodelovanje družine pri definiranju problema, saj je družina kot vir podpore in moči, lahko pa deluje tudi ogrožajoče (do člana), kar zahteva interveniranje socialnega dela. Družina potrebuje pomoč tudi, kadar jo ogroža kaj iz okolja ali ko sprememb, ki so nujne, ne more sama izvesti. S tem si prizadevamo, da se družina ohrani, preoblikuje, včasih tudi razide. Tako se odkrivajo boljši pogoji za življenje družine ali posameznega družinskega člana. Pri tem pa so pomembne tudi dobre izkušnje uporabnikov, zato je pomembno, da jim je na voljo čim več časa za odkrivanje le-teh. (Čačinovič Vogrinčič 2006a: 112–118)

1.3.1. Delo na dveh ravneh

Kompleksnost dela socialnega dela z družino se kaže v tem, da združi proces raziskovanja rešitev kot odnose v družini in hkrati spremembe v procesu raziskovanja in soustvarjanja rešitev. Proces raziskovanja rešitev praviloma seže iz družine v družbo, njihove socialne mreže. Delo s člani družine, sodelovanje v sistemu, povezovanje v skupnost so naloge, ki jih soustvarjanje rešitev postavlja skupaj z družino. (Čačinovič Vogrinčič 2006b: 31)

Za socialno delo z družino sta zelo pomembna razvidnost, ki jo družina potrebuje za okrepitev, in pravica do resničnosti. Razvidnost je mogoča, če so izpolnjeni pogoji zanjo. Prvi pogoj je, da strah in konflikt staršev, ki izhajata iz podzavesti, ne zahtevata pravil sožitja kot obrambnega sistema, da je družina odprta za spremembe. Pogoji, ki oblikujejo razvidnost, so odvisni od naučene sposobnosti družinskega člana za progresivno reševanje konfliktov ter prepoznavanja odnosov, katerih dvoumnost je moč prepoznati in reševati. Zasnove »razvidnega« so lahko osnova za reševanje problemov družine in oblikovanje rešitev, vendar je ključno vprašanje pri tem, ali so uporabni, kar pomeni, da omogočajo razvijanje mogočega v stvarnosti družine. (Čačinovič Vogrinčič 1992: 167–168)

Družina zagotavlja prostor za učenje, zato je njena naloga, da raznolikost družinskih članov poveže v celoto in ustvari skupino, ki omogoča individualnemu članu tako soočenje kot odgovornost za soočenje. V formulacijah »neskončna raznolikost« in »soočenje odgovornosti« razpoznamo pravico do resničnosti, ki zagotavlja pravico posameznika, da se ga vidi in sliši, da se ga ne prezre, ampak se ga upošteva. Izkustvo iz družine vpliva na to, da je človek sposoben povedati, kdo je in kaj želi ter sprejemati sporočila. Izkušnja jasnega izražanja čustev, misli in želja, učenja soočiti jih v odnosu z družbo, prevzemanja odgovornosti zanjo, obvladovanja in spreminjanja – vse to gradi temeljni občutek lastne vrednosti. Pravica do resničnosti zagotavlja možnosti za učenje, kako ravnati z osnovno potrebo po avtonomiji in povezanosti. Ker je družina konfliktna skupina, je pravica do resničnosti hkrati tudi pravica do »sposobnosti za konflikt«. Skozi socializacijo se naučimo prepoznavanja in reševanja konfliktov med interakcijami in komunikacijami. (Čačinovič Vogrinčič 1995: 47–48)

Pomoč družini se je razvila iz socialnega dela, ki je pomembno prispevalo k oblikovanju znanja o družini in o tem, kako pomagati. V izhodišču pomeni sprejemanje različnih oblik družin. Tako je socialno delo z družino izvirni delovni projekt sodelovanja in deluje na več doktrinarnih nalogah. V razvoju doktrine najprej potrebujemo redefinicijo družine in spoštovanje samodefinicije uporabnikov oziroma družin, proces pomoči pa moramo vedno znova definirati tako, da zajame dve ravni oziroma dva tira. Prva raven je raven dela, kjer vzpostavimo delovni

odnos in soustvarimo izvirni delovni projekt pomoči. Druga raven pomeni raziskovanje in zasnovanje definicij sprememb v družinski skupini (ravnanje družinskih članov drug z drugim), ki so potrebne pri uspešnem načrtovanju rešitev. Je raven družinske dinamike. (Čačinovič Vogrinčič 2006a: 112–115) V delovnem odnosu moramo z družino tako delati na dveh ravneh. Osredotočanje na problem družine in soustvarjanje sprememb ali raziskovanje rešitev v socialnem delu z družino ni dovolj. Pomembno je, da ob tem ne pozabimo na vloge družinskih članov, saj se v nasprotnem primeru lahko problem ponovi. Delo na drugi ravni opolnomoči družino in pomaga, da se zgodijo spremembe tako drugega kot prvega reda.

2. Šolska svetovalna služba

Šolska svetovalna služba je pomemben element vsake šole, ki ima mesto v okviru šole, je del šolske skupnosti in je na voljo vsem učencem, učiteljem in staršem. Strokovno izhodišče za svetovalno službo je svetovalni odnos, ki temelji na dogovoru z vsakim posameznim udeležencem v projektih svetovalnega dela (Mešl 2005, 15). Je nekakšen vmesni člen med učitelji, vodstvom šole, učenci in hkrati starši, vendar ima samostojen položaj. Ker je svetovalna delavka pogosto na sredini nasprotujočih se interesov in mnenj, ima dobro in stalno komunikacijo z vsemi udeleženimi. (Strojin 1992: 36)

Resman (1999b: 69) definira šolsko svetovalno službo kot organizacijsko obliko pomoči, ki jo lahko izvajajo šolski psiholog, šolski pedagog, šolska socialna delavka, defektolog in socialni pedagog. Delo šolskega svetovalca obsega svetovanje učencem pri osebnem razvoju in učenju in sodelovanje s starši ter sodelovanje z učitelji (pomoč pri pouku in dejavnostih) in vodstvom šole (šolska klima, kultura, vodenje šole idr.). Pri tem Resman loči šolsko svetovanje in osebno svetovanje, ki je del šolskega svetovalnega dela in je ena od nalog svetovalne delavke. Prepletanje teh dveh vrst svetovanja omogoča, da ne iščemo in rešujemo samo problemov učenca, ampak raziskovanje in reševanje teh problem razširimo na vse relacije, na katerih se otrok giblje.

Karakteristike svetovalne službe so odvisne od več dejavnikov. Določajo jih konstrukcije šolskega sistema ter načina upravljanja in vodenja šol, organizacija nadzora, položaj šole in ravnatelja v organizaciji šolskega upravnega in šolsko-pedagoškega dela, položaj in vloge učiteljev ter razumevanje vloge vrtca, šole v razvoju otroka in učenca. (Resman 1999a: 14)

Vse šolske sisteme lahko glede na področje svetovanja razdelimo v dva dela. Prvi je svetovanje, ki ima za izhodišče postavljen program, njegov cilj pa je uresničitev zastavljenega programa. Drugi del pa je svetovanje učencem, pri čemer so izhodišče razvojne posebnosti otrok (sposobnosti), cilj pa je učenčeva šolska, profesionalna in življenjska uspešnost. (Resman 1999a: 14)

Pedagoški delavci imajo dodatno vlogo pri vzgoji otrok, včasih opravljajo celo nadomestno starševstvo, saj tudi oni vzgajajo otroke in jih učijo za življenje. Pri tem je pomembno, da se učitelji in ostali delavci v šoli dobro počutijo in da svojega dela ne opravljajo le zaradi zaslužka, ampak predvsem zaradi otrok. (Traper 2008: 37) Bistveno pa je, da se delovanje šolske svetovalne delavke ne razume kot kazen za otroka. Tudi starši velikokrat napačno dojemajo njihovo delo, saj razredniki pogosto otrokom zagrozijo z odhodom k svetovalni službi. (Kogovšek 2015: 48)

Pri tem se moramo zavedati, da šolska svetovalna služba ni zmožna rešiti vseh problemov in nikakor ni lek za vse vrste bolezni. Tega se uporabniki premalokrat zavedajo, saj ko iščejo pomoč, imajo premalo informacij o ciljih, metodah in naravi svetovalnega dela, posledica tega pa so prevelika pričakovanja. (Resman 1999b: 79)

2.1. Področja dela šolske svetovalne službe

Glavna naloga šolske svetovalne službe je, da se s pomočjo strokovnega znanja preko svetovalnega odnosa in na strokovni način vključuje v kompleksno reševanje pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj vzgojno-izobraževalnega dela v šoli tako, da pomaga in sodeluje z vsemi udeleženci, po potrebi tudi z ustreznimi zunanjimi ustanovami. Teži k optimalnemu razvoju otroka ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost ter telesno in duševno konstitucijo. Deluje z namenom, da bi povezala vse udeležence v šoli, da bi bili čim bolj uspešni pri premagovanju ovir na poti do zastavljenih ciljev. (Čačinovič Vogrinčič et al. 2008: 5) Pri delu v šoli se na svoj način preko svetovalnega odnosa vključuje v procese dogovarjanja, sodelovanja, povezovanja in pobude. (Čačinovič Vogrinčič et al. 2008: 16)

Slovenska raziskava nalog šolske svetovalne službe kaže, da je najpomembnejša naloga svetovalne delavke sodelovanje s starši in z zunanjimi institucijami. Ostale naloge so še administrativno delo, kamor spada vpis učencev v osnovno šolo, organizacija različnih izobraževanj in dodatnih šolskih dejavnosti (kot so šolska malica in izleti) ter izvajanje

strokovnih dejavnosti z učenci (delavnice za učence idr.). Vloga šolske svetovalne delavke je zelo pomembna tudi pri delu z učenci, ki imajo omejitve oz. posebne potrebe, med drugim nadarjeni in učenci z vedenjskimi in učnimi težavami. (Vršnik Perše et al. 2008).

Šolska svetovalna služba ima svobodo fleksibilnega prilagajanja dela posamezni šoli. Čačinovič Vogrinčič s sodelavci (2008: 18–26) opisuje šest področij dela, ki jih bom povzela. Na vseh področjih dela svetovalni delavci sodelujejo z učenci, učitelji, starši in vodstvom šole. Prvo področje je učenje in poučevanje, kjer poteka svetovalno delo z udeleženimi z namenom izboljšanja kvalitete učenja in poučevanja. Podlaga za opravljanje nalog je razvojno-analitično delo, kamor spada analiza dejavnikov učne uspešnosti učencev. Drugo področje zajema šolsko kulturo, vzgojo, klimo in red, kjer svetovalno delo poteka v zvezi z dnevnim potekom vsakdanjika ter vzgojno in disciplinsko problematiko. Pogoj za uspešno opravljene naloge je sočasno razvojno-analitično delo, ki zajema ugotavljanje potreb učencev, preučevanje značilnosti vzgojnih ravnanj učiteljev in preučevanje sprejemanja šolskih pravil. Tretje področje je področje telesnega, osebnega (spoznavni in čustveni) in socialnega razvoja, kjer svetovalno delo poteka o splošnih značilnostih in posebnostih razvoja učencev. Učinkovitost opravljenih nalog pri tej dejavnosti je odvisna od svetovalčeve sposobnosti načrtovanja, koordinacije in evalvacije programov. Šolanje je četrto področje, kjer svetovalno delo zajema vprašanja v zvezi s šolanjem (sodelovanje z zunanjimi ustanovami). Svetovalcu temeljna izhodišča na področju šolanja predstavljajo povratne informacije kot rezultat razvojno-analitičnega dela (analiza vpisa, analiza dejavnikov učne uspešnosti idr.). Peta dejavnost je poklicna orientacija, kar svetovalna delavka opravlja z namenom, da bi pomagala učencem pri izbiri in realizaciji izobraževalne in poklicne poti. Zadnje, šesto področje, je področje socialno-ekonomske stiske, kar pomeni, da šolski svetovalec išče in nudi primerne oblike podpore in pomoči družini, kadar je zaradi njihovih socialno-ekonomskih stisk ogrožen učenčev telesni, osebni in socialni razvoj.

Svetovalna delavka pri pomoči otroku odkriva tudi ovire, ki se lahko skrivajo v učencu ali okolju, in hkrati njegova močna področja in nadarjenost. V odkrivanje, raziskovanje in ustvarjanje rešitev vključi tako učenca in učitelja kot tudi starše ter jim svetuje. Z udeleženimi vzpostavi delovni odnos ter soustvari rešitve. (Magajna et al. 2008: 37–38)

Med osnovne vrste dejavnosti šolske svetovalne službe Resman (1999b: 70) uvršča svetovanje, posvetovanje in koordiniranje. Svetovanje je neposreden način pomoči učencu, osredotočen na reševanje problemov in vprašanj, s katerimi se učenci neposredno obračajo na svetovalno delavko in ki zadevajo otrokovo učenje in njegove osebne in socialne probleme. Učenec je soudeležen pri določanju rešitev. Posvetovanje pomeni delo z nekom zunanjim, ki ima vpliv na

učenca, kot so starši, učitelji, vodstvo šole. Svetovalna delavka se v tej dejavnosti posvetuje, pomaga pri razmišljanju, reševanju problemov in oblikovanju rešitev ter prispeva h krepitvi samozavesti in samozaupanja uporabnika. Koordinacija pa je bolj proces, v katerem svetovalna delavka prevzema pobudo pri upravljanju in vodenju aktivnosti, ki so vezane na rast, razvoj, življenje in delo posameznega učenca ali skupine učencev. Svetovalna delavka spodbuja prilagajanje socialnega okolja otroku. Pri tem sodeluje v programih drugih institucij, v različnih projektih z drugimi strokovnjaki, kar kaže, da dobro pozna šolo kot socialni sistem.
Vidimo, da se od naštetih dejavnosti svetovanje najbolj neposredno ukvarja z otrokom, medtem ko je v koordinaciji več sodelovanja z zunanjimi elementi.
Tudi Čačinovič Vogrinčič s sodelavci (2008: 14–15) opredeli delo svetovalne službe s temi osnovnimi dejavnostmi:

1. *dejavnosti pomoči* – so dejavnosti, ki ponujajo odgovor na potrebo po pomoči kogarkoli od uporabnikov v vzgojno-izobraževalnem procesu in vsebujejo različne načine nudenja pomoči;
2. *razvojne in preventivne dejavnosti* – s temi dejavnostmi spremlja in ugotavlja obstoječe stanje v šoli, sodeluje pri načrtovanju potrebnih sprememb, spremlja različne projekte ter preventivno odstranjuje ovire in vzpostavlja ustrezne pogoje, ki so pomembni za napredek**.**
3. *dejavnosti načrtovanja in evalvacije* – te dejavnosti prispevajo k operacionalizaciji, vrednotenju, neprekinjenosti prispevkov in kompleksnosti dela šolske svetovalne službe.

Pomembno področje svetovalnega dela so tudi preventivne dejavnosti, saj se ne usmerjajo le na posameznika, temveč tudi na odstranjevanje ovir in vzpostavljanje primernih pogojev za delo oziroma učenje. Socialno delo prispeva dejavnosti z ugotavljanjem stanja na področju projektov pomoči (zagotoviti spodbudno okolje socialno ogroženim, izboljšati učenje idr.). Socialne delavke so usposobljene, da lahko prepoznajo družinske razmere, stiske, materialne težave, drugačnost in druge težave učencev. Pri prepoznavanju problema raziskujejo vlogo šole pri zagotavljanju spodbudnega okolja za otroke. (Čačinovič Vogrinčič 2000: 3)

2.2. Načela šolske svetovalne službe

Osnovna načela šolske svetovalne službe predstavljajo okvir strokovnega opravljanja svetovalnega dela v šoli (Čačinovič Vogrinčič et al. 2008: 10–14):

1. Načelo strokovnosti in strokovnega izpopolnjevanja določa strokovno korektno opravljanje dela tako, da delo opravlja v dobrobit učenca, da vsi udeleženi v svetovalni odnos vstopajo prostovoljno in da je vzpostavljeno načelo zaupanja in zaupnosti.
2. Načelo strokovne avtonomnosti govori o tem, da se svetovalna delavka sama odloči o načinu dela in je zato odgovoren zanj.
3. Načelo interdisciplinarnosti, strokovnega sodelovanja in povezovanja pravi, da se v šolski svetovalni službi povezujejo različne stroke (pedagogika, psihologija, socialno delo, socialna pedagogika, specialna pedagogika) in da svetovalna služba hkrati sodeluje z zunanjimi institucijami.
4. Načelo aktualnosti govori o tem, da se delo šolske svetovalne službe prilagaja trenutnim potrebam šole.
5. Načelo razvojne usmerjenosti usmerja delo svetovalnih delavcev v optimalen razvoj učenca in hkrati ustanove.
6. Načelo fleksibilnega ravnotežja med osnovnimi vrstami dejavnosti svetovalne službe določa, da mora svetovalno delo vsebovati tri osnovne dejavnosti: dejavnosti pomoči, razvojne in preventivne dejavnosti in dejavnosti načrtovanja in evalvacije.
7. Načelo celostnega pristopa govori o tem, da mora delo svetovalne službe potekati na dveh ravneh, in sicer na ravni posameznika ter na ravni konteksta.
8. Načelo sodelovanja v svetovalnem odnosu pove, da svetovalna delavka ustvarja pogoje za vzajemno sodelovanje udeleženih in tako presega morebitne odnosne konflikte in pristranskosti.
9. Načelo evalvacije lastnega dela določa, da svetovalna delavka kritično analizira lastno delo, ki se opira na primerjavo načrtovanih ciljev in doseženih rezultatov.

2.3. Cilji šolske svetovalne službe

Pečjak in Košir (2012: 56) pišeta o temeljnih vzgojno-izobraževalnih ciljih šole. Osnovni cilj je optimalen razvoj otroka ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost ter telesno in duševno konstitucijo.

Glavni cilji šolske svetovalne službe so (Pečjak, Košir 2012: 54):

1. Skozi pogovor vzpostaviti stik z učencem.
2. Svetovalna delavka vodi svetovanje tako, da začne pogovor, ohranja rdečo nit pogovora in zaključi srečanje, ko je to primerno.

3. Svetovalna delavka pridobiva in daje informacije ter pri tem izhaja iz učenčevih zanimanj, njegovih perspektiv in želja v odnosu do šole in družine.
4. Problem opredeli tako, da raziskuje njegove implikacije in ugotovi, kako lahko svetovanje pomaga osvetliti trenutne dogodke v svetovančevem življenju.
5. Ugotavlja učenčeve skrbi in išče zanj pomembne teme, s tem da ga svetovalec spodbuja k pripovedovanju o njegovih težavah.
6. Ugotavlja odnose otroka z družino, prijatelji in šolo (kdo pozna učenčeve težave, kdo in na kakšen način je vanje vpleten).
7. Skuša oceniti resnost učenčevih težav ter njegovo socialno in psihično stanje na podlagi tega, kar učenec pove in kako se odziva, ter na podlagi tega, na kakšen način njegove težave vplivajo na vsakdanje življenje.
8. Skuša pomagati obvladovati težave tako, da učencu pomaga, da vidi svojo situacijo z različnih perspektiv, s čimer se povečajo možnosti za reševanje problemov.

2.4. Socialno delo v šolski svetovalni službi

Socialno delo je del vzgojno-izobraževalnega sistema. Vodilni cilj tega je spremljanje otroka in pomoč njegovemu razvoju, kadar se otrok znajde v težavah.
Prispevek socialnega dela v šolski svetovalni službi je v vzpostavitvi in vzdrževanju delovnega odnosa, ki zagotavlja soudeleženost v svetovalnem procesu in sodelovanje pri ustvarjanju rešitev, ki temeljijo na perspektivi moči in etiki udeleženosti. Na tak način se ustvarja prostor za vsakega posameznika in njegovo enkratnost. (Mešl 2005: 15)

2.4.1. Koncept delovnega odnosa v šolski svetovalni službi

V današnjem času je zelo pomembno, da imajo osnovne šole oz. natančneje šolske svetovalne službe izdelan natančen koncept dela, saj le-ta predstavlja pomemben kapital pri uresničitvi sodelovalnega delovnega odnosa z družinami. Zaradi vedno večjih organizacijskih in finančnih stisk ter občasnega pomanjkanja ustreznega kadra ustanov v Pomurju, ki se ukvarjajo s svetovanjem in nudenjem pomoči otrokom in mladostnikom, ter pomanjkanja informacij o teh ustanov, družine zahtevajo vedno več od šolskih svetovalnih delavk. Ker pa je osnovna šola

obvezna za slehernega otroka, se s tem veča odgovornost dela svetovalnih delavk. Njihovo delo mora biti strokovno, razvidno, zavzeto in dosledno.

Delovni odnos v socialnem delu je odnos med strokovnjakom in uporabniki ali udeleženimi v problemu. Ta odnos se izvaja v procesu reševanja kompleksnih socialnih problemov. (Čačinovič Vogrinčič 2002: 91) Teza Gabi Čačinovič Vogrinčič (2008: 19) je, da lahko koncept delovnega odnosa uporabimo tudi v šolskem sistemu, saj gre za vzpostavitev pogovora, ki omogoča raziskovanje in sooblikovanje dobrih izidov. Delovni odnos socialne delavce in uporabnike definira kot soustvarjalce deležev rešitve skupnega delovnega projekta. Socialna delavka v vlogi zaveznika vzpostavi odnos z otrokom, ki je strokovnjak svojega življenja in lastnih izkušenj. Delovni odnos pa je hkrati osebni odnos, saj se socialna delavka osebno odziva z deljenjem svojih izkušenj in tako ustvarja okolje, ki vpliva na dobro počutje otroka. Učenec dobi izkušnjo spoštovanja in sprejetosti, zato socialna delavka ustvarja varovalne dejavnike in zagotavlja udeleženost vseh sodelujočih. (Čačinovič Vogrinčič 2002: 21)

Šolska svetovalna delavka se za uspešno opravljanje dela ravna po konceptih delovnega odnosa. Pri tem ne sme pozabiti tudi na enkratnost v projektu pomoči, saj se vsak projekt pripravi za posameznega učenca, za njegovo konkretno življenjsko situacijo, z namenom izboljšanja le-te. Gabi Čačinovič Vogrinčič (2008: 16) pravi, da so za soustvarjanje v šolskem prostoru nujne paradigmatske spremembe in da so postmoderni koncepti, ki redefinirajo pomoč in odnos v pomagajočih poklicih, nujni tudi za šolski prostor. Tako šolska svetovalna delavka spoštljivo ravna z edinstvenostjo vsakega učenca, učenčeve sposobnosti odkriva skupaj z njim (najprej njegove močne strani) ter ozavešča o udeleženosti in deležu učitelja v soustvarjalnem procesu učenja. (Čačinovič Vogrinčič 2008: 14) Šolska svetovalna delavka, ki je vodja delovnega projekta, tako izpolni zasnove izvirnega delovnega projekta za posameznega učenca ter izobraževanje skozi učni proces dopolni z izkušnjo sodelovanja iz perspektive pomoči in etike udeleženosti.

V nadaljevanju bom predstavila elemente delovnega odnosa, ki so dogovor o sodelovanju, instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev ter osebno vodenje. Vendar delovni odnos težko ohranjamo brez štirih konceptov socialnega dela: etika udeleženosti, perspektiva moči, znanje za ravnanje ter ravnanje s sedanjostjo ali koncept sonavzočnosti. (Čačinovič Vogrinčič 2008: 21)

Dogovor o sodelovanju

Dogovor o sodelovanju je uvodni ritual v projektu pomoči. Da se vzpostavi delovni odnos, mora biti sklenjen jasen dogovor o sodelovanju, kar pomeni začetek dela načrta pomoči. Socialna

delavka v dogovoru doseže privolitev v sodelovanje tu in zdaj in določiti čas, ki ga imamo na voljo, ter dogovor o delovnem odnosu, torej o načinu dela. Hkrati predstavi način dela, vzpostavi varno okolje in povabi udeležence, da v tem okolju raziskujejo in prevzemajo odgovornost pri rešitvi. Naloga šolske svetovalne delavke je torej, da oblikuje in predstavi program dela in s tem predlaga načrt dela. Namen tega je, da vzpostavi varen prostor za delo, v katerem vsak učenec pride do besede in s tem sodeluje pri nastajanju novega znanja o nastali situaciji. Ob tem povabi učence, ki so udeleženi v problemu, da raziskujejo svojo vlogo in jim porazdeli odgovornost. (Čačinovič Vogrinčič 2008: 21)

Ko šolska svetovalna delavka oblikuje delovni odnos, ga vzpostavi z jasnim dogovorom o sodelovanju z učenci in njihovo družino, z namenom oblikovati projekt pomoči učencu. Dogovor o sodelovanju ima odločilno vlogo pri vzpostavljanju delovnega odnosa z družino, saj odraža dogovor o privolitvi v samo sodelovanje in o tem, kako bo sodelovanje potekalo ter na kakšen način bodo sodelovali. Dogovor je lahko za družino prva izkušnja soodgovornosti v problemu. Pri tem mora biti svetovalna delavka pozorna na to, da pri dogovoru o sodelovanju udeleženi še ne razlagajo problema in oblikujejo rešitev zanj.

Instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev

Dogovoru o sodelovanju sledi oblikovanje instrumentalne definicije problema. Naloga socialne delavke je, da soustvari proces pomoči, v katerem uporabniki raziskujejo delež v rešitvi. Vsak uporabnik vstopi v proces s svojo definicijo problema, h kateri socialna delavka doda strokovno interpretacijo in v delovnem pogovoru začne oblikovanje delovne definicije mogočega. Udeleženi v problemu sodelujejo tudi pri raziskovanju in oblikovanju rešitev. V središču je dialog, izhodiščna točka pa mora biti edinstvenost učenčeve osebne izkušnje. (Čačinovič Vogrinčič 2008: 21)

Kot socialna delavka razumem instrumentalno definicijo kot definiranje problema z želeno rešitvijo in potencialnimi prispevki vseh udeleženih. V delovnih svetovalnih odnosih jo uporabljajo tudi šolske svetovalne delavke, ki skrbijo za varen prostor, v katerem lahko družinski člani ubesedijo problem in hkrati raziskujejo rešitve. Težavo v šoli skušajo definirati s pomočjo preteklih izkušenj, ki jih vpeljejo v delo v sedanjosti, kar pa vodi v dogovorjene korake proti želenim izidom. Pomembno je, da šolska svetovalna delavka v pogovoru pozorno posluša z namenom raziskovanja odgovorov in predlogov in ob tem z družino in učencem oblikuje konkretne dogovore. Dogovoriti se morajo, na kakšen način in kdaj bo učenec rešil težavo, ali mu bo kdo pri tem pomagal, kdaj in kako bo šolska svetovalna delavka preverila

napredek pri reševanju težave ter kaj so se učenec in njegova družina naučili iz nastale situacije. Vse to vodi k želenim izidom.

Osebno vodenje

Osebno vodenje je zasnoval Vries in pomeni, da je socialno delo vodenje k dogovorjenim rešitvam, ki morajo biti uresničljive. Postavimo si vprašanja, kje smo, kam želimo priti in kakšen je želeni razplet. Problema se moramo lotiti v sedanjosti. Zgodbe učencev socialna delavka raziskuje v zavzeti komunikaciji skupaj z njimi in jih vodi k soustvarjanju možnosti za razvoj novih izkušenj. Ker se socialna delavka odziva osebno, deli svoje izkušnje, je delovni odnos oseben odnos. Socialna delavka učencu zagotavlja varne pogoje, nudi mu udeleženost in skupaj z njim dela v določeni smeri. (Čačinovič Vogrinčič 2008: 22–23)

Tudi šolska svetovalna delavka v šoli osebno vodi, saj učenca in njegovo družino vodi k reševanju problema in pomaga pri odpravljanju učnih težav. Šolska svetovalna delavka v odprtem prostoru pomaga pri zastavljanju želenih izidov, doda pomembne informacije in predlaga različne možnosti reševanja nastale težave, pri tem pa se odziva sočutno, kar pomeni, da izhaja iz lastnih izkušenj, se odziva in se pri tem povezuje z družino. Šolska svetovalna delavka torej soustvarja rešitve v odnosu z učencem in njegovo družino v sedanjosti. Pomembno pri osebnem vodenju pa je, da šolska svetovalna delavka v delovnem odnosu z učencem in njegovo družino sodeluje kot režiserka in hkrati aktivna udeleženka, saj družino vodi skozi reševanje problema, jih usmerja, preverja skupne dogovore in napredek k rešitvi problema. Vztrajanje pri dogovoru je v šolskem procesu zelo pomembno.

Etika udeleženosti

Pri etiki udeleženosti gre za idejo, da se v delovnem odnosu socialna delavka nima več za objektivno opazovalko, ampak delovni odnos razume kot sodelovanje med njo in udeleženci, v katerem nihče nima zadnje besede, temveč gre za pogovor, ki se nadaljuje. Pogovor poteka kot vzajemno sodelovanje, kot dialog o različnih zgodbah – to pomeni, da socialna delavka ne išče vzrokov, ampak je udeležena kot soustvarjalka in sogovornica z namenom, da skupaj z družino išče rešitve. Koncept torej uvede spremembo, saj učitelj ni več tisti, ki poseduje resnico, ampak je pomembna resnica učenca ter odnos, v katerem se novo znanje ustvarja. (Hoffman v Čačinovič Vogrinčič 2008: 23)

Etika udeleženosti temelji na sodelovalnem odnosu ter na vključevanju in udeleženosti učenca in njegove družine. Šolska svetovalna delavka se družini poskuša približati v raziskovanju njihovih zgodb, zato v pogovor povabi vse vpletene ter z njimi išče, raziskuje in oblikuje

konsenz. V odprtem prostoru morajo imeti vsi priložnost deliti svoje izkušnje in razumevanje ter v sodelovanju soustvariti novo, skupno zgodbo.

Lea Šugman Bohinc (2005: 176) poudarja, da je pogovor, ki je utemeljen na epistemološkem stališču in etiki udeleženosti, zelo pomemben. Način komuniciranja v takem pogovoru je kot vzajemno sodelovanje, saj se izmenjujejo izkušnje, razvijajo se različne interpretacije in dogovori o skupnih interpretacijah. Kljub povezovanju udeležencev v pogovoru hkrati vsak posameznik ohranja svojo edinstvenost, posebnost in svoje razumevanje sveta.

Perspektiva moči

Saleebey (v Čačinovič Vogrinčič 2008: 24) poudarja, da je otrok strokovnjak iz izkušenj in ekspert za svoje življenje, zato je njegov prispevek zelo pomemben. Svetovalna delavka pri perspektivi moči išče in pomaga odkriti vire moči v učencu. Čačinovič Vogrinčič (2008: 24) je lepo povzela Saleebeyjevo razmišljanje: »Formula je preprosta: mobiliziraj moč učencev (talente, znanje, sposobnosti, vire) s ciljem, da podpreš njihovo prizadevanje, da dosežejo svoje cilje in vizije, in učenci bodo imeli boljšo kakovost življenja, takšno, ki bo skladna z njihovimi koncepti kakovosti. Čeprav je recept preprost, mu sledi trdo delo.«

Perspektivo moči lahko umestimo tudi v šolsko okolje, kjer šolska svetovalna delavka odkriva moč učenca in njegove družine ter njihove vire in jim pri tem pomaga doseči zastavljene cilje. Šolska svetovalna delavka prispeva h krepitvi moči učenca in njegovo družino, ko sprašuje po želenih razpletih, njihovih preteklih dobrih izidih, željah in virih ter sprašuje o opori v razredu, o podpori družine, kakšne so njihove izkušnje iz preteklosti in drugem. (Čačinovič Vogrinčič 2008: 24) Šolska svetovalna delavka pri delu z družino išče znanje družine, zanima jo razumevanje družinskih članov in njihove močne strani.

Saleebey (v Čačinovič Vogrinčič 2008: 24–29) je v oporo ravnanja s perspektivo moči oblikoval leksikon s šestimi temeljnimi koncepti načel. Koncept *socialna krepitev* opozarja na to, da ima učenec v šoli premalo socialne moči, posledica tega pa je, da se ga ne sliši, ko potrebuje pomoč. Šolska svetovalna delavka tako prepoznava prikrajšanost učenca in ustvarja varen prostor za njegov glas. *Včlanjenost*, ki je drugi koncept, opozarja na vključenost učenca in njegove družine v različne socialne mreže. Šolska svetovalna delavka je pozorna na to, kako se učenec vklopi v razred, če ga sošolci spoštujejo, kakšna je učenčeva družina in njihova socialna mreža itd. Tretji koncept, *okrevanje*, trdi, da ima učenec kljub težavam in padcem moč okrevanja. Učenec si v šoli lahko popravi ocene, napreduje v odnosih, omili težave itd. Temu načelu sledi koncept *celjenja in celotnosti*, kar pomeni, da si bo učenec oz. njegova družina ne glede na težave opomogel. Pri celjenju je pomemben predvsem čas, saj čas zaceli vsako rano,

družina sama pa mora prepoznati, kaj je dobro zanjo. Pomembno je, da družina ob pomoči svetovalne delavke prepozna težavo, se z njo spopade, sprejme pomoč in čas, da se stanje stabilizira. Naslednji koncept je dialog in sodelovanje, ki je kot vir moči učenca in njegove družine. Gre za pogovor v odnosu med šolsko svetovalno delavko in družino, ki omogoča udeleženost in soustvarjanje. Zadnji koncept pa je *odpovedati se temu, da ne verjamemo*. Družina in šolska svetovalna delavka se morajo naučiti odpovedati se dvomom, saj je v šoli pogosto praksa, da se učencu ne verjame.

Ravnanje s sedanjostjo

Pomembno je, da delovni odnos poteka v sedanjosti, saj je čas, ki ga uporabljamo v delovnem odnosu, najbolj dragocen čas. Skrbno varovana sedanjost je pomembna, da dobijo učenci izkušnjo o spoštovanju. Medtem ko svetovalec opravlja delo poslušalca, s svojo navzočnostjo hkrati spodbuja ustvarjanje zgodbe. Na tak način pokaže zanimanje, skrb, sočutje in omogoča učencu, da se na to zanese in odziva. (Čačinovič Vogrinčič 2008: 29–30)

Koncept se lahko uporabi za vse šolske situacije, kjer šolska svetovalna delavka sodeluje z učenci in njihovimi družinami. Pomembno je, da se pogovor z učencem in njegovo družino soustvarja v sedanjosti, ki lahko zavirajo napredek, in brez nepotrebnega seganja v prihodnost, kot je nezaupanje v otroka (nič ne bo iz njega). Pomembni so trenutki, ko sodelujejo drug z drugim, to so delovni odnosi šolske svetovalne delavke z učencem in njegovo družino, pri katerih se osredotočijo na trenutno težavo oz. oviro.

Znanje za ravnanje

Znanje za ravnanje pomeni, da svetovalna delavka zna svoje znanje v procesu socialnega dela pretvoriti v akcijo. Socialna delavka ne sme nikoli ostati brez besed, saj lahko z besedami vzpostavi in vzdržuje delovni odnos in vsebino razgovora ter deli strokovno znanje v procesu soustvarjanja. Pri tem je pomembno, da ima sociala delavka znanje za prevajanje jezika v osebni jezik učenca in nazaj v jezik stroke. (Čačinovič Vogrinčič 2008: 30)

Šolska svetovalna delavka pri svojem delu z učencem in njegovo družino deli svoje znanje. Strokovno znanje in vnašanje konceptov v šolskem svetovalnem delu omogoča boljše pogoje v delovnem odnosu, s tem pa nastane jasen premik proti želenim izidom družine.

2.4.2. Izvirni delovni projekt pomoči

Izvirni delovni projekt pomoči je prispevek socialnega dela, s katerim se šolska svetovalna služba srečuje pri svojem delu. Ustvarja se v delovnem odnosu, vanj pa zapišemo podrobnosti dogajanja, posamezne napredke, pri čemer je pomembno, da se sproti dogovarjamo za naslednje korake in definiramo želene izide. (Čačinovič Vogrinčič 2008: 32)

Izvirni delovni projekt lahko uporabimo tako pri učnih kot pri čustvenih in vedenjskih težavah. Soustvarja se v delovnem odnosu, njegova pomembna značilnost pa je izvirnost, ker nastane v sodelovanju z učencem in je ustvarjen posebej za njega. En projekt pomoči za enega učenca, kjer poleg učenca in svetovalne delavke sodelujejo še učitelji, starši, raziskovalci in po potrebi še drugi udeleženci. Ob tem ne pozabimo, da je projekt delovni, saj so v njem oblikovani cilji in naloge, določeni so koraki do želenih rešitev ter definirani prispevki udeleženih. (Magajna et al. 2008: 72)

Čačinovič Vogrinčič (2006: 22) poudarja, da izvirni delovni projekt pomoči dopolni delovni odnos in se v njem vedno znova nadaljuje. Gabi opredeli izvirni delovni projekt skozi tri prizme:

- Projekti so izvirni, saj se oblikujejo za vsakega uporabnika in skupino na novo in posebej ter so soustvarjeni z njimi in za njih.
- Projekti so delovni, opredmetijo in uresničijo dogovorjene spremembe, naloge, delež posameznika in roke v vsakdanjem jeziku in življenju ljudi. Poudarek je na delovnem sodelovanju, na aktivnostih, ki sledijo iz opravljenega dela v delovnem odnosu.
- Projekti tečejo v času in težijo k dobrim izidom, k uresničevanju rešitev. V projektih poleg nalog zapišemo še ugotovljene razlike z minimalnimi spremembami v procesu napredovanja k rešitvam.

3. Sodelovanje šolske svetovalne službe z družino

Šola je institucija, ki mora biti odprta za spremembe in novosti, vendar njene možnosti niso neomejene. Ne more na primer zamenjati družine, lahko pa z njo sodeluje. Dobro sodelovanje z družino je verjetno želja vsake šole. Pri tem se poraja vprašanje, naj kaj mora biti šola osredotočena. Če gre šoli za skupna prizadevanja pri vzgoji in oblikovanju mlade osebnosti, mora prvi korak narediti šola. Razvije način, kako starše povabiti k sodelovanju, kako družino pritegniti k temu, da podpira vzgojna prizadevanja šole. (Marinček 1999: 44)

Gilligan (v Čačinovič Vogrinčič 2006: 100) opredeli naloge strokovnjaka, v našem primeru strokovne svetovalne delavke, ki sodeluje z različnimi socialnimi mrežami:

- narisati zemljevid in določiti člane socialne mreže,
- razdeliti člane na ključne, sodelujoče strokovnjake in opozoriti na potencial mreže,
- pridobiti bistvene informacije v razgovorih s posameznimi člani (individualno ali skupinsko),
- voditi pogajanja in mediacije za vzpostavljanje sodelovanja in pomoči za otroka ali izboljšanje sodelovanja,
- oblikovati mediacijo med ključnimi člani mreže in sodelujočimi strokovnjaki,
- zbirati člane mreže z namenom dogovora o zadevah v prid otroka,
- pomoč pri krepitvi identitete mreže s podporo, ritualom in praznovanjem,
- povezovati mreže s »tretjimi«, kot so različna društva in organizacije,
- prestreči možen negativen vpliv socialne mreže na otroka ter ga na tak način zaščititi ali okrepiti.

Šolska svetovalna služba med opravljanjem svojega dela sodeluje tako z vodstvom šole in učitelji kot z družinami in seveda učenci. Pomembno je, da šolska svetovalna delavka zna delati s skupino in hkrati s posameznikom. Učenci se nanjo obrnejo z različnimi problemi (slabe ocene, konflikti s prijatelji itd.), delo s temi problemi pa večkrat zahteva še ostale udeležence. Tako svetovalna delavka živi s šolo, njeno delo izhaja iz potreb šole in potreb njenih subjektov. Ne sme se zapirati v prostore, ampak se vključiti v življenje na šoli in izven nje. (Resman 1999c: 88)

Sodelovanje z zunanjimi ustanovami

Sodelovanje z zunanjimi ustanovami vključuje sodelovanje z vrtci, drugimi osnovnimi in srednjimi šolami, s svetovalnimi centri, z zdravstvenimi domovi ter ostalimi ustreznimi zdravstvenimi ustanovami in organizacijami, z Zavodom Republike Slovenije za zaposlovanje, s centri za socialno delo ter ostalimi socialno-varstvenimi ustanovami, z Zavodom Republike Slovenije za šolstvo idr. Pri sodelovanju z zunanjimi ustanovami svetovalna delavka upošteva načelo celostnega pristopa, načelo strokovne avtonomnosti, načelo interdisciplinarnosti, strokovnega sodelovanja in povezovanja. (Čačinovič Vogrinčič et al. 2008: 19)

Sodelovanje z vodstvom šole

Z vodstvom šole svetovalna delavka sodeluje, kadar se proučujejo učni in vzgojni procesi v sistemu konkretne šole z namenom načrtnega poseganja v te procese. Sodelovanje temelji na posvetovanju z vodstvom ob upoštevanju načela strokovne avtonomnosti, aktualnosti, razvojne usmerjenosti, načela interdisciplinarnosti, strokovnega sodelovanja in povezovanja ter načela sodelovanja v svetovalnem odnosu. (Čačinovič Vogrinčič et al. 2008: 19)

Sodelovanje z učitelji

Sodelovanje z učitelji lahko poteka individualno ali v skupini. Pri reševanju in preprečevanju težav sodelujejo vsak s svojim znanjem in védenjem, zato je poudarek na posvetovalnem delu z namenom preventive ali intervencije, skupnega načrtovanja, izvajanja in evalvacije dela v šoli. Vodilo pri sodelovanju šolske svetovalne službe z učitelji so načelo interdisciplinarnosti, načelo celostnega pristopa in načelo sodelovanja v svetovalnem odnosu. (Čačinovič Vogrinčič et al. 2008: 18)

Sodelovanje z učenci

Tudi sodelovanje z učenci je lahko individualno ali skupinsko, pri čemer sta poudarjeni preventivna dejavnost in intervencija (nudenje pomoči). Sodelovanje izhaja iz načela dobrobiti, prostovoljnosti in zaupanja, načela celostnega pristopa in načela sodelovanja v svetovalnem odnosu. (Čačinovič Vogrinčič et al. 2008: 18)

Cilj šolskega svetovalnega dela je, da ga usposobi z znanjem, da se bo znal sam soočiti s svojimi osebnimi, učnimi in socialnimi situacijami in problemi. Svetovalni program mora tako podpirati pet dimenzij razvoja otroka: telesna, spoznavna, socialna, poklicna in razvoj samokoncepta. (Resman 1999d: 139)

Dinkmeyer in Caldwell (1970 v Resman 1999d: 141) sta razdelila težave otrok na:

- šolske težave (odnos z učiteljem, težke naloge, nepriljubljenost predmeta itd.),
- družinske težave (odnosi s starši in sorojenci, prevelika pričakovanja itd.),
- medosebne oziroma interpersonalne težave (potreba po prijateljih, strah pred ljudmi itd.) in
- težave s samim seboj, težave z razumevanjem samega sebe (nesrečnost, neuspešnost, težko obvladovanje čustev itd.).

Sodelovanje s starši

Poudarek pri sodelovanju s starši je na posvetovalnem delu s ciljem preventive ali intervencije in načrtovanja, ki je pomembno za šolsko delo. Lahko poteka na individualni ali skupinski ravni. V ospredju sodelovanja pa so načelo zaupnosti in prostovoljnosti, načelo celostnega pristopa in načelo sodelovanja v svetovalnem odnosu. (Čačinovič Vogrinčič et al. 2008: 19)

Šola potrebuje sodelovanje s starši na dveh ravneh. Prva raven pomeni nagovarjanje staršev za sodelovanje s šolo v dejavnostih, kjer potrebujejo njihovo ustvarjalnost, njihovo povezanost v družbo, katere del je šola, včasih materialno pomoč, pomoč pri načrtovanih akcijah, vseskozi pa ustvarjalen pogovor (roditeljski sestanki, govorilne ure, ure sveta staršev). Na drugi ravni poteka sodelovanje tam, kjer otrok oziroma učenec potrebuje pomoč. Sem lahko uvrstimo vse situacijske stiske, ko otrok ne more uspešno delati, ko učitelj učencu ne more zagotoviti spodbudnega okolja in ko starši ne zmorejo oziroma ne znajo več pomagati. V teh težkih situacijah je pomembno, da sodelujejo vsi udeleženi in hkrati iščejo možne rešitve. (Čačinovič Vogrinčič 2006: 85–86)

Manj pa se zavedamo razloga za uspešno sodelovanje**,** kot ga navaja Kalin s sodelavci (2009: 13): »Sodelovanje staršev z učitelji namreč pomaga pri zbliževanju otrok in staršev, kar je temeljni vzrok dobrega učnega dela v šoli.« Za sodelovanje pa morajo biti izpolnjeni pogoji, kot so oblikovana šolska filozofija z ustrezno razvito šolsko klimo, vzpostavljeni morajo biti ustrezni organizacijski okviri in prilagojene komunikacije ter oblikovani programi sodelovanja, ki vključujejo potrebe družin. (Kalin et al. 2009: 31)

3.1. Šolsko svetovalno delo z družino

O svetovalnem delu z družino govorimo, kadar v svetovalni odnos povabimo vse člane neke družine, da prispevajo svoj delež k oblikovanju rešitve problema. Svetovalni odnos tako zajame vse, ki so del družine, in mora biti zagotovljen vsakemu posamezniku posebej. »Svetovalna delavka, ki vzpostavlja svetovalni odnos z družino, mora poznati metode in tehnike za vzpostavljanje delovnega odnosa s celotno družino, poznati pa mora tudi delovanje družine, družinsko dinamiko, da bi skupaj z družino lahko sprejela dogovore o spremembah, ki jih potrebujejo.« (Čačinovič Vogrinčič 1999: 178)

Ko omenjamo sodelovanje svetovalne službe in družine, govorimo o svetovalnem delu. Pri tem je bistven svetovalni odnos, ki ga v pogovoru z družino vodi svetovalna delavka. Svetovalni odnos pa pomeni, da z družino vzpostavimo delovni odnos z namenom uspešnega soustvarjanja

izvirnih delovnih projektov pomoči. Skozi delovni odnos vzpostavimo prostor za pogovor, dogovor in raziskovanje in hkrati prispevamo k spoštovanju, kompetentnosti in dostojanstvu. (Čačinovič Vogrinčič 2006: 87) Za dobro sodelovanje šolske svetovalne delavke in družine je pomembno, da se svetovalna delavka nauči predstaviti staršem in otroku. Da starši ne bi dobili napačne predstave o svetovalni delavki in njenem delu, jih obvešča o naravi svojega dela, o zaupnosti v njihovem odnosu, obveščati starše itd.

Predvidevamo lahko, da danes družine poznajo svetovalno službo v šoli, saj so se najverjetneje z njo srečali med svojim obiskovanjem osnovne šole. Ob tem se lahko vprašamo, kakšno predstavo o šolskih svetovalcih so starši dobili iz svojih izkušenj. Da družine spoznajo vlogo svetovalne delavke, da se seznanijo s tem, kaj lahko med sodelovanjem pričakujejo od nje in obratno, bi se morala šolska svetovalna delavka predstaviti družini in jim opisati svoj program, oblike in metode dela. (Kalin et al. 2009) Davis (2005 v Kalin et al. 2009: 97) meni, da mora šolska svetovalna delavka pri predstavitvi svoje strokovnosti upoštevati tri načela. Prvo načelo je *načelo vidnosti*, kar pomeni, da je svetovalna delavka vidna in da vidi. Svetovalna delavka opazuje dogajanje v šoli, prisotna je med učenci in se aktivno vključuje v formalne in neformalne dejavnosti šole. Drugo načelo je *načelo dostopnosti oziroma dosegljivosti*, kar pomeni, da je svetovalna delavka vedno na voljo, v podporo in pomoč vsem vzgojno-izobraževalnim udeležencem (učencem, učiteljem, vodstvu šole, staršem) ob različnih urah in na različne načine. Tretje načelo, *načelo fleksibilnosti*, določa prožnost svetovalne delavke, predvsem v primerih takojšnje pomoči in intervencije.

Pušnik in sodelavci (2003 v Rejc 2013: 15) opozarjajo, da je pomemben premik v stališčih strokovnih delavcev, saj starši ne prihajajo v šolo samo zato, da jim svetovalna delavka pove, s kakšnimi težavami se sooča njihov otrok in kaj je naredil narobe. Sporočila in hkrati ugotovitve delovnega odnosa morajo biti dvosmerne, saj je treba iskati skupne rešitve in želene izide ter sklepati dogovore. Pri tem je potrebna analiza obstoječih oblik in vsebin sodelovanja šole in staršev kot izhodišče oblikovanja delovnega odnosa in načrtovanja dela na tem področju.

Na sodelovanje družine s šolsko svetovalno službo vplivajo različni dejavniki, kot so kultura, norme in vrednote kraja, socialno-ekonomski status šolskega okolja, vrsta vzgojno-izobraževalne institucije, strokovna usposobljenost učiteljev, način vodenja šole, izobrazba staršev ter hkrati tudi njihova pričakovanja in prizadevanja. (Cankar 2009: 10)

V sodelovalnem odnosu šola – dom raste tudi vloga staršev. Belgijska raziskava sodelovanja šole in družine (Dom in Verhoeven 2006) kaže, da se je vloga staršev pri sodelovanju s šolo v zadnjih tridesetih letih zelo spremenila. Starši se v proces šolanja otrok bolj vključujejo, njihova mnenja pa so vse bolj pomembna in upoštevana. Za razvoj uspešnega sodelovanja šola ustvari

odprt prostor za sodelovanje in vključevanje staršev, pri čemer šolska svetovalna služba sodelovanje oblikuje glede na družino, njihove vrednote, način razmišljanja in družinsko kulturo in tako prepoznati, kakšne oblike sodelovanja so najbolj primerne za določeno družino. Ob tem moram omeniti, da predstavlja sodelovanje šole in družine varovalni dejavnik za otroke v tako imenovanih tveganih situacijah (etične manjšine, ekonomski status družin ipd.), saj okrepi otrokovo moč pri učenju kot tudi pri njegovem razvoju. Lesar (2009) je v raziskavah ugotovila, da je sodelovanje med šolo in domom v podporo samemu učencu in od šole zahteva skrbno načrtovanje procesa sodelovanja. Uspešno sodelovanje je težko doseči, vendar je pomembno, saj je vključevanje staršev v šolski proces in v razvoj šolskega življenja ključnega pomena za uspešno vključitev v šolsko okolje tudi otrok priseljencev.

3.2. Oblike sodelovanja

Socialno delo z družino postane v svetovalnem delu pomembno, ko potrebujemo mobilizacijo družine, saj omogoči otrokom in drugim udeležencem učenje in nove izkušnje za spoštovanje sebe in drugih. Tako je pri reševanju problema pomembno, da povabimo celotno družino. Delo z družino zahteva, da vsak prispeva svoj delež k rešitvi oziroma raziskovanju rešitev. Kar pomeni, da delovni odnos na tak način zajame vse družinske člane, hkrati pa mora biti zagotovljen vsakemu posebej in vsem skupaj. Po vzpostavitvi delovnega odnosa**,** družino nagovorimo na dveh ravneh. Prva raven je vzpostavitev delovnega odnosa z družino z namenom raziskovanja rešitev, ko udeleženi v problemu postanejo udeleženi v rešitvi. Pri tem bodimo pozorni na to, da zaobjamemo vse udeležene v problemu. Druga raven pa je pogovor o družinski skupini, kako ta skupina deluje, saj z delovanjem prinese več razvidnosti za zaželene spremembe v družini. (Čačinovič Vogrinčič 2006: 88–89)

Čačinovič Vogrinčič (1999: 180) navaja, da svetovalni odnos družine in svetovalne službe temelji na štirih ključnih elementih. Prvi je *identifikacija potreb družine* (v socialnem delu definicija problema skupaj z družino), drugi *uporaba moči družine*, način, kako je do sedaj reševala probleme in kakšne so njene sposobnosti in viri moči. Tretji je *uporaba socialne podporne mreže*, kot so sorodniki in prijatelji, ki so vir podpore in moči. Četrti pa je *priznanje družini za spretnosti, moči in kompetentnosti*, ki si jih je pridobila v procesu sodelovanja za reševanje problemov.

Pri sodelovanju z družino je tako najpomembnejša etika participacije, saj so družine drugačne in posebne, v delovno-svetovalnem odnosu pa moramo članom družine zagotoviti enakopravno

udeleženost in svojevrstno prevajanje iz njihove izkušnje v skupno akcijo. Za družine ima svetovalni odnos izkušnjo o lastni kompetentnosti in dostojanstvenosti. (Čačinovič Vogrinčič 1999: 177)

Sodelovanje družine in svetovalne delavke pomaga otroku pri oblikovanju rešitev problema. Šola je staršem v pomoč pri postavljanju in izvajanju starševskih vlog in nalog, da bi bili uspešnejši pri razvijanju otrokove osebnosti. Šolska svetovalna služba pomaga družini pri razumevanju otroka, jo informira o oblikovanju spodbudnega domačega okolja, ki podpira otrokov razvoj na vseh razvojnih stopnjah. Hkrati šola potrebuje sodelovanje družine, saj jo starši informirajo o otrokovih potrebah, interesih, ciljih in nenazadnje pričakovanjih staršev. (Kalin et al. 2009: 31)

Sodelovanje šolske svetovalne službe in družine lahko opazimo pri govorilnih urah, roditeljskih sestankih, svetu šole in svetu staršev, na predavanjih ali delavnicah za starše, na dnevu odprtih vrat in različnih šolskih prireditvah (predstave, sodelovanje v akcijah idr.), sodelovanje lahko poteka tudi preko telefonskih pogovorov in preko interneta. (Kodele 2011) Svetovalna delavka lahko starše oziroma družine vključi tudi v letne delovne načrte dela. Vključevanje ima nekaj pozitivnih učinkov: svetovalna delavka ima lažji vpogled v želje in pričakovanja staršev glede šolanja otrok; starši na tak način spoznavajo delo in cilje šolske svetovalne službe; tak način sodelovanja spodbuja starše, da uporabijo pridobljene informacije med sodelovanjem tudi doma; starši dobijo občutek pripadnosti; cilji delovnega načrta svetovalne delavke dobijo večjo podporo ter zaupanje pri izvedbi in samem delu svetovalne službe. (Cuthbert 2002 v Kalin et al. 2009: 101–102)

Svetovalni delavci lahko pripravijo različne dejavnosti z namenom sodelovanja z družino. Pripravijo lahko mesečna srečanja z družino, na katerih lahko razpravljajo o aktualnih temah; srečanja z ostalimi družinami, prostovoljci in strokovnjaki; predstavitev lokalne skupnosti (posamezniki ali institucije, ki izvajajo različne dejavnosti pomoči in podpore) itd. Pri tem ne pozabimo, da morajo biti dejavnosti organizirane glede na potrebe in želje družine, kar vpliva na uspešnost sodelovanja. (Kalin et al. 2009: 102)

Tudi evalvacija šolske svetovalke omogoča svetovalni delavki sodelovanje z družino, saj je del njenih nalog. Vanjo se lahko vključijo vsi, ki z njo sodelujejo, saj ji lahko na ta način dajo povratno informacijo o njenem delu, na podlagi katere lahko utrjuje, dopolnjuje, izboljšuje in spreminja svoj delovni načrt. (Kalin et al. 2009: 102)

V današnjem informacijsko-komunikacijskem času je povezovanje lažje, saj lahko šolska svetovalna delavka z družino komunicira preko telefonov in elektronske pošte. Večina osnovnih šol uporablja tudi spletno orodje E-asistent, s katerim si lahko pomagajo ohranjati stik

s starši in jih obveščati o učnem uspehu in napredku otroka, o različnih dejavnostih v razredih, o morebitnih težavah ter o urnikih roditeljskih in razrednih sestankov.

Pri reševanju problemov je včasih potrebna tudi mediacija. Mediacija je »proces spoznavanja, razvijanja sposobnosti aktivnega poslušanja, utrjevanja sodelovanja, razvijanja kulture novih odnosov, graditve zaupanja, oblikovanja rešitve, razvijanja spoštovanja in poglabljanja razumevanja«. (Prgić v Demšar Goljevšček et al. 2010: 13) Mediator pa je oseba, ki ima strokovno znanje za vodenje mediacije. Tako lahko tudi svetovalna delavka prevzame vlogo mediatorja in pomaga udeleženim, da svobodno izrazijo želje in probleme ter aktivno sodelujejo v delovnem odnosu. Mediator skrbi za potek procesa, glede vsebine pa je nevtralen. (Klajdarič v Demšar Goljevšček et al. 2010: 35) Poznamo šolsko in vrstniško mediacijo. Šolsko mediacijo izvajajo za to usposobljeni strokovnjaki, vrstniško pa vrstniki sami s pomočjo mentorjev. Na tak način se učenci naučijo razumevanja medsebojnih odnosov, uspešnega reševanja konfliktov in ustreznega odzivanja na nasilje. (Demšar Goljevšček et al. 2010: 29)

Šolska svetovalna služba pa z družino seveda sodeluje s pomočjo svetovanja v različnih situacijah, pri reševanju osebnih življenjskih problemov. Svetovalna delavka družini svetuje z namenom reševanja problema, se posvetuje z vsemi udeleženimi in ji pomaga ter jo usmerja pri ustvarjanju možnih rešitev. Kljub temu svetovalna delavka ni usmerjena v samo iskanje definicije problema, temveč opravlja tudi terapevtsko delo v smislu, da se spoprijema z družinskimi problemi in jih hkrati skuša reševati v sodelovalnem procesu z uporabniki. (Resman 1999b: 70–78) Hkrati otrokom pomaga pri celostnem razvoju, kar pomeni, da se s pomočjo svetovalne delavke lažje vključijo v šolo, da v šoli vidijo smisel dela, da se v njej dobro počutijo, saj je šola večkrat institucija, ki producira travme in strese (učni uspeh, vpis v naslednjo stopnjo šolanja, vrstniki itd.). (Resman 1999c: 86)

Pri delu se svetovalna delavka večkrat sooči tudi z dilemo, kako uskladiti izhodišče s pravili in pričakovanji šole ter njenega socialnega okolja. Šolska svetovalna služba se tako sooča s problemom, kako rešiti težavo otroka, katerega obnašanje ni v skladu z normami in pričakovanji šole. (Resman 1999d: 138)

Čačinovič Vogrinčič (1999: 180) povzema O'Callaghana, ki je oblikoval model za »dodajanje moči družini«. Model opiše svetovalni odnos, ki prispeva izkušnjo dostojanstva in kompetentnosti. Svetovalna delavka tako sodeluje z družino na način, da:

- ravna skrbno, s toplino, opogumlja;
- uporablja asertivnost pri ponudbi moči;
- pusti odločitev za spremembo v rokah družine, ki išče pomoč;
- ponuja pomoč, ki je v skladu z normami kulture družine;

- oblikuje rešitev, ki je v skladu z načinom razmišljanja v družini;
- ponuja pomoč, kjer je korist za stranko razvidno večja od možne izgube;
- ponuja pomoč, ki je lahko vzajemna;
- zagotovi takojšen uspeh pri reševanju problema;
- podpira družino pri uporabi naravnih podpornih mrež;
- posreduje izkušnjo sodelovanja in odgovornosti;
- podpira razvoj kompetentnega ravnanja in samostojnosti;
- omogoča družini izkušnjo kompetentnosti, zavestnega, aktivnega ravnanja za spremembo.

Oblike sodelovanja se včasih razlikujejo tudi glede na starše, ki so pripravljeni oz. niso pripravljeni zaprositi za pomoč. Na žalost prošnja za pomoč v določenih družbenih območjih še vedno predstavlja šibkost družine, saj v družbi velja miselnost, da lahko 'zdrava družina' težave reši sama, v domačem okolju. Takšnega mišljenja se moramo otresti, saj prošnja za pomoč ne kaže na šibkost družine, ampak po mojem mnenju le na to, da družina izkaže svojo moč s tem, da prizna nemoč in potrebo po prizadevanju, da se lahko še močnejša spopade s problemom.
Šolska svetovalna delavka se za sodelovanje z družino prilagaja posamezni družini. Omogoča vsakemu staršu, da vzpostavi stik s šolo in šolsko svetovalno službo. Tudi oblike sodelovanja so izbrane za vsako družino posebej. Ker pa je za prilagajanje šolske svetovalne delavke potreben urnik staršev, menim, da je to v današnjem času razlog za manjše sodelovanje družin s šolo, saj je večina staršev prezaposlenih. Ker so roditeljski sestanki določeni po urniku, se jih dosti staršev zaradi obveznosti ne more udeležiti. Takim staršem šolske svetovalne delavke ponudijo drugačne možnosti za vzpostavitev in ohranjanje stikov. Ob tem pa se lahko vprašamo: ali mora biti šolska svetovalna delavka na voljo kadarkoli in žrtvovati svoj prosti čas?

3.3. Spodbude sodelovanja

Mary E. Henry (1996 v Čačinovič Vogrinčič 2006b: 15–17) je oblikovala nekaj postavk, zakaj je sodelovanje družine in šole tako pomembno. Prva postavka je, da šole potrebujejo sodelovanje s starši, saj hočejo spremeniti neugodno stanje in iščejo nove pristope. Druga, da starši nosijo znanje o svojih otrocih, ki ga lahko prevzamejo delavci šole, v tem odnosu pa starši

nastopajo kot zagovorniki pravic otrok. Tretja postavka zaobjema pravice staršev, ki obsegajo udeleženost v izobraževanju in vzgoji otrok. Četrti argument je, da sodelovanje družine in svetovalne službe pripelje do dogovorov, ki zmanjšajo obseg konfliktov. Peti razlog je uporaba virov, ki jih pridobijo od staršev, kot je materialna pomoč in zagovarjanje šole. Šesti argument, ki ga avtorica navaja, je, da v šolo lahko prinesejo potrebe skupnosti in ker niso del šolske politike, so lahko nosilci idej znotraj šole. Zadnja postavka pa je, da ima sodelovanje pozitiven učinek na učni uspeh otrok, na njihovo participacijo v šoli. M. E. Henry pravi, da rezultati kažejo, da so otroci, katerih starši sodelujejo v in s šolo, uspešnejši.

Velkavrh (v Polak 2008) je v raziskavi o sodelovanju šole in družine predstavil rezultate o željah in predlogih staršev, da bi se sodelovanje lahko izboljšalo. Starši želijo več telefonskega in on-line stika s šolo (spletne strani in forumi), bolj aktivno vlogo na govorilnih urah in roditeljskih sestankih ter večje upoštevanje njihovih mnenj in predlogov. Starši so predlagali še več srečanj ob različnih priložnostih (novo leto, zaključek šolskega leta), več neformalnih srečanj (dnevi odprtih vrat, izleti), hkrati so izrazili še željo po sodelovanju pri različnih projektih, v katere bi lahko vključili lastno znanje (tudi dobrodelne akcije in pomoč pri učenju). Dejavniki, ki spodbujajo sodelovanje in oblikovanje dobrih odnosov med družinami in svetovalno delavko, so želja po medosebnem komuniciranju, gledanje na šolo kot na del življenja, občutljivost za stiske staršev in otrok, sposobnost poslušanja staršev, sposobnost preproste razlage problema in trezno presojanje kriznih situacij. Med dejavnike, ki zavirajo sodelovanje šole in družine, pa bi lahko prišteli zavračanje komuniciranja in nesposobnost poslušanja, prenašanje odgovornosti na nekoga drugega, slaba pričakovanja in toge zahteve otrokovih dosežkov v šoli, kritiziranje, nenehno ponujanje rešitev in odklanjanje skupnega raziskovanja rešitev, prepričanost v svoje videnje problema in v svoj prav ter zapletenost sporočil. Sodelovanje ovirajo še zaposlenost staršev, reorganizacije družin, preobremenjenost šolskih delavcev in njihova slabša usposobljenost v vodenju, komunikaciji in sodelovanju z družinami. (Kalin 2009: 87–88)

Za uspešno sodelovanje je potrebna obojestranska in vzajemna komunikacija med družino in šolsko svetovalno službo. V skrbi za otroka svetovalna delavka spodbuja starše, da so odkriti o otrokovih potrebah in morebitnih zdravstvenih težavah. Ob odkritju morebitne težave jih pozove, da ji povedo, kakšne so razmere doma oz. v lokalnem okolju, da ugotovijo, ali imajo vpliv na otrokovo neuspešnost oz. njegovo vedenje.

Menim, da družine premalokrat prenesejo šolska pravila vedenja v domače okolje, zato se otrok ne znajde s nasprotujočimi pravili. Starši bi morali pravila večkrat izenačiti ter jih v določenih situacijah prilagoditi svojim potrebam. Ob izvajanju pa tudi razložiti. Torej če si otroci pred

malico operejo roke, si jih naj tudi doma. Tako bodo lažje razumeli namen pravil. Pomembno je tudi, da se starši držijo dogovorov s šolskimi svetovalnimi delavki. Če npr. otrok zavrača delanje domačih nalog morajo starši ob dogovoru s svetovalko spremljati domače delo otroka (pregledovati domače naloge, itd.).

Od vseh zadolžitev staršev pa se mi zdi še najpomembnejša, da starši spremljajo obvestila in sporočila, ki jih otroci prinesejo domov. Nemalokrat se zgodi, da jih starši sploh ne pogledajo in jih vržejo v smeti ali pa jim jih otroci ne izročijo. Zato je pomembno, da starši otroke sprašujejo o dnevnem dogajanju v šoli. Kar pa posledično zahteva tudi udeležbo na roditeljskih sestankih, govorilnih urah in drugih šolskih in obšolskih dejavnostih.

Sodelovanje družine in šolske svetovalne službe torej vpliva tudi na otroka in njegovo uspešnost v šoli. Če je sodelovanje uspešno, tudi otroci težijo k večji uspešnosti pri pouku, ne glede na ekonomsko in socialno poreklo njihovih družin. Njihov trud za večjo uspešnost vodi do lepših ocen v šoli in boljših učnih uspehov, večjo aktivnost pri domačih nalogah, pogostejše vključevanje v šolske in obšolske aktivnosti, hkrati se jim izboljša samozavest in njihova samopodoba. Take otroke tudi manjkrat obravnavajo Centri za socialno delo, lepše se obnašajo in se izogibajo prepovedanim substancam (alkohol in cigarete). (Kalin et al. 2008: 5)

3.4. Ovire sodelovanja

Sodelovanje je lahko oteženo, če družina s šolo oziroma šolsko svetovalno službo noče sodelovati. Kalin s sodelavci (2009: 63–67) razdeli starše glede na nesodelovanje:

- Starši, ki ne podpirajo strokovnih delavcev, saj se ne udeležujejo govorilnih ur in aktivnosti, ne pomagajo pri zadolžitvah otrok itd. Taki starši so večinoma preobremenjeni z delom in skrbjo za družino, šola je za njih nedostopna zaradi negativnih izkušenj ali kritik učiteljev.
- Starši, ki nočejo sodelovati in so do strokovnih delavcev pretirano kritični. Večkrat želijo prevzeti aktivnosti učiteljev.
- Starši, ki se pritožujejo, so sovražni in grozeči. Tako vedenje je večkrat posledica osebnostnih težav ali težav na drugem področju življenja.
- Starši, ki zlorabljajo svojega otroka. V takih primerih je pomembno, da strokovna delavka prepozna znake zlorabe in ustrezno ukrepa.

- Starši, ki so preobčutljivi in ranljivi, ki sodelovanje zavračajo zaradi težav z zdravjem, nizke izobrazbe, brezposelnosti, neizkušenosti in lastnih učnih težav. S pravim pristopom in ponujeno pomočjo se ti starši lahko sčasoma odločijo za sodelovanje.
- Starši, ki pričakujejo preveč ali premalo od svojih otrok. S pričakovanji vplivajo na njihove potenciale in na prevzemanje odgovornosti.
- Starši, ki prihajajo iz drugačnih kulturnih okolij. Kulturna stališča in razlike v normah vplivajo na oblikovanje prijateljskih odnosov otrok.

Rezultati raziskave o sodelovanju šole in družine (Velkavrh v Polak 2008) kažejo na najpogostejše vzroke, ki po mnenju staršev zavirajo sodelovanje med šolo in družino. Najpogostejši vzrok je po mnenju staršev njihovo pomanjkanje časa zaradi prezaposlenosti v službi, temu sledijo slabe izkušnje s sodelovanjem in neznanje o oblikovanju pravega stika z učitelji. Ostali vzroki so še neupoštevanje mnenj staršev, nezainteresiranost staršev za sodelovanje s šolo in neuspešnost otroka v šoli.

Med ovire sodelovanja lahko vključim tudi starše, ki so preveč zaščitniški. Do svojih otrok so pretirano usmiljeni in razumevajoči, saj jim hočejo pokazati sočutje z namenom, da jim želijo dobro. Pri takih starših se pojavlja stalna razumska in izkustvena kontrola njihovega ravnanja, saj želijo za otroka nenehno preverjati, kaj je po njihovem tisto, kar je za otroka najboljše. (Žorž 2001: 97) »Vse prepogosto se dogaja, da starši v svoje otroke projicirajo predstave in življenjske načrte, za katere sami menijo, da so v interesu otroka. V resnici pa gre pri tem za predstave in potrebe njih samih. Starši svojim otrokom 'želijo vse najboljše' in pri tem sploh ne opazijo njihovih dejanskih potreb in želja.« (Hurrelmann v Beck in Beck-Gernsheim 2006: 157) Kljub prizadevanjem starši vseh otrokovih potreb ne morejo zadovoljiti. S takimi dejanji lahko otroku le škodijo, saj vse to vpliva na otrokovo osebno rast, ki vpliva na njegovo osebnost in spomine na njegovo otroštvo.

Sodelovanje šolske svetovalne službe in družine lahko v veliki meri zavira tudi rastoči problem današnje družbe – razvajenost otrok. Taki otroci so razigrani, veseli, imajo dosti prijateljev in so uspešni, vendar le do mere, ko se soočijo s preizkušnjo. Starši skušajo otroke čim bolj zaščititi tako, da jih varujejo pred negativnimi vplivi šole in pred različnimi težavami v razredu. Otrokom ponujajo varnost in brezskrbnost, vendar na nekakšen prikrit način. Občutek varnosti posledično vodi k odvisnosti, ljubezen predstavlja posesivnost, brezskrbnost**i** pa je omejena na okolje, ki ga obvladujejo starši. (Žorž 2002: 5–6) Dolgoletno razvajenost lahko povežemo tudi s sindromom Petra Pana. Taki ljudje iz svojega otroštva nimajo izkušnje osamosvojitve, zato ponavljajo vedenjske vzorce iz otroštva, ko so starši vse postorili namesto njih. Tak posameznik

je odvisen od drugih, saj se ni naučil sam poskrbeti zase. (Hellerstein v Žorž 2002: 25–30) Ob tem se mi poraja vprašanje, kaj učitelji pričakujejo od takšnih otrok. Kaj lahko pričakuješ od nekoga, namesto katerega nekdo vse naredi? Šolska svetovalna delavka lahko svetuje staršem in skupaj z njimi sooblikuje rešitev z namenom, da spremenijo takšno vedenje.

Kot oviro pri sodelovanju družin s šolo in tudi s šolsko svetovalno službo vidim tudi mišljenje staršev, ki so prepričani, da so otroci v času šolanja skrb institucije, ki se hkrati želijo razbremeniti odgovornosti in skrbi. Mogoče je vzrok temu javno šolstvo, ki ga pozdravljam, ampak jemlje nekaterim staršem motivacijo za sodelovanje. Menim, da šolanje otroka ni le skrb države in šolskega sistema, ampak tudi njegove družine in lokalne oblasti.

Starši želijo svojim otrokom pomagati po najboljših močeh. Menim pa, da je pri tem velika ovira njihova neizkušenost ter hkrati premalo potrebnega znanja, kako pomembna je pravilna komunikacija med njimi in šolsko svetovalno delavko. Veliko težo odgovornosti pri tem nosijo svetovalne delavke, ki ustvarjajo spodbudne razmere za to, da starši doživijo pozitivne izkušnje sodelovanj in, da se vračajo k sodelovalnem odnosu. »Pri vsem tem pa je jasno, da je vedno šola tista, ki 'odpira vrata' in je nosilka pobude za sodelovanje.« (Legvart 2009)

4. Raziskovalni problem

Socialno delo z družino je področje, ki ponuja veliko možnosti za različne raziskave, zato mi je iskanje teme za magistrsko nalogo povzročalo nekaj težav. Med opravljanjem prakse pa sem ugotovila, kako pomembno je sodelovanje med šolsko svetovalno službo in družino. Skozi prebrano literaturo se sodelovanje zdi lažje kot je v praksi, zato je pomembno, da imajo šolski svetovalni delavci zadostno znanje za delo z družino. Šolska svetovalna služba tako zahteva znanje socialnega dela, ki pa mora biti podkrepljeno tudi z znanjem pedagogike.

Omenjena tema me je pritegnila, zato sem se odločila, da v magistrski nalogi raziščem, kako šolska svetovalna služba sodeluje z družino. Ker imajo otroci vedno več vedenjskih in učnih težav, saj je sistem oblikovan tako, da od njih zahteva vedno več, je sodelovanje družin s šolsko svetovalno delavko skoraj nujno. Menim, da so sodelovanja uspešna, vendar je teh sodelovanj premalo. Razlogov za to je lahko več: nezaupanje staršev, iskanje pomoči je za družino še vedno tabu tema, nerazpoložljivost šolskih svetovalnih delavk itd. Zato me je zanimalo kdaj, v kakšnih situacijah in s kakšnimi temami socialnega dela se družine obrnejo na šolsko svetovalno službo. Hkrati sem raziskala, kakšne izkušnje imajo družine s šolsko svetovalno delavko, kdo da pobudo za sodelovanje v svetovalnem procesu (šolska svetovalna delavka, družina, otrok, učitelj itd.), kdaj je izvedba svetovalnega procesa uspešna in kdaj ne itd. Ker sem hotela v raziskavi primerjati rezultate dveh različno velikih šol, sem v raziskavo vključila dve osnovni šoli, eno iz vasi in eno iz mesta.

Namen magistrske naloge je prikazati ugotovitve, kako poteka sodelovanje družine s šolsko svetovalno službo. Namen bom dosegla s preučevanjem literature ter z opravljenima intervjujema in zbranimi anketnimi vprašalniki.

4.1. Raziskovalna vprašanja in hipoteze

V magistrski nalogi želim raziskati:

- Ob katerih priložnostih oz. s kakšnimi problemi se družine obračajo na šolsko svetovalno delavko?
- Na katera strokovna znanja se opirajo šolske svetovalne delavke pri sodelovanju z družino?

- S katerimi kriteriji in kako šolska svetovalna delavka ocenjuje sodelovalni odnos z družino?
- Katere so najpogostejše ovire za uspešno sodelovanje družine s šolsko svetovalno delavko?
- Kaj družine še potrebujejo, da bi bilo sodelovanje med njimi in šolsko svetovalno službo še uspešnejše?

Osnovna teza magistrske naloge je, da *družine uspešno sodelujejo s šolsko svetovalno službo*. Na podlagi raziskovalnih vprašanj sem oblikovala še štiri hipoteze, ki jih bom skušala potrditi oziroma ovreči s pomočjo anketnega vprašalnika v empiričnem delu naloge:

Hipoteza 1: Pobudo za sodelovanje največkrat da šolska svetovalna delavka.

Hipoteza 2: Starši otrok 9. razreda se pogosteje strinjajo s trditvijo »*Šolska svetovalna delavka ni vedno na razpolago.*« kot starši otrok 7. in 8. razredov.

Hipoteza 3: Starši, ki so sami poiskali pomoč šolske svetovalne delavke, v večji meri menijo, da so se v družini po sodelovanju razumeli bolje, v primerjavi s tistimi, ki pomoči niso poiskali.

Hipoteza 4: Starši otrok učencev podeželske OŠ X se v večji meri ne strinjajo s trditvijo »*Funkcija šolske svetovalne delavke ni prilagojena potrebam družine.*« kot starši otrok učencev OŠ I Murska Sobota.

5. Empirični del

V empiričnem delu magistrske naloge sem raziskala, kako družine sodelujejo s šolsko svetovalno službo. Uporabila sem različne metode raziskovanja. Analizirala sem podatke, ki sem jih pridobila na podlagi lastne raziskave. Predstavila bom rezultate kvalitativne in kvantitativne metode raziskovanja, ugotovitve in sklep raziskovanja.

5.2. Vrsta raziskave

Pri raziskovanju sem uporabila kvalitativno in kvantitativno raziskavo. Kvalitativna raziskava »je raziskava, pri kateri sestavljajo osnovno izkustveno gradivo, zbrano v raziskovalnem procesu, besedni opisi ali pripovedi, in v kateri je to gradivo tudi obdelano in analizirano na beseden način brez uporabe merskih postopkov, ki dajo števila, in brez operacij nad števili«. (Mesec 2007: 11) Kvalitativni del raziskave sem opravila z intervjujema, podatki so bili zbrani s pomočjo besednih opisov.

Drugi del raziskave pa je opravljen s kvantitativno raziskavo, ki je raziskava, »pri kateri sestavljajo osnovno izkustveno gradivo podatki, dobljeni s standardiziranimi merskimi postopki«. Podatke, pridobljene s kvantitativno raziskavo je mogoče izraziti kot števila in jih analizirati s matematičnimi in statističnimi metodami. (Mesec 2007: 11) Kvantitativni del raziskave sem opravila s pomočjo kombiniranega anketnega vprašalnika. Raziskava je deskriptivna, saj označuje količinsko opredeljevanje ali ocenjevanje osnovne značilnosti proučevanega pojava. (Mesec 2009: 81)

5.3. Spremenljivke in teme raziskovanja

Ključne teme magistrske naloge so: družina, šolska svetovalna služba ter sodelovanje.

Kvantitativna analiza:

Neodvisne spremenljivke v raziskavi so:

- Spol: moški ali ženski.
- Starost: 20 – 30 let,
  31 – 40 let,

41 – 50 let,

Nad 50 let.

- Razred: sedmi, osmi ali deveti razred.

Odvisne spremenljivke v raziskavi pa so:

- Priložnosti za sodelovanje,
- Uspešnost sodelovanja,
- Razlogi za nesodelovanje,
- Pobuda za sodelovanje,
- Ovire pri sodelovanju,
- Vpliv sodelovanja na odnose v družini,
- Pričakovanja družine,
- Usposobljenost šolske svetovalne delavke,
- Razpoložljivost šolske svetovalne delavke,
- Udeleževanje sodelovanja družine, kjer je prisotna šolska svetovalna delavka.

Kvalitativna analiza:

Raziskovanje sem razdelila na tri tematske sklope:

- Začetek sodelovanja družine s šolsko svetovalno delavko: zanimalo me je, kdaj, v kakšnih situacijah in s kakšnimi temami socialnega dela se družine obrnejo na šolsko svetovalno službo, kakšne izkušnje imajo družine s šolskimi svetovalnimi delavkami, kdo da pobudo za sodelovanje, če pri sodelovanju sodelujejo še kakšni zunanji sodelavci ter na katera znanja se opira šolska svetovalna delavka pri vzpostavljanju sodelovanja z družino.
- Uspešnost sodelovanja družine s šolsko svetovalno službo: zanimalo me je, kakšne kriterije za določanje uspešnosti sodelovanja uporablja šolska svetovalna delavka, kdo ocenjuje uspešnost sodelovanja, kako poteka ocenjevanje uspešnosti in katere so najpogostejše ovire za uspešno sodelovanje družine s šolsko svetovalno službo.
- Izboljšanje obstoječe prakse sodelovanja šolske svetovalne službe z družino: zanimalo me je, kaj bi družine še potrebovale od šolske svetovalne službe in od šole, da bi same večkrat dale pobudo za sodelovanje oz. da bi se nanjo odzvale ter kaj bi šolska svetovalna delavka potrebovala, da bi lahko sama prispevala k večji uspešnosti sodelovanja.

5.4. Merski inštrumenti in viri podatkov

Merski inštrument za magistrsko nalogo je strukturiran intervju. Vprašanja so bila pripravljena vnaprej, saj so bila vodila za intervju in so služila kot oporne točke teme, ki jo raziskujem. (Mesec 2009: 240) Intervju je sestavljen iz 12 vprašanj, ki sem jih razdelila v tri sklope. Prvi sklop je začetek sodelovanja družine s šolsko svetovalno službo, drugi je uspešnost sodelovanja in tretji izboljšanje obstoječe prakse sodelovanja šolske svetovalne službe z družino. Intervju sem izvedla kot pogovor v pisarnah šolskih svetovalnih delavk. Vir podatkov sta šolski svetovalni delavki.

Za namen raziskave sem pripravila še kombiniran anketni vprašalnik, ki sem ga razdelila staršem otrok osnovne šole. Anketni vprašalnik je sestavljen iz 14 vprašanj, od katerih je pet odprtega in devet zaprtega tipa. V začetek vprašalnika sem vrstila demografska vprašanja (spol, starosti in razred otroka). Zaprta vprašanja so izbirnega tipa (med različnimi možnimi odgovori izbereš le enega (Mesec 2009: 244)), razen pri enem vprašanju, kjer sem napisala, da je možnih več odgovorov. Pri enajstem vprašanju so anketiranci z odgovarjanjem določali vrednost odgovorov (npr. 1 – sploh se ne strinjam, 5 – popolnoma se strinjam). Vprašanja sem sestavila glede na temo, ki jo raziskujem. Izvedba ankete ni bila vodena. Vprašalnike sem s pomočjo šolskih svetovalnih delavk razdelila učencem. Za namen natančnih rezultatov sem izračunala odstotke, povprečja, standardne napake in odklone.

Vir podatkov so starši učencev 7., 8. in 9. razreda OŠ X in OŠ I Murska Sobota.

5.5. Populacija in vzorčenje

Ker sem hotela primerjati sodelovanje družin s šolsko svetovalno delavko na vasi in v mestu, sem v namen raziskave kontaktirala osnovno šolo na vasi, ki zaradi varovanja osebnih podatkov ne želi biti imenovana, in osnovno šolo I Murska Sobota (v nadaljevanju OŠ I Murska Sobota), ki je trenutno največja osnovna šola v Pomurju. Osnovno šolo, ki je na vasi in jo obiskuje približno 200 učencev, sem poimenovala OŠ X.

Za namene magistrske naloge sem v raziskavo vključila dve šolski svetovalni delavki, eno iz vaške in eno iz mestne osnovne šole. Ker imajo na osnovni šoli I Murska Sobota zaposlenih več šolskih svetovalnih delavk, sem naredila intervju s tisto, ki se pri svojem delu srečujejo predvsem z problematiko družin.

Populacija anketirancev, ki so izpolnili anketni vprašalnik so bili starši učencev 7., 8. in 9. razredov dveh izbranih osnovnih šol. Na osnovni šoli X je v teh razredih 55 učencev, na osnovni šoli I Murska Sobota pa je v omenjenih razredih 200 učencev.

Vzorec je neslučajnostni, kar pomeni, da »*ne temelji na načelu, da mora imeti vsaka enota populacije pri izboru enako možnost, da pride v vzorec*«. (Mesec 2009: 153) V namene raziskave magistrske naloge sem izbrala priložnostni vzorec, ki ga predstavljajo starši 7., 8. in 9. razredov izbranih osnovnih šol, ki so v določenem časovnem roku vrnili izpolnjen anketni vprašalnik.

5.6. Zbiranje podatkov

Intervjuje sem opravila s šolskima svetovalnima delavkama, ki sem jima najprej predstavila svojo temo raziskovanja. Osnovni šoli, na katerih sem želela opraviti raziskavo, sta bili z veseljem pripravljeni sodelovati. Ker šolske svetovalne delavke potrebujejo odobritev ravnateljic, sem se najprej s prošnjo obrnila nanju. Obe sta mi prijazno ponudili pomoč.

Intervju je potekal vnaprej dogovorjenem terminu v mesecu maju 2016, v pisarni šolskih svetovalnih delavk. Na intervju sem prišla z vnaprej pripravljenimi vprašanji, ki sem jih pred pogovorom, na željo svetovalnih delavk, najprej posredovala po elektronski pošti. Po intervjujih je pogovor tekel še naprej, kar pa ni vključeno v raziskavo, saj sem z intervjujema dobila zadostne informacije. Intervjuja sem med pogovorom zapisovala.

Tudi anketne vprašalnike sem s pomočjo šolskih svetovalnih delavk razdelila učencem v mesecu maju 2016, ki so jih odnesli domov. Ob razdeljevanju je šolska svetovalna delavka poudarila, da so vprašalniki anonimni. Ob tem sva pojasnili namen ankete, podali navodila in učence poprosili, naj jih starši izpolnjene vrnejo čez nekaj dni. Nekaj težav je bilo pri vračanju izpolnjenih anket na OŠ I Murska Sobota, saj sem jih najprej dobila zelo malo. S pomočjo šolske svetovalne delavke mi je nato uspelo dobiti večje število rešenih anket.

V raziskavo sem vključila anketne vprašalnike, ki so bili izpolnjeni v celoti. Delno izpolnjene sem izključila.

5.7. Obdelava in analiza

Ko sem intervjuja opravila, sem ju pretipkala. Izhodišče za kvalitativno obdelavo podatkov so bili odgovori dveh šolskih svetovalnih delavk. Postopek moje kvalitativne analize sem (Mesec 2007: 29) razdelila na naslednje korake: začela sem z urejanjem gradiva, temu je sledilo določitev enot kodiranja, odprto kodiranje, izbor in definiranje relevantnih pojmov in kategorij, odnosno kodiranje ter na koncu še oblikovanje končne teoretične formulacije.

V urejenih zapisih intervjuja sem enote kodiranja določila tako, da sem podčrtala dele besedila (besede, besedne zveze, povedi), ki so bila pomembna za mojo raziskavo, saj se nanašajo na temo raziskovanja in na raziskovalna vprašanja. Podčrtane izjave oz. enote kodiranja sem vstavila v tabelo in jih označila s črkama R (prvi intervju) in A (drugi intervju), ki prestavljata šolsko svetovalno delavko in jih oštevilčila s številkami (od 1 do 73), ki se nanašajo na vprašanja. Enotam kodiranja sem nato dodala še pojme in kategorije. Navajam primer kodiranja, v prilogi je prikazan celoten postopek (priloga 8.5.).

Tabela 5.7.1: Primer kodiranja (pripisovanje pojmov in kategorij)

Tema	**Številka izjave**	**Izjava**	**Pojem**	**Kategorija**
1	R1	… medsebojni podpori …	Medsebojna podpora	Način začetka sodelovanja
	A1	Družine se same zelo težko odločijo za sodelovanje …	Nesodelovanje družin	Razlogi za sodelovanje
Začetek sodelovanja	R2	… medsebojnem zaupanju …	Medsebojno zaupanje	Način začetka sodelovanja
	A2	Kadar same več ne vedo kako naprej …	Brezizhodnost	Razlogi za sodelovanje
	R3	… odprto komunikacijo …	Odprta komunikacija	Način začetka sodelovanja
	A3	Naj bo to osebna stiska …	Osebna stiska	Razlogi za sodelovanje

Sorodne pojme sem združila v kategorije. Spodaj navajam primer osnega kodiranja, celoten postopek pa je prikazan v prilogi (priloga 8.6.).

ZAČETEK SODELOVANJA

- Način začetka sodelovanja
    - medsebojna podpora (R1),
    - medsebojno zaupanje (R2, R4, A7),

    - odprta komunikacija (R3).
- Pobuda za sodelovanje
    - starši (R8, A11),
    - šolska svetovalna delavka (R9, A8),
    - učitelji (R10, A9),
    - otrok (R11, A12),
    - razredniki (A10).

Anketne vprašalnike staršev otrok 7., 8. in 9. razreda sem zbrala na obeh šolah, torej na osnovni šoli X in osnovni šoli I Murska Sobota. Od razdeljenih 55 sem jih na šoli X dobila 38, na osnovni šoli I Murska Sobota pa od 200 razdeljenih 102, kar je skupno 140 vrnjenih vprašalnikov. Pri anketnem vprašalniku sem uporabila kvantitativno obdelavo podatkov. Statistično analizo sem oblikovala s pomočjo frekvenčne distribucije podatkov, v namen raziskave in ugotavljanja podatkov sem izračunala aritmetično sredino ter standardni odklon. S pomočjo programa SPSS (Statistic 19) sem potrdila oz. ovrgla hipoteze. S pomočjo računalniškega programa Excell 2013 sem za vse odgovore pripravila tabele in grafe, ki si sledijo po vrstnem redu vprašanj v anketnem vprašalniku. Podatke, ki sem jih zbrala na obeh osnovnih šolah, sem v analizi primerjala in pojasnila.
Odstotke sem izračunala s pomočjo formule: $f\,\% = (f / N) \times 100$
V oblikovani formuli f % predstavlja strukturni deleže, f predstavlja del, N pa celoto.

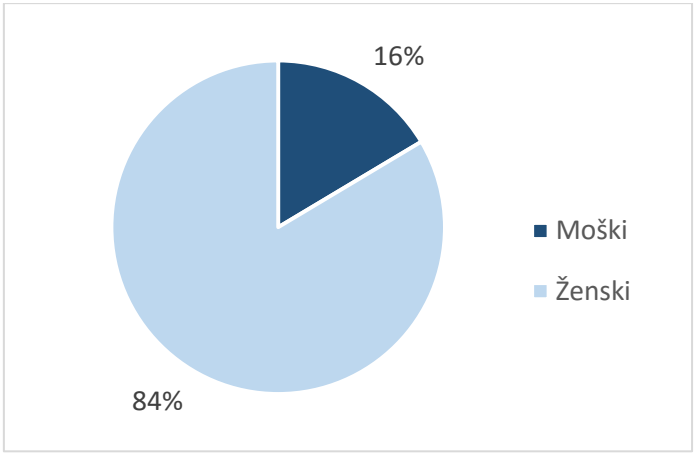
5.8. Rezultati anketnega vprašalnika z razpravo

V anketnem vprašalniku je skupaj sodelovalo 140 staršev otrok osnovne šole X in osnovne šole I Murska Sobota. Skupno je odgovarjalo 28 moških, kar predstavlja 16 % vprašanih in 162 žensk, kar predstavlja 84 % anketirancev. Iz rezultatov je razvidno, da so otrokom anketne vprašalnike v večji meri izpolnile matere.
Na OŠ X je v raziskavi sodelovalo 38 vprašanih, od tega 5 moških in 33 žensk, medtem ko je na OŠ I Murska Sobota na vprašalnike odgovorilo 102 vprašanih, od tega 18 moških in 84 žensk.

Tabela 5.8.1: Spolna sestava anketirancev po šolah

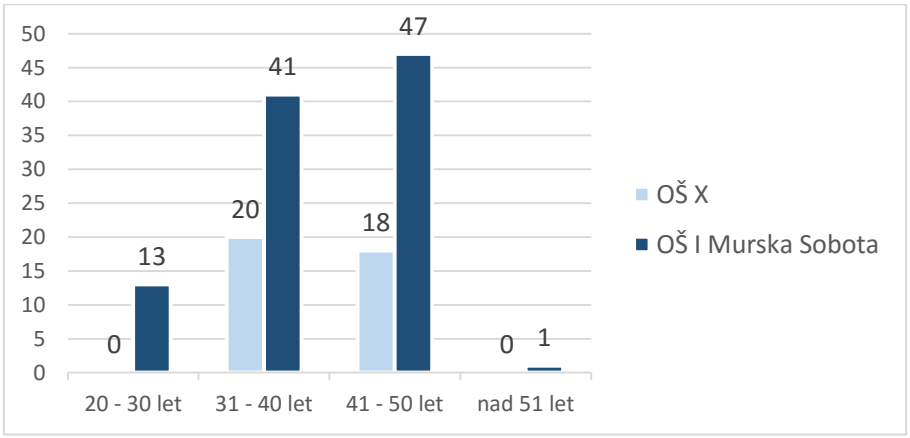
	OŠ X		OŠ I Murska Sobota		Skupaj (N)	
	f	f %	f	f %	f	f %
M	5	13	18	18	**23**	**16**
Ž	33	87	84	82	**117**	**84**
Skupaj (N)	**38**	**20**	**102**	**80**	**140**	**100**

Graf 5.8.1: Spolna sestava anketirancev

Graf 5.8.2 predstavlja starostno sestavo anketirancev.

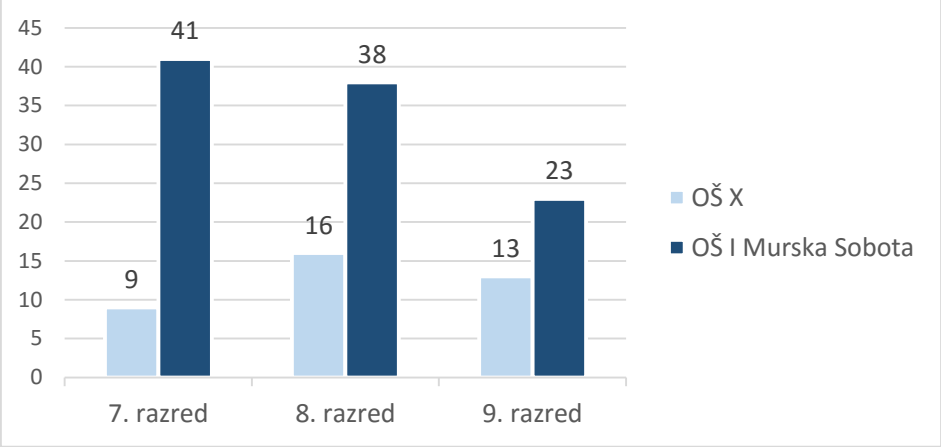
Graf 5.8.2: Starost anketirancev

Starostna struktura vzorca anketiranih je med 31 in 50 let. Na osnovni šoli X je odgovarjalo največ anketirancev, torej 20, starih med 31 in 40 let, le dva anketiranca manj, torej je 18 anketirancev starih med 41 in 50 let. Anketirancev v ostalih starostnih skupinah ni.

Na osnovni šoli I Murska Sobota je največ anketirancev, 47 v starostni skupini od 41 do 50 let, nekaj manj, torej 41 pa v starostni skupini 31 do 40 let. V starostni skupini od 20 do 30 let je 13 anketirancev in le 1 anketiranec je star nad 51 let.
Razred otroka vprašanih družin nam prikaže graf 5.8.3.

Graf 5.8.3: Razred otroka

V raziskavi so sodelovali starši otrok 7., 8. in 9. razreda. Na osnovni šoli X je sodelovalo 9 staršev otrokov 7. razreda, 16 staršev otrokov, ki obiskujejo 8. razred in 13 staršev otrokov 9. razreda. Na osnovni šoli I Murska Sobota pa je sodelovalo 41 staršev sedmošolcev, 38 staršev osmošolcev in 23 staršev devetošolcev.
Če primerjam obe šoli, je v raziskavi sodelovalo največ staršev osmošolcev OŠ X, medtem ko je na OŠ I Murska Sobota največ sodelovalo staršev sedmošolcev. Na OŠ X je sodelovalo najmanj staršev otrok 7. razreda, na OŠ I Murska Sobota pa staršev otrok 9. razreda.
Pri četrtem vprašanju me je zanimalo, ali so starši v času šolanja otroka kdaj sami poiskali pomoč oz. nasvet šolskega svetovalnega delavca. Odgovore na vprašanje prikazuje tabela 5.8.2.

Tabela 5.8.2: Sodelovanje družine s šolsko svetovalno službo

Ste v času šolanja otroka poiskali pomoč oz. nasvet šolskega svetovalnega delavca?	**OŠ X**		**OŠ I Murska Sobota**		**Skupaj (N)**	
	f	f %	f	f %	f	f %
Da	15	**39**	64	**63**	79	**56**
Ne	23	**61**	38	**37**	61	**44**
Skupaj (N)	38	**100**	102	**100**	140	**100**

Iz tabele je razvidno, da starši otrok vaške šole manjkrat zaprosijo za pomoč šolske svetovalne službe, medtem ko starši otrok šole v mestu pomoč zaprosijo večkrat. Odstotek skupnih odgovorov staršev, ki so zaprosili za pomoč je 56, odstotek staršev, ki za pomoč niso zaprosili, pa je 44.

Ker je OŠ X v majhni občini, kjer se med seboj vsi poznajo, menim, da je majhen odstotek tistih, ki so poiskali pomoč, prav zaradi tega, ker se bojijo, da se bo razvedelo, da kot družina potrebujejo pomoč. Iskanje pomoči je na vasi še vedno tabu tema.

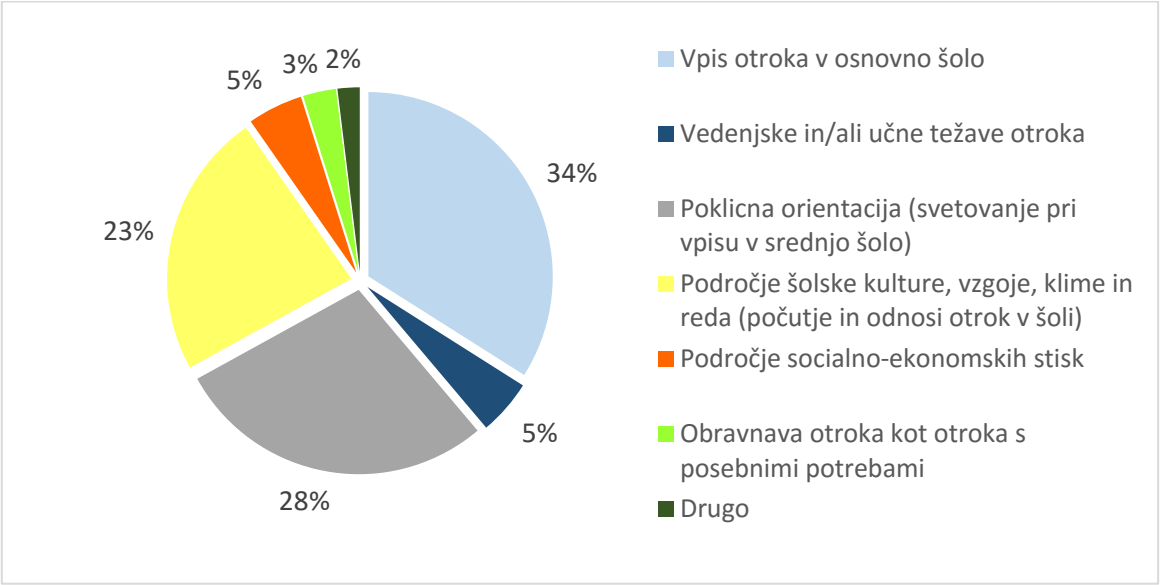
Peto vprašanje je bilo vprašanje odprtega tipa. Na vprašanje *'Kaj je razlog, da s šolsko svetovalno službo niste sodelovali?*' so odgovarjali le starši, ki za pomoč šolske svetovalne delavke niso zaprosili. Najpogostejši odgovor obeh šol je bil, da »*Ni bilo razloga*«.

Starši OŠ X so na vprašanje odgovarjali z odgovori, kot so »*Ni bilo potrebe do zdaj, ko je otrok pred izbiro poklica*«, »*Nismo imeli priložnosti*«, »*Vse probleme smo rešili z razredniki*«, »*Ker otrok ne potrebuje socialne pomoči ali ker ni poreden v šoli*«, »*Moj otrok ne potrebuje svetovanja*«, »*Nisem bila poklicana k socialni delavki, ker je sama opravila pogovor z otrokom*« in »*Z otrokom nismo imeli težav, ki bi jih bilo potrebno reševati s socialno delavko*«.

Starši OŠ I Murska Sobota pa so navedli odgovore, kot so »*Otrok in svetovalna delavka sta jih sama rešila*«, »*Otrok do sedaj ni imel učnih ali drugih težav*«, »*Ni bilo potrebe, saj probleme z otrokom rešujemo doma sproti*«, »*Z razredničarko rešimo vse probleme*« in »*Ker sva otroku svetovala sama*«.

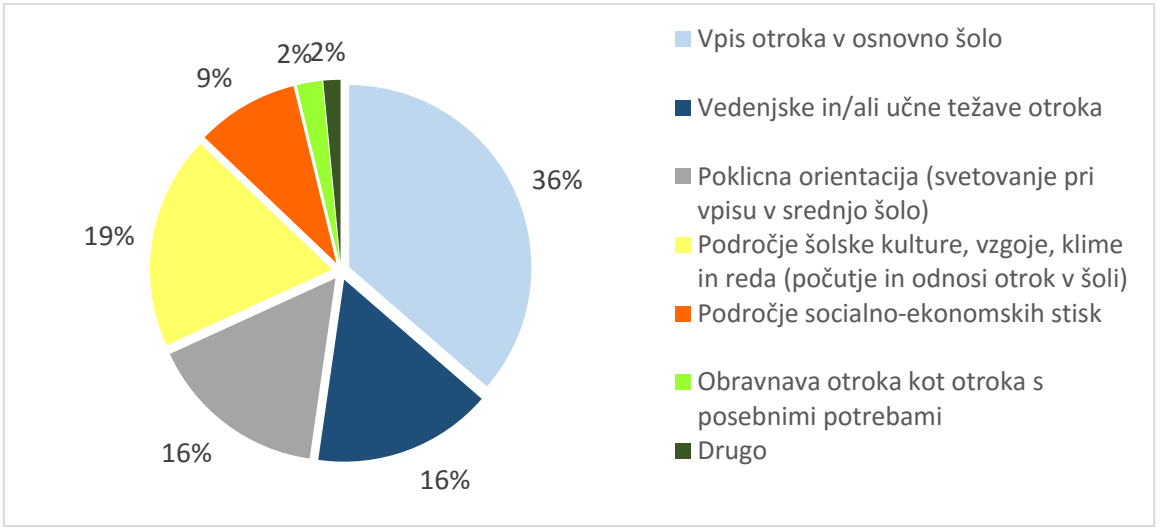
Pri šestem vprašanju anketnega vprašalnika sem zastavila vprašanje *'Ob katerih priložnostih oz. s katerimi vprašanji se odločate za sodelovanje s šolsko svetovalno službo*?'. Starši so odgovorili na vprašanje z več možnimi odgovori. Odgovore staršev OŠ X prikazuje spodnji graf.

Graf 5.8.4: Sodelovanje s šolsko svetovalno službo na OŠ X

Iz grafa je razvidno, da je največ staršev, in sicer 34 %, največkrat sodelovalo s šolsko svetovalno delavko pri vpisu otroka v osnovno šolo, temu pa sledita poklicna orientacija in področje šolske kulture, vzgoje, klime in reda. Sodelovanja pri vedenjskih in/ali učnih težav otroka, področju socialno-ekonomskih stisk in obravnavi otroka kot otroka s posebnimi potrebami je bilo malo. Kot drugo je 2 % staršev omenilo testiranje za nadarjenost učencev. Graf 5.8.5 prikazuje odgovore staršev OŠ I Murska Sobota.

Graf 5.8.5: Sodelovanje s šolsko svetovalno službo na OŠ I Murska Sobota

Kot lahko izberemo iz grafa, je podobno kot na OŠ X največ staršev, torej 36 %, iz OŠ I Murska Sobota odgovorilo, da so s šolsko svetovalno delavko največkrat sodelovali pri vpisu otroka v

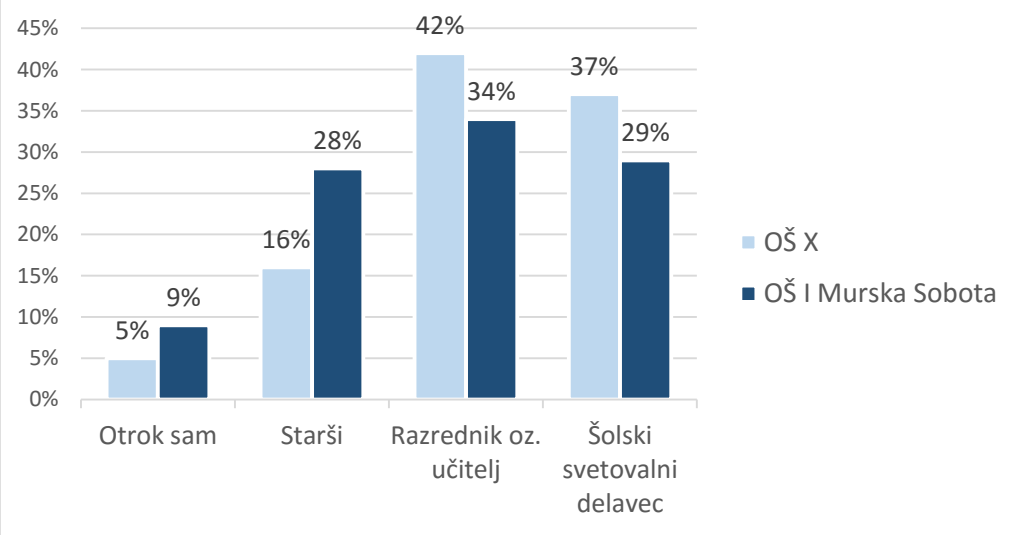
osnovno šolo. Temu odgovoru sledijo razlogi, kot so področje šolske kulture, vzgoje, klime in reda ter poklicna orientacija in vedenjske in/ali učne težave otroka. Majhen odstotek staršev je s šolsko svetovalno delavko sodelovalo na področju socialno-ekonomskih stisk, le 2 % staršev pa sta sodelovala zaradi obravnave otroka kot otroka s posebnimi potrebami. Kot drugo so tudi starši na OŠ I Murska Sobota navedli testiranje za nadarjene učence.

Če primerjamo odgovore staršev, vidimo, da so si podobni ne glede na geografsko lego. Oboji starši so največkrat s šolsko svetovalno službo sodelovali pri vpisu otroka v osnovno šolo, tudi odstotek sodelovanja na področju šolske kulture, vzgoje, klime in reda se ne razlikuje veliko. Razlika je predvsem pri svetovanju glede poklicne orientacije, kjer je 28 % staršev iz OŠ X in le 16 % staršev iz OŠ I Murska Sobota sodelovalo s šolsko svetovalno delavko.

Ker so bili podani možni odgovori, sem pričakovala takšne odgovore staršev. Večina staršev še vedno s šolsko svetovalno delavko sodelujejo le v primerih, ko je sodelovanje nujno (vpis otroka v osnovno šolo in poklicna orientacija). Kljub tej podobnosti lahko vidimo razliko med šolama, saj je na OŠ Murska Sobota sodeč po odgovorih staršev več sodelovanja s šolsko svetovalno delavko na področju socialno-ekonomskih stisk in vedenjskih in učnih težav kot na OŠ X.

Odgovore na sedmo vprašanje *'Kdo po vašem mnenju največkrat da pobudo za sodelovanje s šolsko svetovalno službo*?' prikazuje graf 5.8.6.

Graf 5.8.6: Pobuda za sodelovanje

Iz grafa je razvidno, da so odgovori staršev obeh šol skoraj enaki. Oboji starši menijo, da za sodelovanje družine in šolske svetovalne službe največkrat da pobudo razrednik oz. učitelj,

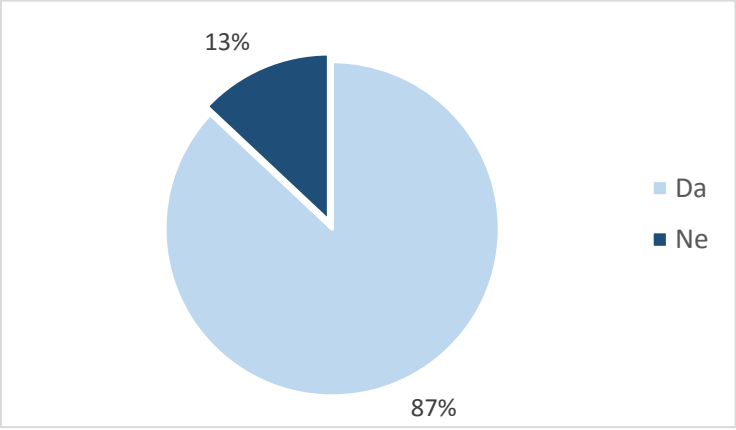
temu sledijo šolski svetovalni delavec in starši. Le majhen odstotek staršev meni, da je pobudnik za sodelovanje otrok sam.

Razrednik je nekakšen vmesni člen med otrokom in njegovo družino ter šolsko svetovalno delavko. Kadar gre za npr. učne ali vedenjske težave otroka, jih v razredu prvi zazna. Menim tudi, da se starši za manjše težave obrnejo naprej na razrednika s prošnjo za nasvet, ta pa skuša pomagati s pobudo za sodelovanjem, tudi s šolsko svetovalno delavko.

Pri osmem vprašanju, ki je bilo odprtega tipa, so lahko starši napisali, ali je bilo sodelovanje s šolsko svetovalno službo uspešno in svoj odgovor obrazložili. Ker vsi starši na vprašanje niso odgovorili, ne morem zagotovo trditi, da je večina staršev zadovoljnih s sodelovanjem šolske svetovalne delavke.

Med podanimi odgovori, ki jih prikazuje graf 5.8.7 (str. 47) OŠ X je z »*da*« odgovorilo 87 % vprašanih, z »*ne*« pa le 13 % staršev. Večina staršev je zelo zadovoljna s svetovanjem glede poklicne orientacije in nadaljnjega šolanja, saj jih ustrezno vodi pri odločitvi z obrazložitvijo kako in kaj. Starši navajajo, da je šolska svetovalna delavka prijazna in da so se s skupnim sodelovanjem uspešno lotili reševanja težav. En izmed staršev je odgovoril, da je zelo pomagal pogovor s šolsko svetovalno delavko, saj so z njeno pomočjo našli otroku nekoga, ki mu je pomagal pri učenju. Pri starših, ki so na vprašanje odgovorili z ne, je bila najpogostejša obrazložitev odgovora, da je ne potrebujejo in da vse težave rešijo z razrednikom.

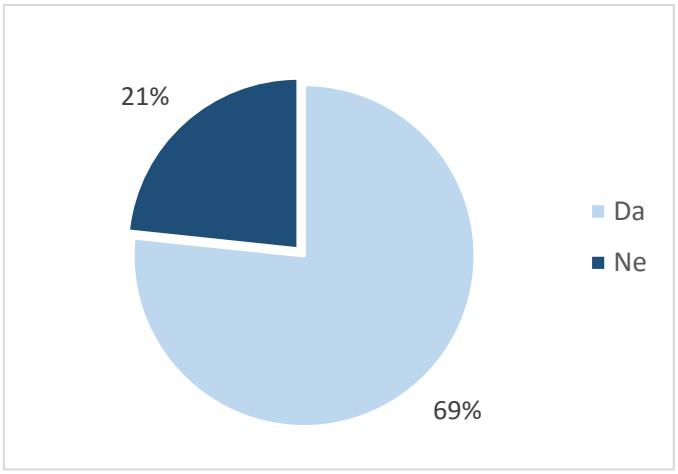
Graf 5.8.7: Uspešnost sodelovanja na OŠ X

Starši učencev OŠ I Murska Sobota so na vprašanje pritrdilno odgovorili s 69 %, z »*ne*« pa z 21 %, kar prikazuje graf 5.8.8. Tudi starši učencev OŠ I Murska Sobota so zadovoljni s svetovanjem glede nadaljnjega šolanja. Starši so zadovoljni tudi z odzivom šolskih svetovalnih delavk in s tem, da prisluhnejo težavam ter poskušajo pomagati. Mama enega učenca je

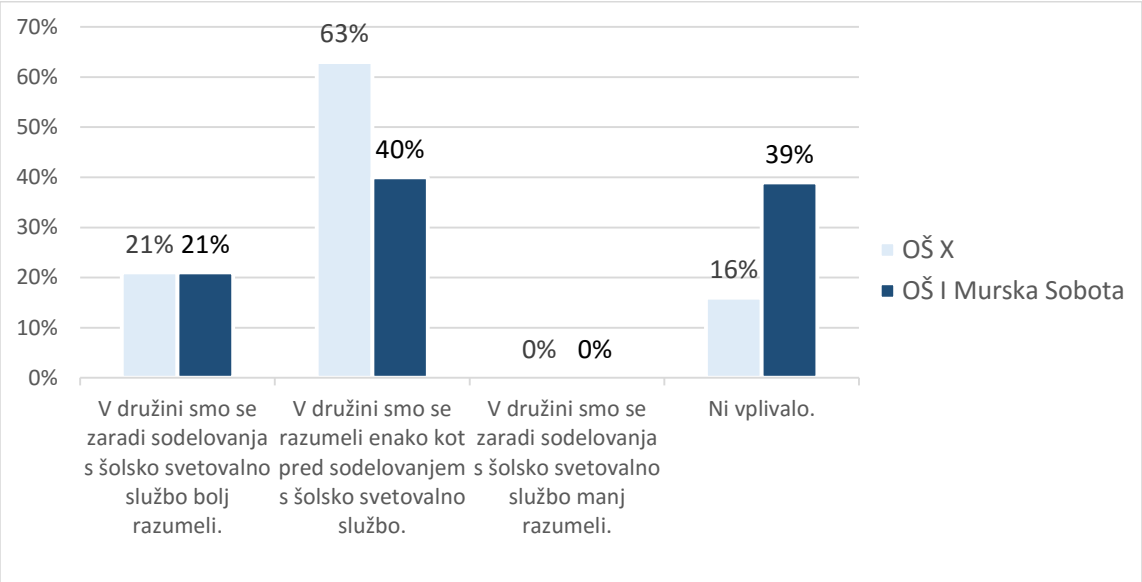
zapisala, da šolska svetovalna delavka zelo pomaga pri njenem otroku, ki ima posebne potrebe, saj so ga zaradi sošolci lažje sprejeli. En izmed staršev je bil neopredeljeni in je zapisal: *»Da in ne, otroka še mogoče morajo tudi razredniki sami usmerjati, socialna delavka nam pri otrokovih vedenjskih motnjam dosti pomaga*.«. Razlogi staršev, ki menijo, da sodelovanje ni bilo uspešno, so, da svetovanje ni bilo potrebno in ga niso potrebovali. Eden izmed nikalnih odgovorov je bil, da »*Zaenkrat ne, ker zaradi otrokove trme ne moremo sodelovati s socialno delavko, se pa trudim, da bo otrok sprejel ravno to, da ima vedenjske in učne težave*.«.
Več odgovorov obeh šol prikazuje priloga 8.2.

Graf 5.8.8: Uspešnost sodelovanja na OŠ I Murska Sobota

Uspešno sodelovanje je nekaj, za kar se morajo zavzemati družina in šolska svetovalna delavka. Sodelovanje mora biti vzajemno, saj oboji nosijo znanje o otrocih. Ko se družina vključi v sodelovanje, pozitivno vpliva tudi na otroka, saj so aktivno vključeni v reševanje problemov in njegovo izobraževanje. Zato so starši obeh šol v veliki večini ocenili, da je bilo sodelovanje s šolsko svetovalno službo uspešno, kar pomeni, da se svetovalne delavke trudijo in po najboljših močeh skušajo pomagati družinam pri prepoznavanju težav in iskanju rešitev.
Pri devetem vprašanju sem želela ugotoviti, ali je imelo sodelovanje družine z šolsko svetovalno delavko kakšen vpliv na medsebojne odnose družinskih članov. Rezultate odgovorov na vprašanje kaže graf 5.8.9 (str. 48).

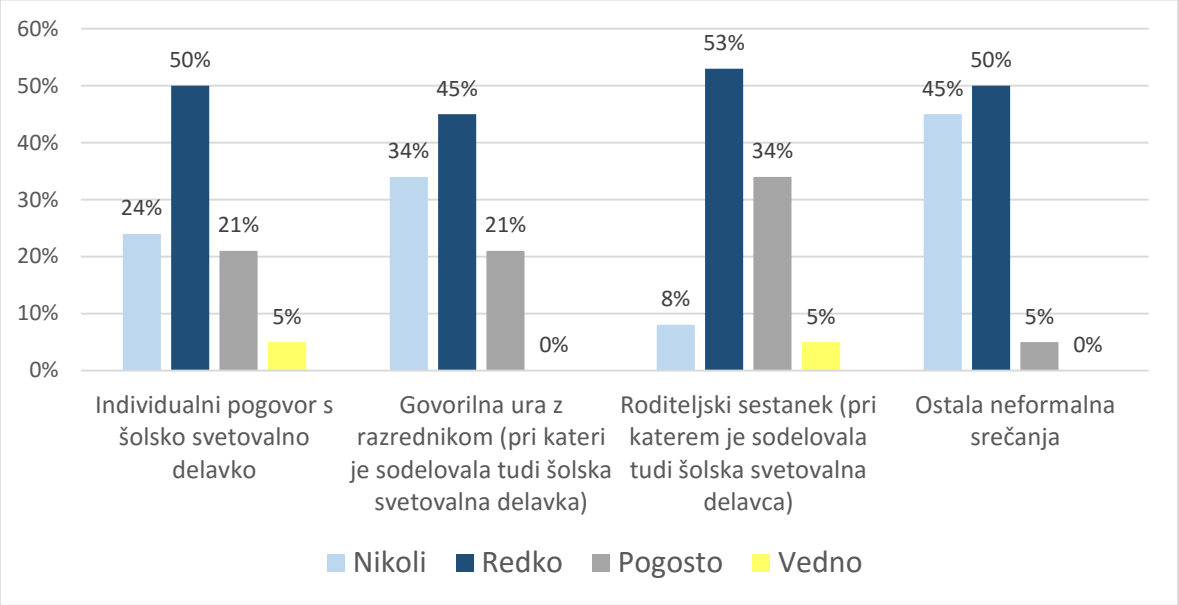
Graf 5.8.9: Vpliv sodelovanja

Starši obeh šol so z največjim odstotkom odgovorili, da so se v družini razumeli enako kot pred sodelovanjem. Enaki odstotki odgovorov staršev so pri trditvi , da so se bolj razumeli, nihče od vprašanih pa ni bil mnenja, da bi se v družini zaradi sodelovanja s šolsko svetovalno službo razumeli manj. Presenetil me je odstotek staršev OŠ I Murska Sobota (37 %), ki menijo, da sodelovanje ni imelo vpliva na odnose v družini.

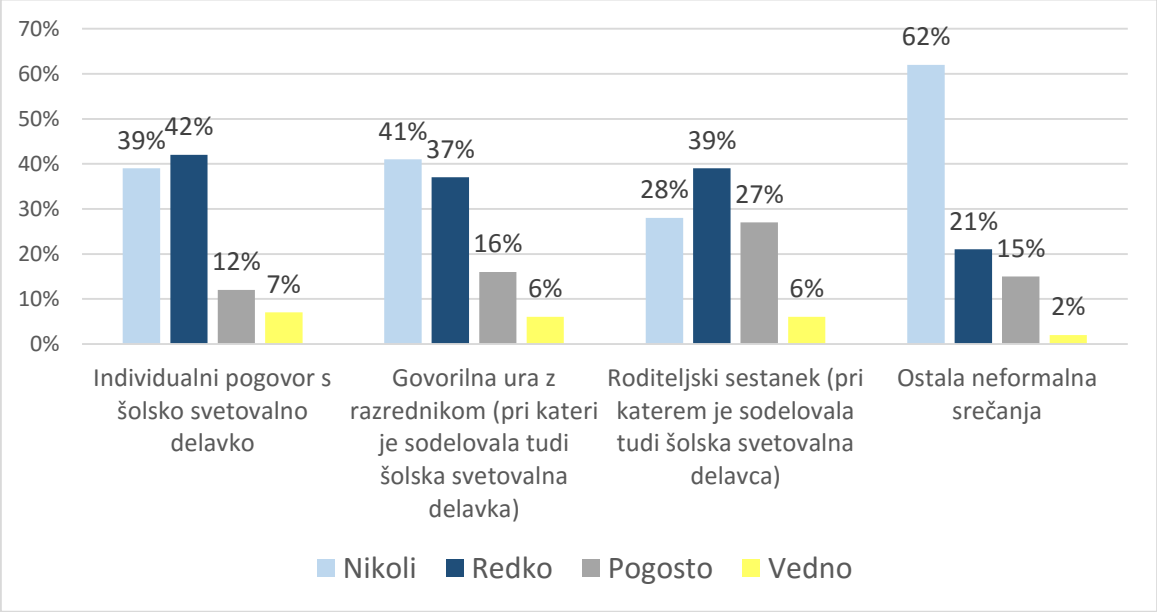
Sodelovanje družine s šolsko svetovalno delavko glede na rezultate anketnega vprašalnika nima posrednega vpliva na odnose med družinskimi člani, saj so se družinski člani razumeli enako, kot pred sodelovanjem. Odgovor me je nekoliko presenetil, saj sem sama pričakovala, da so se bolj razumeli, ker menim, da težava otroka v šoli vpliva tudi na celotno družino v zasebni sferi. Graf 5.8.10 prikazuje, kako se starši OŠ X udeležujejo posameznik sodelovanja, kjer je vključena tudi šolska svetovalna delavka.

Graf 5.8.10: Udeleževanje posameznik oblik sodelovanja OŠ X

Graf 5.8.10 prikazuje, kako pogosto se kot družina udeležujejo posameznih oblik sodelovanja, kjer je vključena tudi šolska svetovalna delavka. Največ staršev OŠ X, torej 50 %, je odgovorilo, da so pri individualnih pogovorih sodelovali redko, le 5 % pa jih sodeluje redno. 24 % vprašanih s šolsko svetovalno službo ni nikoli sodelovalo in 21 % redko. Govorilne ure, pri kateri je sodelovala tudi šolska svetovalna delavka se je redko udeležilo 45 % staršev, pogosto 21 %, nihče od vprašanih ni odgovoril da je vedno sodeloval, 34 % staršev pa je odgovorilo, da nikoli niso sodelovali pri govorilni uri, pri kateri je sodelovala šolska svetovalna delavka. Poudariti je potrebno, da šolska svetovalna delavka sodeluje pri govorilni uri, če so za to kakšni posebni razlogi, verjetno je zato delež staršev, ki pri govorilni uri niso sodelovali, tako visok. Roditeljskega sestanka, pri katerem je sodelovala šolska svetovalna delavka, se je redko udeležilo 53 % staršev, pogosto 34 %, vedno 5 in 8 % nikoli. Starši so se udeležili tudi ostalih neformalnih srečanj, in sicer 50 % redko, 5 % pogosto in 45 % se srečanj ni udeležilo.

Graf 5.8.11: Udeleževanje posameznik oblik sodelovanja OŠ I Murska Sobota

Tudi starši OŠ I Murska Sobota se individualnega pogovora s šolsko svetovalno delavko v večini udeležujejo redko, kar predstavlja 42 % vprašanih. 12 % se pogovora udeležuje pogosto, 7 % vedno in 39 % se pogovora s šolsko svetovalno delavko ni nikoli udeležilo. Govorilno uro, pri kateri je sodelovala tudi šolska svetovalna delavka, se je redko udeležilo 38 %, pogosto 16 %, vedno 6 % vprašanih, medtem ko je 41 % staršev odgovorilo, da se takih govorilnih ur ni udeleževalo. Roditeljskega sestanka, pri katerem je sodelovala šolska svetovalna delavka, se je redko udeležilo 39 % staršev, pogosto 27 %, 6 % se ga udeležuje redno in 28 % staršev nikoli. Starši OŠ I Murska Sobota s šolskimi svetovalnimi delavkami izven šole ne sodelujejo, na kar kaže visok odstotek, kar 62 % tistih, ki se neformalnih srečanj, kjer je prisotna šolska svetovalna delavka ne udeležujejo. Redko se teh srečanj udeleži 121 %, pogosto 15 % in vedno le 2 % staršev.

Če primerjam rezultate odgovorov, lahko vidim, da se družine na vasi udeležujejo več različnih oblik sodelovanja s šolsko svetovalno delavko kot starši otrok v mestu. Menim, da je temu tako zato, ker je osnovna šola manjša, ljudje so bolj povezani in se med seboj poznajo. Zato je verjetno tudi več zaupanja med ljudmi. Pri vseh odgovorih staršev OŠ I Murska Sobota je delež tistih, ki se omenjenih srečanj nikoli ne udeležujejo, občutno večji kot pri odgovorih staršev OŠ X. Razlika je očitna predvsem pri sodelovanjih na neformalnih srečanjih, kjer velika večina staršev, kar predstavlja 64 % vprašanih iz OŠ I Murska Sobota, nikoli ne sodeluje s šolsko svetovalno delavko, medtem ko je le 36 % vsaj redko z njo sodelovalo. V primerjavi s tem je

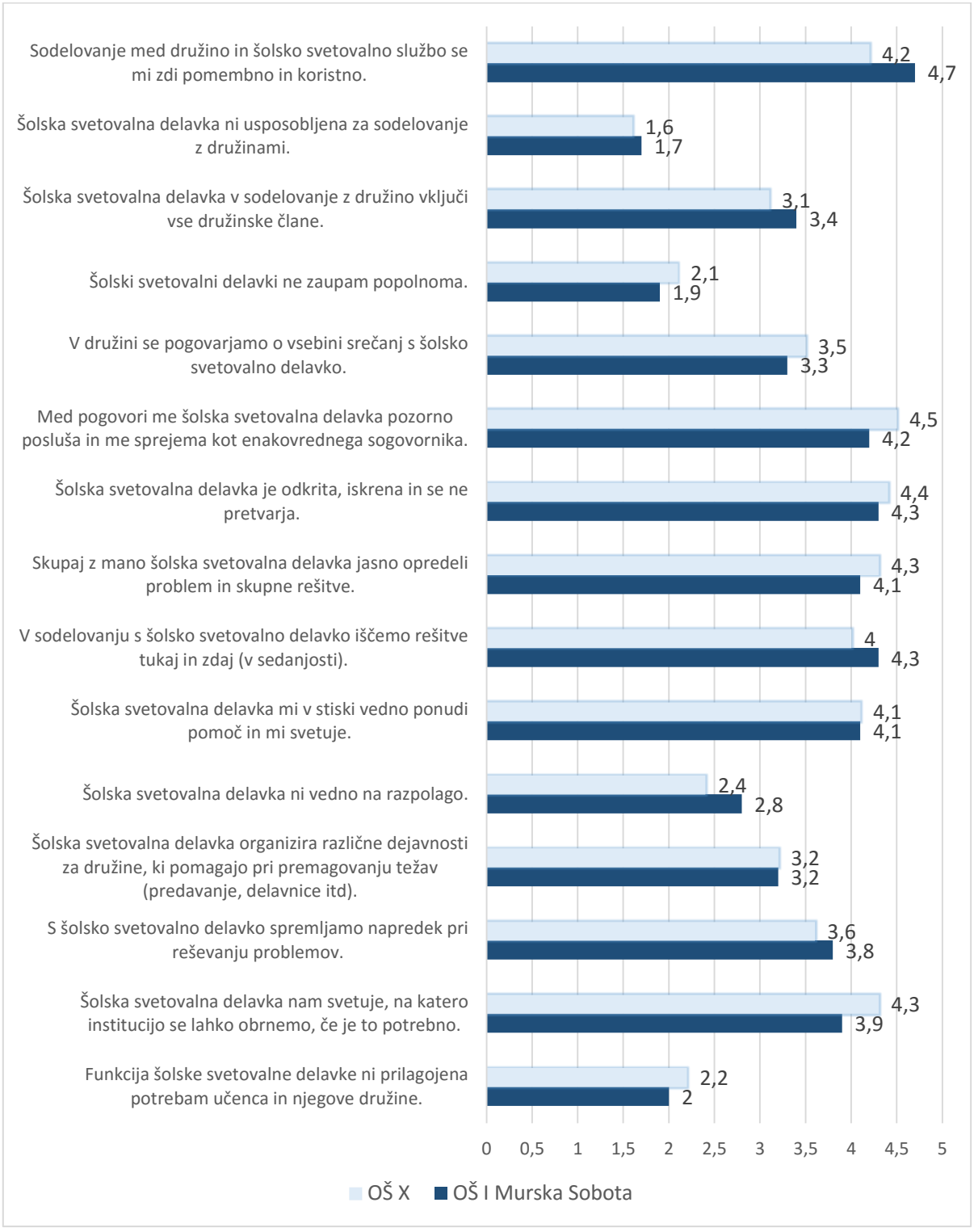
na OŠ X 55 % staršev dejalo, da s šolsko svetovalno delavko sodelujejo tudi na neformalnih srečanjih, ostalih 45 % pa z njo ni sodelovalo.

Enajsto anketno vprašanje je bilo oblikovano tako, da je bilo zapisanih nekaj trditev o sodelovanju družin s šolsko svetovalno službo, pri katerih so morali anketiranci označiti stopnjo strinjanja, tako da so obkrožili vrednosti od 1 do 5 (1 – sploh se ne strinjam, 5 – se popolnoma strinjam). Rezultate anketirancev prikazuje graf 5.8.12..

Iz grafa 5.8.11 (str. 52) lahko razberem, da so povprečne ocene staršev obeh šol skoraj enakomerne. Starši učencev obeh šol menijo, da jim šolska svetovalna delavka ni vedno razpolago. Starši otrok OŠ X se najbolj strinjajo s trditvami »*Med pogovori me šolska svetovalna delavka pozorno posluša in me sprejema kot enakovrednega sogovornika*.«, »*Šolska svetovalna delavka je odkrita, iskrena in se ne pretvarja*.« in »*Skupaj z mano šolska svetovalna delavka jasno opredeli problem in skupne rešitve*.« Pri teh trditvah je najvišja povprečna ocena odgovorov. Staršem otrok OŠ I Murska Sobota pa so najbližje trditve »*Sodelovanje med družino in šolsko svetovalno službo se mi zdi pomembno in koristno*.«, »*V sodelovanju s šolsko svetovalno delavko iščemo rešitve tukaj in zdaj (v sedanjosti).*« in »*Šolska svetovalna delavka je odkrita, iskrena in se ne pretvarja*.«. Pri teh trditvah je najvišja povprečna ocena odgovorov. Starši se strinjajo, da je šolska svetovalna delavka odkrita, iskrena in se ne pretvarja, kar pomeni, da iskrenost pomembna vrednota vsem staršem. Kadar se pojavijo kakršni koli problemi oz. situacije v katere se vključi šolska svetovalna delavka, starši želijo, da se jim odkrito pove kakšna je težava in kako najti rešitev.

Starši OŠ X se najmanj strinjajo oz. se niti ne strinjajo niti strinjajo s trditvami »*Šolska svetovalna delavka v sodelovanje z družino vključi vse družinske člane*.«, »*Šolska svetovalna delavka organizira različne dejavnosti za družine, ki pomagajo pri premagovanju težav (predavanje, delavnice itd).*« in »*S šolsko svetovalno delavko spremljamo napredek pri reševanju problemov*.«. Starši OŠ I Murska Sobota pa s trditvami »*V družini se pogovarjamo o vsebini srečanj s šolsko svetovalno delavk*.«, *»Šolska svetovalna delavka ni vedno na razpolago.«* in *»Šolska svetovalna delavka organizira različne dejavnosti za družine, ki pomagajo pri premagovanju težav (predavanje, delavnice itd).*«. Pri teh trditvah je najnižja povprečna ocena odgovorov. Starši otrokov obeh šol se niti ne strinjajo niti strinjajo, da šolska svetovalna delavka ni vedno na razpolago. Rezultat takšne povprečne ocene je lahko zaradi nerazumevanja trditve, ki je tako oblikovana prav zaradi preverjanja razumevanja in branja celotnega vprašanja in trditev.

Graf 5.8.12: Sodelovanje družin s šolsko svetovalno delavko

V povprečju so starši učencev obeh šol zadovoljni z delom in s sodelovanjem šolske svetovalne delavke. Starši so mnenja, da je sodelovanje med njimi in šolsko svetovalno delavko zelo pomembno ter da so svetovalne delavke za sodelovanje z njimi dobro usposobljene. Zelo pomembno za sodelovanje se mi zdi tudi to, da družine svetovalnim delavkam zaupajo, saj je

zaupanje temelj dobrih odnosov. Iz rezultatov pa je razvidno tudi to, da starši učencev obeh šol menijo, da šolska svetovalna delavka organizira premalo dejavnosti za družine, ki bi pomagale pri za reševanju težav, s katerimi se soočajo. Pri sodelovanju pogrešajo tako predavanja, delavnice, svetovanja in druge dejavnosti.

Zadnja tri vprašanja so odprtega tipa in so bila sestavljena z namenom pridobiti mnenja in predloge staršev glede sodelovanja s šolsko svetovalno delavko. Vprašanja so bila odprta z namenom svobodnega dajanja predlogov in kritik, vendar velika večina staršev, ki so izpolnili anketo, na ta vprašanja ni odgovorila.

Starši so odgovarjali na dvanajsto vprašanje, kaj kot družina pričakujejo od šolske svetovalne delavke. Odgovori so bili zelo različni, v tabelah 5.8.3 in 5.8.4 (str. 54) pa sem izpostavila najpogostejše odgovore. Starši učencev obeh šol pričakujejo od šolske svetovalne delavke, da je aktivna, da jih informira in jim pomaga pri odpravljanju težav. Poslušanje, odločnost in strogost pa so karakteristike, ki jih iščejo oz. želijo pri svetovalni delavki.

Najpogostejši odgovor na dvanajsto vprašanje je bil, da od šolske svetovalne delavke pričakujejo večjo razpoložljivost za starše, kar pomeni, da je zaradi delovnega časa, ki se prekriva z njihovim, težko dosegljiva za pogovor.

Današnji starši se srečujejo s problemom prezaposlenosti, kar pomeni, da težko sledijo urniku, ki je predviden za roditeljske sestanke in sestanke s šolsko svetovalno delavko. Menim, da z namenom uspešnega sodelovanja svoj čas prilagodijo oboji akterji sodelovanja; šolska svetovalna delavka se lahko starši dogovori o času telefonskih pogovorov oz. o času sestankov. Tudi svetovalna delavka ne more žrtvovati prostega časa, da bi ugodila vsem staršem, ki so zaposleni s službo. Tudi starši se prilagajajo, še posebej, kadar gre za otrokovo dobrobit.

Tabela 5.8.3: Pričakovanje družine na OŠ X

OŠ X	Ker pri našem učencu do zdaj še ni bilo kakšnih posebnih problemov, ne vem, kaj še lahko pričakovati.
	Da je stroga, saj dajejo starši preveč potuhe.
	Pomoč pri odpravljanju težav z učenjem, medsebojni odnosi med sošolci-čedalje več, norčevanje do te mere, da je otrok zapostavljen pred celim razredom in rabi pomoč.
	Da nas pozorno posluša, svetuje, odgovorno rešuje težave, prilagodi več časa in vse to, kar se dogovorimo, ostane zasebno.
	Določene informacije ter svetovanja in seveda pomoč pri iskanju določenih rešitev, če se pojavijo problemi.
	Več aktivnosti.
	Da bo odkrita, da bo takoj ob problemu kontaktirala starše, da se bo na spodoben način pogovorila z otrokom in mu svetovala, pomagala.
	Da nadaljuje z dosedanjim delom.

	Več pogovora z otrokom glede obnašanja v šoli in razredu.
	Svetovanje pri učnih težavah, vedenjskih težavah in rešitve.
	Odkritost in informiranje.
	Da si vzame čas in skupaj rešimo probleme.
	Podporo na strokovnem področju.
	Da pomaga otroku pri poklicni orientaciji.
	Več vključevanja in boljšo odzivnost.
	Nič nimam za dodati, ker otroka dobro usmerja.

Tabela 5.8.4: Pričakovanje družine na OŠ I Murska Sobota

OŠ I Murska Sobota	Da je strokovno podkovana in zavzeta k svojemu delu. Da je v "koraku s časom" ter da se v popolnosti posveti težavi, zaradi katere se je družina sploh obrnila nanjo in pomaga najti najboljše možne rešitve.
	Pričakujemo, da je vedno na razpolago, da zna rešiti težave takoj, je prijazna in vedno priskoči na pomoč. Če sama opazi težave pri učencu, se pogovori z njim in obvesti takoj starše.
	Nadaljnje uspešno sodelovanje na področju, kjer sodelujemo sedaj.
	Da pomaga še tako naprej kot do zdaj.
	Pričakujem, da vidi otrokove težave in jih je pripravljena rešiti. Pričakujem tudi, da obvešča starše.
	Zaenkrat srečanja z njimi niso bila potrebna. Verjamem, da bi me poklicala k pogovoru, če bi bilo to potrebno.
	Strokovno in odgovorno delo.
	Da je pripravljena poslušati, deliti mnenje, rešiti problem
	Kot starš pričakujem, da bo vedela otroka pravilno usmeriti glede nadaljnjega šolanja.
	Da je prijazna in razumevajoča.
	Pričakujem, da bo čim manj verbalnega nasilja nad mojim otrokom, ki je vedenjsko moten. Še vedno so do njega nespoštljivi, nesramni, se norčujejo.
	Da se bo znala pogovarjati z otrokom in mu razložiti, kaj je njegov problem, da ga prepriča, da moj otrok ni nor, ampak da ima vedenjske motnje.
	Več informacij, predlogov, pogovorov...odvisno od staršev.
	Da se bolj zavzame za primer.
	Konstruktivno pomoč pri reševanju problemov, ki so povezani s šolo, in svetovanje.
	Da je prijazna, korektna, iskrena, odkrita, direktna, komunikativna in ne razlaga okrog o določenih problemih.
	Zaenkrat nismo imeli težav z otrokom v času šolanja, sicer pa je glavna celica za otrokov razvoj družina in je nihče ne more nadomestiti.
	Nimam pričakovanj.

Odgovori na vprašanje »*Katera je po vašem mnenju najpogostejša ovira pri sodelovanju šolske svetovalne službe in družin in zakaj?*« so prikazani v tabelah 5.8.5 (str. 55) in 5.8.6 (str. 56). Kot najpogostejšo oviro starši navajajo delovni čas šolske svetovalne službe, saj se le ta prekriva z njihovim in nezaupanje staršev. Nekaj staršev meni, da ni ovir pri sodelovanju.

Zanimiv odgovor enega izmed vprašanih staršev OŠ X je bil »*Pogosto mislimo, da zmoremo sami, brez pomoči*«. Mislim, da odgovor iskreno pokaže na enega izmed razlogov za nesodelovanje. Današnji starši želijo pomagati otroku in ga zavarovati, a ob tem delujejo v nasprotju tistega, kar je za razrešitev problema potrebno. Ker ne zaupajo šolskim svetovalnim delavkam, zanikajo potrebo po pomoči, prikrivajo težave in niso zainteresirani v sodelovanje škodijo otroku.

Tabela 5.8.5: Najpogostejša ovira pri sodelovanju na OŠ X

OŠ X	Verjetno pride do kakšnih trenj. Mislim, to je moje mnenje. Mogoče pride do zamer družine do svetovalne delavke ali pa obratno.
	Zaupanje in objektivna rešitev problema za vse udeležence, brez nastajanja škode strank v postopku.
	Da imajo oboji premalo poguma povedati svoje mnenje.
	Ker se po navadi od otroka pričakuje, da se spremeni oz. premaga določeno težavo, za katero enostavno ni sposoben oz. ni v njegovi moči. V primeru zaničevanja, kako naj bo v enem tednu pogumen pred razredom.
	Pogosto mislimo, da vse zmoremo sami, brez pomoči.
	Ne vidim nobenih ovir, če pa že obstajajo, pa je to najverjetneje nezaupanje.
	Mogoče čas? Služba staršev v dopoldanskem času, socialna delavka prav tako dela dopoldan.
	Starši dajejo preveliko potuho otrokom.
	Nezainteresiranost družin.
	Da družine nočejo sodelovati, zatiskajo si oči pred problemi, kar zelo škoduje otroku.
	Prikrivanje težav.
	Včasih socialna delavka gleda na stvari splošno. Morala bi se temeljito poglobiti v določen problem.
	Več povezovanja in sodelovanja.
	Nismo niti poznali možnosti sodelovanja, kaj je na razpolago s socialno delavko.
	Nič.
	Ni bilo ovir.

Tudi starši učencev osnovne šole I Murska Sobota navajajo, da je delovni čas največja ovira za njihovo sodelovanje s šolsko svetovalno službo. Skrb vzbujajoč je odgovor, da družine ne sodelujejo s šolsko svetovalno delavko zaradi predsodkov. Predsodki so v Pomurju še vedno zelo prisotni. Ker se družine otrok med seboj poznajo, saj so po večini sosedje, velja oznaka manjvrednega tistemu, ki poišče ali prosi za pomoč. Moramo pa se zavedati, da prošnja za pomoč ne kaže nemoči, ampak obratno; pokaže, kako so lahko družine močne, da težave prepoznajo, se z njim soočijo in ga skušajo rešiti. Kljub temu opažam, da je naša družba vedno bolj solidarna, zato upam, da bodo predsodki sčasoma popolnoma izginili.

Tabela 5.8.6: Najpogostejša ovira pri sodelovanju na OŠ I Murska Sobota

OŠ I Murska Sobota	Ni ovir v primeru, ko sta obe strani zavzeti pri reševanju težav. Če pa z ene strani ni dovolj pripravljenosti (npr. s strani staršev), nastanejo težave v komunikaciji in je težje sodelovati ter reševati težave.
	Svetovalna delavka vedno bolj zagovarja svoje stališče, nase velikokrat presliši.
	Najpogostejša ovira je, da se družine ne pogovarjajo o tem.
	Čas! Starši smo po večini časa v dopoldanskem času v službi.
	Da starši ne sodelujejo dovolj pogosto.
	Problem so družine, ki si zatiskajo oči pred problemi in ne poiščejo pomoči.
	Predsodki - če hodiš k njej reševat problem, to pomeni, da gre za problematičnega otroka/družino in si v družbi manjvreden.
	Neznanje staršev, na kakšen način lahko sodelujemo.
	Nepravilni delovni čas. Starši smo po večini v dopoldanskem času v službi in s težavo obiščemo svetovalno delavko, lahko bi se malo prilagajala.
	Pri meni ne opažam ovir, saj se s socialno delavko obe maksimalno trudiva za mojega otroka.
	Nezadostna raziskanost težav.
	Ne spremlja se celoten proces, ko nastane problem - od nastanka do rešitev. Ne spremlja se napredka.
	Sram; kaj si bodo pa drugi mislili. Mislim, da je v večini družin še vedno prisotna takšna miselnost in se zaradi tega izogibajo prošnjam za pomoč.
	Verjetno nepripravljenost ene od strani za kompromis.
	Ne vem.
	Ni ovir.

Z zadnjim vprašanjem sem poskušala z odgovori staršev dobiti predloge, kaj bi kot družina še potrebovali s strani šole, da bi bilo sodelovanje med njimi in šolsko svetovalno službo še bolj uspešno. Nekaj najpogostejših predlogov sem prikazala v tabelah 5.8.7. in 5.8.8. (str. 57).

Tabela 5.8.7:Predlogi za izboljšanje sodelovanja na OŠ X

OŠ X	Mislim, da na naši šoli je sodelovanje še dokaj uspešno. Čez šolo se ne morem ravno pritoževati.
	Ne samo v primeru problemov, tudi z otroki, ki so nadarjeni, bi bilo z večkratnimi pogovori pomembno predebatirati njihove stiske, ki jih doživljajo s "šikaniranjem" vrstnikov in nenehnim izpostavljanjem (vsem) izzivom na posamezni področjih. Pogosto se dogaja, da zaradi prevelikih ambicij nadarjeni učenci trpijo zaradi norčevanja sošolcev. Le teh težav pa učitelji in ne socialna služba ne zazna. S tem pa učenca pustijo v lastnem boju s samim seboj.
	Kaj sploh ponujajo?
	Čim več odpravljanja težav, takoj ko se zgodijo in ko otrok potrebuje pomoč, da se celoten razred seznani s težavo oz. problemom in ga skupaj rešijo. Smo imeli tak primer in sem vesela, da se je tako zavzela socialna delavka in razredničarka in smo težave reševali sproti s pogovori in sodelovanjem celotnega razreda. Uspeh in razpoloženje celotnega razreda se je spremenil v 6 mesecih zelo pozitivno in, moram dodati, pohvale vredno.

	Več govorilnih ur s svetovalno delavko, bolj individualno stiki.
	Več zanimanja za otroka.
	Pogostejša srečanja.
	Več srečanj na roditeljskih sestankih s socialno delavko in posamezna srečanja.
	Če je potrebno, da so na razpolago tudi popoldan ali v času govorilnih ur.
	Sodelovanje je dobro in naj tako ostane oz. se izboljša.
	Usmerjanje k drugim institucijam.
	Mogoče kakšno predavanje več za starše, zaupanje šole v šolarje.
	Da bi bili bolj odločni in pogumni.
	Ob morebitnih težavah večkrat pogovor.
	Strokovno obravnavo.
	Večjo angažiranost.
	Več podpore za socialno delo, da bi lažje opravljala delo
	Pogum.
	Naj tako ostane, kot je.
	Nič.
	Ne vem.

Tabela 5.8.8: Predlogi za izboljšanje sodelovanja na OŠ I Murska Sobota

OŠ I Murska Sobota	Mogoče več kot samo 3 roditeljski sestanki, kjer izveš razredno/otrokovo problematika in lahko prej rešuješ probleme.
	Mislim, da s strani šole ni potrebno nič.
	Sodelovanje je dobro in naj tako ostane oz. se izboljša.
	Potrebovali bi, da sama šola oz. svetovalna služba reši težave takoj.
	Boljša aktivnost razrednikov.
	Mogoče da bi organizirala kakšne delavnice, kjer bi se bolje spoznali-tudi z učenci.
	Včasih bi si morali delavci vzeti več časa za učence.
	Mogoče več predavanj ali delavnic.
	Da nas obvesti o problemu v najkrajšem času.
	Da bi nam socialna delavka sporočila otrokove nepravilnosti, da bi vedeli za težave v šoli/razredu, ker to na sestanku vejo zamolčati.
	Prilagajanje časa staršem.
	Zaenkrat je vredu.
	Mogoče dodatna pomoč, saj sami niso pozorni na težave, verjetno zato, ker je na šoli dosti otrok.
	Večjo odzivnost šole.
	Boljša komunikacija in angažiranost.
	Spremljanje otroka oz. napredek pri reševanju problema.
	Večja zaupnost s strani šole.
	Več povratnih informacij.
	Ne vem.
	Nič.

Starši otrok OŠ X predlagajo več srečanj in sestankov z učitelji in šolsko svetovalno delavko. Zelo pomembno se jim zdi tudi, da se šolska svetovalna delavka zavzame za primer in se posveti

otroku. Tako so pri svetovalnem delu pomembni elementi delovnega odnosa, ki jih mora svetovalna delavka vključiti v sodelovalnem odnosu z družino. V odnosu želijo še več poguma šolskih svetovalnih delavk, boljšo angažiranost in odločnost ter usmerjanje na druge institucije. Starši otrok OŠ I Murska Sobota pa predlagajo boljšo odzivnost in prilagodljivost šolske svetovalne službe, boljšo komunikacijo in angažiranost ter več povratnih informacij.
Starši obeh šol tako pričakujejo boljše obveščanje šole, več predavanj oz. delavnic in takojšnje prepoznavanje problemov. Zelo pomembno jim je tudi, da dobijo čim več povratnih informacij s strani šole, kar pomeni, da je šola bolj odzivna na njihove potrebe.
Glede na odgovore pri vprašanjih odprtega tipa menim, da se elementi delovnega svetovalnega odnosa premalo uporabljajo pri delu z družino in otrokom. Več vključenih elementov socialnega dela lahko okrepi odnos in pomaga pri prepoznavanju težav in iskanju rešitev.

5.9. Preverjanje hipotez

Z uporabo statističnih testov sem preverila povezave med spremenljivkami in potrdila oziroma ovrgla zastavljene hipoteze. Za preverjanje hipotez sem uporabila program SPSS (Statistic 19).

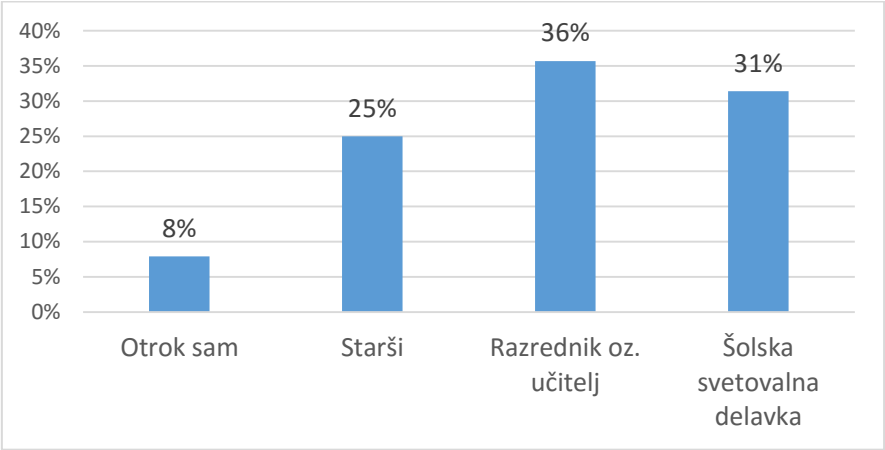
Hipoteza 1: *Pobudo za sodelovanje največkrat da šolska svetovalna delavka.*

Kdo je po mnenju vprašanih pobudnik za sodelovanje s šolsko svetovalno službo sem preverjala z osmim anketnim vprašanjem. Rezultate kažeta tabela 6.1.1 in graf 6.1.1.

Tabela 5.9.1: Pobuda za sodelovanje

		Število (f)	Odstotek (f%)	Kumulativni odstotek
Pobuda	Otrok sam	11	7,9	7,9
	Starši	35	25,0	32,9
	Razrednik oz. učitelj	50	35,7	68,6
	Šolska svetovalna delavka	44	31,4	100,0
	Skupaj	140	100,0	

Graf 5.9.113: Pobuda za sodelovanje

Zgornja tabela in graf kažeta, da največ vprašanih, torej 36 % iz obeh šol meni, da pobudo za sodelovanje družine s šolsko svetovalno službo največkrat da razrednik oz. učitelj. Temu, s 31 %, sledi šolska svetovalna služba, z 25 % starši, najmanj vprašanih, 8 % pa meni, da pobudo da otrok sam. Prve zastavljene hipoteze ne morem potrditi, saj največji delež vprašanih meni, da pobudo največkrat da razrednik oz. učitelj. Rezultati tako kažejo, da po mnenju vprašanih učitelji in razredniki prvi zaznajo težavo otroka in svetujejo sodelovanje s šolsko svetovalno službo.

Hipoteza 2: *Starši otrok 9. razreda se pogosteje strinjajo s trditvijo »Šolska svetovalna delavka ni vedno na razpolago.« kot starši otrok 7. in 8. razredov.*

Za namen preverjanja druge hipoteze sem rekodirala spremenljivko »*Kateri razred obiskuje/-jo vaš/-i otrok/otroci?*« v Razred in spremenljivko »*Šolska svetovalna delavka ni vedno na razpolago.*« v Razpoložljivost[2]. Primerjavo izbranih spremenljivk sem opravila s pomočjo podprograma Crosstabs. Spodnja tabela nam prikazuje, da se 22 % vprašanih staršev otrok 9. razreda ne strinja s trditvijo, da šolska svetovalna delavka ni vedno na razpolago, medtem ko se s trditvijo ne strinja 90 % staršev otrok 7 razreda in 20 % staršev otrok 8. razreda. Z izjavo se strinja 72 % vprašanih staršev otrok 9. razreda, 30 % staršev otrok 8. razreda in 4 % staršev otrok 7. razreda.

[2] Vrednosti Sploh se ne strinjam in Delno se ne strinjam sem združila v vrednost Se ne strinjam, vrednost Se niti ne strinjam niti strinjam je ostala nespremenjena in vrednosti Se delno strinjam in Se popolnoma strinjam sem spremenila v vrednost Se strinjam.

Tabela 5.10: Prikaz kontingenčne tabele

			Razpoložljivost			
			Se ne strinjam	Se niti ne strinjam niti strinjam	Se strinjam	Skupaj
Razred	7,00	Število	45	3	2	50
		% znotraj Razred	90,0%	6,0%	4,0%	100,0%
		% znotraj Razpoložljivost	70,3%	9,4%	4,5%	35,7%
	8,00	Število	11	27	16	54
		% znotraj Razred	20,4%	50,0%	29,6%	100,0%
		% znotraj Razpoložljivost	17,2%	84,4%	36,4%	38,6%
	9,00	Število	8	2	26	36
		% znotraj Razred	22,2%	5,6%	72,2%	100,0%
		% znotraj Razpoložljivost	12,5%	6,3%	59,1%	25,7%
Skupaj		Število	64	32	44	140
		% znotraj Razred	45,7%	22,9%	31,4%	100,0%
		% znotraj Razpoložljivost	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabela 5.11: Izračun hi-kvadrat testa

	Vrednost	Stopnja prostosti	(Natančna) stopnja značilnosti
Pearsonov hi-kvadrat	92,807[a]	4	,000
Razmerje verjetij	93,361	4	,000
Veljavne vrednosti	140		

a. Nobena celica (,0%) nima teoretične frekvence manj kot 5. Pričakovani minimum je 8,23.

Tabela 5.9.4: Tabela povezanosti spremenljivk

		Vrednost	Stopnja značilnosti
	Phi	,814	,000
	Cramerjev koeficient	,576	,000
	Kontigenčni koeficient	,631	,000
Veljavne vrednosti		140	

Kontingenčni koeficient (0,631) in Cramerjev koeficient (0.576) kažeta na srednje močno povezavo spremenljivk, saj je njuna vrednost med 0,3 in 0,6 ($0,3 < \alpha < 0,6$).

Predpostavke Hi-kvadrat testa so izpolnjene, saj nima nobena celica teoretične frekvence manj kot 5 (najmanjša je 8,23). Ob stopnji značilnosti, ki je 0,0 odstotkov (0,00<0,05) lahko trdim, da spremenljivki Razred in Razpoložljivost nista povezani, saj obstajajo statistično značilne razlike. Delovno hipotezo lahko sprejmem, saj se starši otrok 9. razreda v večji meri s trditvijo »*Šolska svetovalna delavka ni vedno na razpolago*.« strinjajo kot starši otrok 7. in 8. razreda, kar pomeni, da starši ocenjujejo, da šolska svetovalna delavka ni vedno na razpolago. Rezultati se nanašajo na vzorec.

Hipoteza 3: *Starši, ki so sami poiskali pomoč šolske svetovalne delavke v večji meri menijo, da so se v družini po sodelovanju razumeli bolje, v primerjavi s tistimi, ki pomoči niso poiskali.*

Za namen preverjanja četrte spremenljivke sem rekodirala spremenljivko »*Ste v času šolanja otroka sami poiskali pomoč oz. nasvet šolskega svetovalnega delavca*?« v Pomoč in spremenljivko »*Ali je sodelovanje s šolsko svetovalno službo vplivalo na odnose med družinskimi člani*?« v Vpliv sodelovanja. Za primerjavo spremenljivk sem uporabila podprogram Crosstabs. Tabela 6.1.5. kaže, kako sta spremenljivki povezani. Vidimo, da so se družinski člani družin, ki so same poiskale pomoč pri šolski svetovalni delavki v večji meri razumele enako. 29 družin, ki so same poiskale pomoč, je odgovorilo, da so se njeni družinski člani razumeli bolje, pri dveh družinah pa prošnja za pomoč ni vplivala na družinske odnose. Družin, ki menijo, da so se v družini razumeli enako je 48. 28 % družin, ki pomoči niso poiskale same so odgovorile, da so se v družini razumeli enako, na 72 % družin pa sodelovanje ni imelo vpliva. V nobeni družini, ki pomoči ni poiskala sama, sodelovanje ni pozitivno vplivalo na družinske odnose.

Tabela 5.9.5: Prikaz kontingenčne tabele

			Vpliv sodelovanja			
			V družini smo se bolj razumeli.	V družini smo se enako razumeli.	Ni vplivalo.	Skupno
Pomoč	Da	Število	29	48	2	79
		% znotraj Pomoč	36,7%	60,8%	2,5%	100,0%
		% znotraj Vpliv sodelovanja	100,0%	73,8%	4,3%	56,4%
	Ne	Število	0	17	44	61
		% znotraj Pomoč	,0%	27,9%	72,1%	100,0%
		% znotraj Vpliv sodelovanja	,0%	26,2%	95,7%	43,6%
Skupno		Število	29	65	46	140
		% znotraj Pomoč	20,7%	46,4%	32,9%	100,0%
		% znotraj Vpliv sodelovanja	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabela 5.9.6: Izračun hi-kvadrat testa

	Stopnja prostosti	(Natančna) stopnja značilnosti	Stopnja prostosti
Pearsonov hi-kvadrat	81,160[a]	2	,000
Razmerje verjetij	100,601	2	,000
Veljavne vrednosti	140		

a. Nobena celica (,0%) nima teoretične frekvence manj kot 5. Pričakovani minimum je 12,64.

Tabela 5.9.7: Tabela povezanosti spremenljivk

		Vrednost	Stopnja značilnosti
	Phi	,761	,000
	Cramerjev koeficient	,761	,000
	Kontigenčni koeficient	,606	,000
Veljavne vrednosti		140	

Kontingenčni (0,606) in Cramerjev (0,761) kažeta na močno povezanost spremenljivk ($0,6 < \alpha < 1$).

Predpostavke Hi-kvadrat testa so izpolnjene, saj nobena celica nima teoretične frekvence manj kot 5 (najmanjša je 12,64). Ob stopnji značilnosti, ki je 0,0 odstotkov (0,00<0,05) lahko trdim, da med spremenljivkami Razred in Razpoložljivost obstajajo statistično značilne razlike. Delovno hipotezo lahko potrdim, saj so starši, ki so v času šolanja otroka sami poiskali pomoč v večji meri mnenja, da je sodelovanje s šolsko svetovalno službo pozitivno vplivalo na družinske odnose, v primerjavi z družinami, ki pomoči niso poiskali.

Hipoteza 4: *Starši otrok učencev podeželske OŠ X se v večji meri ne strinjajo s trditvijo »Funkcija šolske svetovalne delavke ni prilagojena potrebam družine.« kot starši otrok učencev OŠ I Murska Sobota.*

Za namen preverjanja četrte spremenljivke sem rekodirala spremenljivko »*Funkcija šolske svetovalne delavke ni prilagojena potrebam učenca in njegove družine*.« v Funkcija[3] in spremenljivko »*Katero šolo obiskuje vaš otrok*?« v Šola. Za primerjavo spremenljivk sem uporabila podprogram Crosstabs. Iz tabele 6.1.7. je razvidno, da se 55 % staršev, ki se govorilne ure, pri kateri sodeluje tudi šolska svetovalna delavka, pogosto udeležijo ne strinjajo s trditvijo, da »*Funkcija šolske svetovalne delavke ni prilagojena potrebam učenca in njegove družine*.« S trditvijo se strinja 18 % vprašanih staršev otrok OŠ X. Med starši otrok OŠ I Murska Sobota se s trditvijo ne strinja 58 %, z njo pa se strinja 26 %.

Kontingenčni (0,117) in Cramerjev (0,118) kažeta na šibko povezanost spremenljivk ($0,05 < \alpha < 0,3$).

[3] Vrednosti Sploh se ne strinjam in Delno se ne strinjam sem združila v vrednost Se ne strinjam, vrednost Se niti ne strinjam niti strinjam je ostala nespremenjena in vrednosti Se delno strinjam in Se popolnoma strinjam sem spremenila v vrednost Se strinjam.

Tabela 5.9.8: Prikaz kontingenčne tabele

			Funkcija			
			Se ne strinjam	Se niti ne strinjam niti strinjam	Se strinjam	Skupaj
Šola	OŠ X	Število	21	10	7	38
		% znotraj Šola	55,3%	26,3%	18,4%	100,0%
		% znotraj Funkcija	26,3%	37,0%	21,2%	27,1%
	OŠ I Murska Sobota	Število	59	17	26	102
		% znotraj Šola	57,8%	16,7%	25,5%	100,0%
		% znotraj Funkcija	73,8%	63,0%	78,8%	72,9%
Skupaj		Število	80	27	33	140
		% znotraj Šola	57,1%	19,3%	23,6%	100,0%
		% znotraj Funkcija	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabela 5.9.9: Izračun hi-kvadrat testa

	Vrednost	Stopnja prostosti	(Natančna) stopnja značilnosti
Pearsonov hi-kvadrat	1,956[a]	2	,376
Razmerje verjetij	1,904	2	,386
Veljavne vrednosti	140		

a. 0 celic (,0%) nima teoretične frekvence manj kot 5. Pričakovani minimum je 7,33.

Tabela 5.9.10: Tabela povezanosti spremenljivk

		Vrednost	Stopnja značilnosti
	Phi	,118	,376
	Kramerjev koeficient	,118	,376
	Kontingenčni koeficient	,117	,376
Veljavne vrednosti		140	

Predpostavke Hi-kvadrat testa so izpolnjene, saj nobena celica nima teoretične frekvence manj kot 5 (najmanjša je 7,33). Glede na spremenljivki Funkcija in Govorilna ura Hi-kvadrat test ni pokazal statistično značilnih razlik, kar pomeni, da so starši odgovarjali enako. Delovne hipoteze ne morem sprejeti, saj se s trditvijo ne strinja več staršev OŠ I Murska Sobota kot staršev OŠ X.

5.10. Rezultati intervjuja z razpravo

Ugotovitve raziskave se nanašajo le na izbrani vzorec, torej na starše osnovne šole X in osnovne šole Murska Sobota.
Rezultate intervjuja sem oblikovala po vnaprej oblikovanih temah ter s pomočjo kategorij in pojmov, ki sem jih oblikovala glede na vprašanja intervjujev.

5.10.1. Začetek sodelovanja

Svetovalni delavki sta poudarili, da sta na začetku sodelovanja družine in šolske svetovalne službe najpomembnejša medsebojna podpora (R1: … *sodelovanje mora potekati na medsebojni podpori*) in medsebojno zaupanje (A7: … z*aupanje v šolsko svetovalno delavko*). Menita, da je v dobro otroka tudi odprta komunikacija (R3: … t*rudimo se za odprto komunikacijo*) med družino in šolsko svetovalno delavko, saj prispeva k lažjemu odkrivanju težav in oblikovanju rešitev.
Pobude za sodelovanje so različne. Na OŠ I Murska Sobota največkrat pobudo dajo starši sami (R8: … *pridejo starši sami*), temu sledijo še pobude šolskih svetovalnih delavk (R9: … *mi, kot šolske svetovalne delavke*) in učiteljev (R10: … *učitelji oz. natančneje razredniki*). Tudi ko otroci sami prepoznajo težavo (R11: … *otrok sam prepozna težavo*), poiščejo pomoč. Medtem ko na OŠ X sodelovanje največkrat poteka na pobudo šolskih svetovalnih delavk (A8: … *v večini primerov pride na pobudo svetovalne delavke*), starši pa se za sodelovanje odločijo le redko (A11: … *starši bolj malo, vendar so izjeme*). Večkrat družino k šolski svetovalni delavki napotijo tudi razredniki (A10: … *večkrat razredniki*) in učitelji (A9: … *dajo tudi učitelji*). Pomoč samoiniciativno poiščejo tudi otroci, ki zaprosijo za pomoč (A12: … *včasih težavo odkrijejo tudi otroci sami*).
Šolska svetovalna delavka ob začetku sodelovanja z družino vzpostavi varen prostor za delo. Ob začetku delovnega odnosa mora z družino vzpostaviti dogovor o sodelovanju. Tako družina dobi občutek, da lahko šolski svetovalni delavki zaupa in, z njeno pomočjo poišče rešitve težave.
Šolski svetovalni delavki pri vzpostavljanju sodelovanja z družino sodelujeta z različnimi strokovnimi delavci. Po predvidevanju osnovna šola v mestu sodeluje z večimi zunanjimi strokovnimi sodelavci kot osnovna šola na vasi, saj je OŠ I Murska Sobota šola z največjim številom učencev, kar posledično pomeni tudi z večjim številom družin, ki rabijo strokovno

pomoč. Šolska svetovalna delavka na OŠ I Murska Sobota tako sodeluje s šolskimi strokovnimi delavci (R12: … *v šoli s strokovnimi delavci*), s strokovnim timom, ki ga oblikujejo v šoli (R19: … *strokovni tim medsebojnega sodelovanja*) in z različnimi zunanjimi strokovnimi službami in ustanovami, kot so klinična psihiatrija (R13: … *s klinično psihiatrijo*), Center za socialno delo (R14: … *CSD*), Zavod za šolstvo RS (R15: … *Zavodom za šolstvo*), policija (R16: … *policija*), Univerzitetni klinični center (R17: … *Univerzitetnim kliničnim centrom*) in Center za usposabljanje (R18: … *Center za usposabljanje - Soča*). Šolska svetovalna delavka OŠ X pa pri delu z družino največkrat sodeluje z razredniki in učitelji (A13: … *največkrat sodelujem z razredniki in ostalimi učitelji*) ter ravnateljico (A14: … *ravnateljico*). Družini skozi problem do rešitev pomagajo tudi s strokovnim timom (A15: … *ob odkritju problema sestavimo tim*). Kot zunanje strokovne delavce, s katerimi šolska svetovalna delavka sodeluje, navaja le Center za socialno delo (A16: … *sodelujemo tudi s CSD Lendava*).

Odgovore na vprašanje *'S kakšnimi problemi oz. vprašanji se obrnejo na vas*?' sem iz kategorije 'Razlogi za sodelovanje' razdelila na tri podkategorije: razlogi otroka, razlogi družine in delo šolske svetovalne delavke. Kot razloge otrok je šolska svetovalna delavka OŠ I Murska Sobota navedla učne težave (R5: … *imajo njihovi otroci učne težave*/ … / R21: … *učne težave*), vedenjske težave (R22: … *osebnostne/vedenjske težave*), socialno vključenost otrok (R23: … *socialna vključenost*), odvisnost otroka (R24: … *odvisnost*) in spletna omrežja (R25: … *spletna omrežja*). Šolska svetovalna delavka na OŠ X pa je kot razloge otrok navedla učne in vedenjske težave (A4: … *vedenjske ali učne težave otroka* / … / A17: … *gre za različne težave učencev – učne in vedenjske*), osebno stisko otrok (A3: … *naj bo to osebna stiska*), šolsko klimo v razredu oz. na šoli (A18: … *počutje in odnosi otrok v šoli*) ter izostajanje od pouka (A20: … *neopravičeno izostajanje od pouka*). Kot razloga družin je šolska svetovalna delavka OŠ I Murska Sobota navedla socialne stiske družin (R6: … *razne socialne stiske družin*) in ekonomske stiske (R7: … *materialne in finančne stiske* / … / R27: … *materialno - ekonomske stiske*) med katere spadata revščina in nezmožnost zagotovitve osnovnih potrebščin otrokom. Med razloge družin, ki jih je navedla šolska svetovalna delavka OŠ X sem uvrstila ekonomske stiske (A5: … *ekonomske težave*), brezizhodnost (A2: … *kadar same več ne vedo kako naprej*) in iskanje nasveta (A6: … *potrebujejo le nasvet*). Šolska svetovalna delavka je ob tem poudarila, kako se povečuje nesodelovanje družin (A1: … *družine se same zelo težko odločijo za sodelovanje*) in nezanimanje staršev (A21: … *se ne zanimajo za otrokovo napredovanje v šoli*), posledica tega pa je zanemarjanje starševskih dolžnosti (A19: … *zanemarjanje starševskih dolžnosti*). Zanemarjanje otrok pomeni, da otroku primanjkuje skrbi in nege odraslih oseb, posledica tega pa je vpliv na njegov normalen fizični in psihični razvoj. (Smith

in Fong 2004: 11–15) Zanemarjanje starševskih dolžnosti vidi kot velik problem sedanjih družin. S pomočjo razrednikov tako poskuša najti razloge za to in se trudi poiskati rešitve za takšno vedenje.

Socialni delavki menita, da je včasih razlog za sodelovanje tudi nestrinjanje družin z delom svetovalne službe. Šolska svetovalna delavka OŠ I Murska Sobota je povedala, da se trudijo družine vključiti v šolske aktivnosti, zato so dostikrat njihova vprašanja vezana na delo strokovnih šolskih delavcev (R20: … *vprašanja vezana na sva naša dela*). Tudi na OŠ X družine sodelujejo s šolsko svetovalno delavko pri temah poklicne orientacija (A22: … *pri poklicni orientaciji*), šolske kulture (A23: … *na področju šolske kulture*) in testiranju za nadarjene učence (A24: … *testiranju za nadarjene učence*). Zelo pomembno se mi zdi, da šolske svetovalne delavke družine čim bolj vključuje v šolske in obšolske aktivnosti in jim ponudijo čim več različnih možnosti za aktivno sodelovanje s šolo. Pri tem ne smejo pozabiti tudi na strokovna izobraževanja, saj so starši v anketi večkrat zapisali, da bi radi več delavnic in različnih delavnic. Vendar se mi ob tem poraja vprašanje, kako bi se starši že ob zdajšnji prezaposlenosti še v večji meri udeleževali dodatnih dejavnosti.

Socialno delo je uporabno na vseh področjih, še posebej v šolski svetovalni službi. Šolski svetovalni delavki socialno delo daje veliko uporabnega znanja, tako znotraj njene službe kot izven nje. Povezava dela v šoli s socialnim delom predstavlja predvsem sposobnost socialne delavke, da vse udeležene v problemu usmeri in poveže do točke, kjer lahko v skupnem sodelovanju pričnejo novo pot, ki bo uspešno vodila k rešitvam. Zato se tudi intervjuvani šolski svetovalni delavki pri opravljanju svetovalnega dela poslužujeta znanja o svetovalnem delu. Šolska svetovalna delavka iz OŠ I Murska Sobota je poudarila, da je pri delu z družino pomembno predvsem to, da ima strokovni delavec širok spekter znanja (R28: … *opremljen s širokim spektrom znanja*) in, da se je potrebno vseskozi izobraževati (R29: … *ves čas izobraževati*). Ob tem je omenila, da mora kljub strokovnosti ostati človek (R32: … *biti človek*), kar pomeni, da si gradi osebnostno raven (R30: … *graditi osebnostno raven*) ter da se družini približa z osebnim vodenje (R31: … *znati prisluhniti in poslušati*). Za svetovalno delo so pomembni tudi različni priročniki, pri čemer je izpostavila Šolar na poti do sebe (Ščuka 2007) (R34: … *priročnik za socialne delavce in učitelje Šolar na poti do sebe*). Meni, da ob vsem tem ne smemo pozabiti še na mediacijo (R35: … n*e pozabimo pa tudi na mediacijo*). Znanje, ki ga šolska svetovalna delavka na OŠ X pri delu z družinami uporablja največ pa so svetovalni pogovori (A25: … *z družino izvajam svetovalne pogovore*). Zelo uporabna se ji zdi tudi teorija izbire (A26: … *osnovno vodilo teorija izbire*), ki jo uporablja kot vodilo pri delu.

5.10.2. Uspešnost sodelovanja

Ker me je zanimalo, kako šolska svetovalna delavka določa uspešnost sodelovanja, sem intervjuvanki povprašala po kriterijih za določanje uspešnosti. Šolska svetovalna delavka OŠ I Murska Sobota meni, da je potrebno vsako sodelovanje z družino kritično oceniti, narediti evalvacijo in se potem o tem pogovoriti. Zato je zanjo najpomembnejši kriterij uspešnosti sodelovanja oblikovanje najboljše rešitve (R36: … *da smo skupaj poiskali najboljšo možno rešitev v dani situaciji*). Kot najpomembnejši kriterij za sodelovanje z družino pa je šolska svetovalna delavka OŠ X navedla konstruktivno sodelovanje družine (A27: … *da je družina pripravljena konstruktivno sodelovati*), kar pomeni, da je družina pripravljena oblikovati soustvarjalni dialog. Kot razlog pa je navedla še pripravljenost družine, da sprejme zunanjo pomoč strokovnjakov (A28: … *da je pripravljena včasih tudi poiskati zunanjo strokovno pomoč*).

Na vprašanje, kdo ocenjuje uspešnost sodelovanja, je šolska svetovalna delavka OŠ I Murska Sobota odgovorila, da posebnega ocenjevanja uspešnosti sodelovanja na šoli nimajo. Šolska svetovalna delavka uspešnost oceni skupaj z družino (R37: … *ocenjujemo skupaj z družino*) in vpletenimi družinskimi člani (R38: … *njenimi družinskimi člani, ki sodelujejo v dani situaciji*). Ob tem meni, da so najboljši ocenjevalci uspešnosti prav uporabniki (R39: … *najboljši ocenjevalci uporabniki v težavi oz. v problemu*). Tudi šolska svetovalna delavka OŠ X ocenjuje uspešnost sodelovanja skupaj z družino (A29: … *uspešnost ocenjujemo skupaj z družinskimi člani* / … / A30: … *menim, da je družina s pomočjo strokovnega delavca tista, ki mora oceniti uspešnost*). Včasih sestavijo še strokovni tim, ki pregleda potek in uspešnost sodelovanja (A31: … *uspešnosti pregledujemo in ocenjujemo skupaj s timom, ki je oblikovan za določeni problem neke družine*), temu se redko pridruži še ravnateljica (A32: … *včasih se k temu vključi še ravnateljica*).

Med pogovorom o uspešnosti sodelovanja sem intervjuvanki povprašala, ali imajo na šoli kakšen potek oz. postopek ocenjevanja uspešnosti sodelovanja. OŠ I Murska Sobota nima utečenega postopka ocenjevanja uspešnosti. Šolska svetovalna delavka osebno vodi družino pri prepoznavanju problema (R41: … *s skupnim pogovorom (soustvarjanjem možnosti)*). Sodelovanje poteka tako, da z instrumentalno definicijo problema najprej poiščejo težave (R40: … *najprej ugotovimo, kaj je naša težava*) ter se nato dogovorijo o sodelovanju (R42: … *dogovorom kaj bomo naredili najprej*). Svetovalna delavka skupaj z družino soustvarja rešitve (R43: … *iščemo rešitve*), ob tem pa upošteva načela etike udeleženosti (R44: … *kjer sodelujem kot soustvarjalec v vzajemnem sodelovanju z družino*). Šolska svetovalna delavka pri delu z

družino vedno spremlja napredek sodelovanja (R45: … *napredek spremljamo ob vsakem posameznem srečanju*). Tudi na OŠ X nimajo posebnega postopka ocenjevanja uspešnosti. Delo z družino je podobno, kot na OŠ I Murska Sobota. Najprej v sodelovanju z družino postavijo instrumentalno definicijo problema (A33: … *najprej z družino definiramo problem oz. težavo*), temu nato sledi dogovor o sodelovanju (A34: … *se dogovorimo, kako bomo sodelovali*) in soustvarjanje rešitev (A35: … *iščemo rešitve* / … / A37: … *v primeru manjše neuspešnosti od pričakovane iščemo druge rešitve*) z etiko udeleženosti (A38: … *skupaj z družinskimi člani*). Ob tem z družino nenehno spremlja napredek sodelovanja (A36: … *skupaj z družino pregledamo napredek pri reševanju problema*), na koncu šolskega leta pa napiše strnjeno poročilo za vse primere skupaj (A40: … *na koncu šolskega leta pa napišemo poročilo*). Meni, da je pokazatelj uspešnosti tudi napotitev na drugo ustanovo (A39: … *pokazatelj uspešnosti je že napotitev na drugo ustanovo*).

Pri določanju uspešnosti sodelovanja so potrebna tudi strokovna znanja svetovalnih delavk, ki jih lahko uporabijo. Svetovalni delavki sta na vprašanje »*Katera vaša strokovna ravnanja po vaših izkušnjah najbolj prispevajo k uspešnemu sodelovanju z družino*?« v odgovor vključili strokovna znanja, ki najbolj prispevajo k uspešnemu sodelovanju z družino. Šolska svetovalna delavka iz OŠ I Murska Sobota je povedala, da je pri delu z družino pomembno, kako se delovni odnos vzpostavi (R52: … *vzpostavitev prvega stika pri prvem pogovoru*/ … / R53: … *vzpostavimo prijazen, spoštljiv, empatičen človeški odnos*), sam delovni odnos (R51: … *za delo v praksi je potreben delovni odnos*) ter elementi delovnega odnosa, kot so dogovor o sodelovanju (R54: … *dogovor o sodelovanju*), znanje za ravnanje (R48: … *da nam pri delu nikoli ne zmanjka besed*) in osebno vodenje (R49: … *da znamo prisluhniti*). Ob strokovnem znanju je zanjo pomembna tudi podpora znanja, kot so prijaznost (R46: … *da smo prijazni*), empatičnost (R47: … *človeški*) in znanje o tem, kako se družini približati (R50: …*da smo pri tem čim manj uradniški*). Medtem, ko šolska svetovalna delavka na OŠ I Murska Sobota daje poudarek na delovnemu odnosu, uporablja šolska svetovalna delavka na OŠ X bolj svetovalni razgovor (A41: … *najbolj prispeva svetovalni razgovor*) in le dva elementa delovnega odnosa, to sta ravnanje s sedanjostjo (A42: … *pogovor pa poteka v sedanjosti*) in etika udeleženosti (A43: … *v pogovor skušam čimbolj vključiti posamezne družinske člane*). Tudi Čačinovič Vogrinčič (2006b: 18) meni, da je pomembno, da se dogovora o sodelovanju udeležijo vsi udeleženci v problemu na začetku dela, v našem primeru torej poleg otrok tudi starši. Podporo strokovnemu znanju pa daje šolska svetovalna delavka z usmerjanjem (A44: … *znanje pomaga tako, da znam družino usmeriti k zunanjim institucijam*), ukrepi in restitucijami (A45: … *so*

pomembni tudi različni ukrepi in restitucija) ter prilagojenimi procesi (A46 *vsak proces mora biti prilagojen družini*).

Pri sodelovanju z družino se pojavljajo tudi različne ovire. Ovire so lahko osebni in neosebni razlogi družin. Na OŠ I Murska Sobota, ki jo obiskuje veliko število učencev, se srečujejo z oviramo, kot so stiske družin (R56: … *stiske*), nezaupljivost družin (R57: … *nezaupljivost*), strah pred neuspehom (R58: … *strah pred neuspehom*) in strah pred brezposelnostjo (R59: … *strah pred brezposelnostjo*). Kot osebni razlog svetovalna delavka omeni še nemoč družin (R60: … *počutijo se brez moči*), socialno stisko (R61: … *majo socialno stisko*) in drugačnost družin (R62: … *so izključeni iz družbe tudi zaradi drugačnosti*), ki je vedno bolj sprejemljiva v družbi ampak še vedno premalo. Na sodelovanje vplivajo tudi neosebni razlogi kot so zaposlenost staršev (R55: … *preobremenjenost in prezaposlenost staršev*), saj služba od njih zahteva vedno več, posledično se manj posvečajo otrokom in socialno-ekonomski status (R63: … *socialno-ekonomski status*), ki družine uvršča v družbene »lestvice«.

Na manjši šoli, torej OŠ X šolska svetovalna delavka navaja družinske razloge, ki jih vidi kot ovire pri uspešnem sodelovanju. Kot pravi, je v prvi vrsti zanikanje problemov družin (A47: … *v prvi vrsti zanikanje problemov*), temu pa sledi še prelaganje odgovornosti družin (A50: … *prelaganje odgovornosti na šolo in šolske delavce*). Prelaganje odgovornosti je vedno večja ovira, saj starši lastno odgovornost preložijo na zaposlene v šoli, kar posledično pomeni, da ima otrok prav. Starši bi po njenem mnenju morali zavzeti svoj položaj v družini in stati za tem. Posledica tega je tudi, da otrok zaradi slabe podpore starše neha obiskovati strokovno pomoč (A51: … *otrok preneha obiskovati strokovno pomoč*). Šolska svetovalna delavka omeni tudi, da so starši občutljivi pri sporočanju mnenja o poklicni orientaciji (A55: … *ko sporočam svoje mnenje glede nadaljnjega šolanja otroka*) in rezultatih nadarjenosti (A56: … *ko sporočamo rezultate glede nadarjenosti*), saj včasih od otrok pričakujejo preveč. Kot ovire pri sodelovanju so lahko tudi neosebni razlogi družin, med katere lahko štejemo negativen prizvok sodelovanja s šolsko svetovalno službo (A49: … *saj ima sodelovanje pri nas negativen prizvok*), saj je sodelovanje (predvsem na vasi) še vedno tabu (A48: … *sodelovanje s šolsko svetovalno službo še vedno tabu*). Tudi način življenja družin lahko negativno vpliva na sodelovanje (A52: … *način življenja družin*), ki se z leti zelo spreminja. Povečuje se tudi stres staršev (A53: … *stres staršev*), zaradi vse hitrejšega tempa življenja in zahtev družbe. Hkrati pa je opozorila tudi na porast interneta (A54: … *porast interneta*) in morebitne negativne posledice njegove uporabe.

Ob podanih odgovorih svetovalnih delavk sem ugotovila, da nista navedle ovir, ki bi se nanašale na njiju, ali bi bile povezane z njunim delom. Razlog za to je lahko, da sta vprašanje razumele na način, da sprašujem le po ovirah, ki se nanašajo na družine. Sama bi mogla preveriti kako

razumeta vprašanje in hkrati postaviti dodatna vprašanja. Drugi razlog pa je lahko, da sami nista hoteli komentirati lastnega dela in uspešnosti pri sodelovanju z družino. K temu so lahko pripomogla neuspešna sodelovanja in strah pred morebitnimi kritikami o njunem delu.

5.9.3. Izboljšanje sodelovanja

Šolski svetovalni delavki sem poprosila, da mi na podlagi prakse povesta, kaj po njunem mnenju bi družine še potrebovale od šolske svetovalne službe, da bi večkrat dale pobudo za sodelovanje oz. bi se na pobudo odzvale. Navedli sta različne potrebe družin za izboljšanje sodelovanja. Na OŠ I Murska Sobota so potrebe po mnenju šolske svetovalne delavke najprej ustvariti dogovor o sodelovanju (R64: … *da se družina vključi v sodelovanje*) in sodelovanje voditi v sedanjosti (R65: … *da razišče težavo in rešitve v sedanjosti*). Poleg tega moramo skupaj soustvarjati rešitve (R66: … *da prispeva svoj delež v stiski in iskanju rešitev in pomoči otroku*) v odprtem delovnem odnosu (R67: … *družina potrebuje odprt delovni odnos*). Ob pomoči šolske svetovalne službe je pomembno še, da družina gradi na medsebojnem zaupanju (R68: … *medsebojno zaupanje*) in vzpodbudah (R69: … *vzpodbudo*) pri sodelovanju s šolo. Šolska svetovalna delavka OŠ X pa je iz praktičnih izkušenj povedala, da družine rabijo več informacij glede izobraževalnih vsebin otrok (A57: … *družine rabijo predstavitev izobraževalnih vsebin na roditeljskih sestankih*) in več sodelovanja o poklicni orientaciji njihovih otrok (A58: … *več svetovanja glede karierne orientacije otrok*), saj opaža pomanjkanje informacij tudi glede same izbire otrok glede nadaljnjega šolanja. K potrebam družin dodaja še izobraževanje o vrednotah in etiki (A59: … *primanjkuje svetovanj glede etike in vrednot ter učenja*) in razvijanja občutka lastne vrednosti (A60: … *svetovanja o razvijanju občutka lastne vrednosti*).

Medtem, ko imajo družine potrebe za izboljšanje sodelovanja, sem šolski svetovalni delavki povprašala tudi po potrebah šolske svetovalne službe, da bi bilo sodelovanje še bolj uspešno. Šolska svetovalna delavka OŠ I Murska Sobota meni, da je za potrebe pomoči strokovno znanje (R70: … *strokovno znanje pa je potrebno nenehno dopolnjevati*) potrebno nenehno dopolnjevati in nadgrajevati (R71: … *nadgrajevanje*), tako so izobraževanja (R73: … *zato je nenehno izobraževanje nujnega pomena*) ključna potreba šolske svetovalne službe. Poudarja še, da je pri tem pomembno tudi, da sama izoblikuje spretnosti (R72: … *izoblikovati spretnost pri vzpostavljanju medsebojnih odnosov*), ki ji pomagajo pri vzpostavljanju delovnih odnosov z družinami. Tudi šolska svetovalna delavka OŠ X meni, da so potrebe šolske svetovalne službe predvsem obnavljanje znanja s pomočjo seminarjev (A61: … *vsak zaposleni rabi čim več*

seminarjev) in izobraževanj (A63: … *izobraževanja*) ter različne strokovne delavnice (A63: … *pomembne tudi različne delavnice*). V veliko pomoč ji je tudi strokovna literatura (A62: … *strokovna literatura*), s katero je osvojila nekatera znanja in ji pomaga do tistih podatkov, ki ji kot pravi, »*ne grejo v glavo*«.

6. Sklep

Sodelovanje šolske svetovalne delavke in družine je področje, ki pridobiva na pomembnosti, vendar je kljub temu še vedno premalo raziskano. Več raziskav (Kodele 2011, Cankar et al. 2009, Kalin et al. 2008) je v sodelovanje šola – dom vključilo le starše, zato sem se osredotočila na sodelovanje s celotno družino učenca. Namen moje magistrske naloge je ugotoviti, kako poteka sodelovanje med šolsko svetovalno službo in celotno družino učenca.

Prizadevanje šolske svetovalne delavke za uspešno sodelovanje z družino je zelo pomembno, saj je tista, ki sodelovanje ponudi družini, ustvariti varen prostor, da družina vztraja v sodelovanju in ga s podporo strokovnega znanja pripeljati do želenega cilja. Strinjam se s Kodelovo (2011: 93) ki pravi, da mora svetovalna delavka razmere v odnosu skrbno pretehtati ter razmisliti o tem, kako voditi razgovore, da lahko čim uspešnejše vzpostavi stik z družino in si pridobi njeno zaupanje. Velik uspeh je že, če doseže, da družina začne kritično razmišljati o sebi ter o stališčih do otroka in težave, s katero se spopada.

V teoretičnem delu naloge sem s pomočjo strokovne in znanstvene literature predstavila različne teorije družine in njenih nalog. Nato sem opisala socialno delo z družino in predstavila delo z družino na dveh ravneh. Nadaljevala sem z opisom šolske svetovalne službe, kjer sem navedla področja dela, načela in cilj svetovalne službe. Po tem sem s pomočjo literature predstavila še socialno delo in koncept delovnega odnosa v šolski svetovalni službi. Na koncu sem opisala še sodelovanje šolske svetovalne delavke in družine. Vključila sem oblike sodelovanja ter spodbude in ovire sodelovanja.

Empirični del naloge sem opravila s pomočjo kombinirane raziskave. Kvalitativni del raziskave sem opravila s pomočjo dveh intervjujev. Intervjuja sem opravila s šolskima svetovalnima delavkama na dveh izbranih osnovnih šolah. Sestavljen je bil iz 12 vprašanj, ki sem jih razdelila v tri sklope: začetek sodelovanja šolske svetovalne delavke z družino, uspešnost sodelovanja in izboljšanje obstoječe prakse sodelovanja. Kvantitativni del raziskave pa sem opravila s pomočjo anketnega vprašalnika. Kombiniran anketni vprašalnik je bil sestavljen iz 14 vprašanj. S pomočjo svetovalnih delavk sem ga razdelila staršem otrok 7., 8. in 9. razreda dveh izbranih osnovnih šol.

Z anketnim vprašalnikom sem ugotavljala, kaj družine menijo o sodelovanju s šolsko svetovalno službo. Rezultati so pokazali, da so starši OŠ I Murska Sobota večkrat sami poiskali pomoč šolske svetovalne delavke kot starši OŠ X. Starši, ki pomoči niso poiskali, so kot razloge navedli, da niso imeli priložnosti ali pa ni bilo potrebe za sodelovanje.

Ugotovila sem, da starši učencev izbranih šol največkrat s svetovalno delavko sodelujejo pri vpisu otroka v osnovno šolo in pri poklicni orientaciji otroka. Pobudo za sodelovanje z namenom reševanja težav pa po mnenju družin največkrat da razrednik oz. učitelj, temu sledi šolska svetovalna delavka. Starši otrok obeh šol hkrati menijo, da je sodelovanje njihove družine s šolsko svetovalno delavko bilo v večji meri uspešno in da so se v družini razumeli enako kot pred sodelovanjem s svetovalno delavko.

Družine so na vprašanje, kako se z družino udeležujejo posameznik oblik sodelovanja, kot so individualni pogovori, govorilne ure, roditeljski sestanki in ostala neformalna srečanja v večji meri odgovorili z redko ali nikoli. Te odgovore lahko povežem z odgovori na vprašanje, kaj družine še potrebujejo od šole, da bi bilo lahko sodelovanje uspešnejše, kjer so odgovarjali, da bi lahko bilo več delavnic in različnih predavanj, kjer bi lahko aktivno sodelovali. Ti odgovori si nasprotujejo, saj se po eni strani redko udeležujejo neformalnih in ostalih srečanj, po drugi strani pa si jih želijo v še večji meri.

Večina družin, ki so sodelovale v raziskavi meni, da je sodelovanje s šolsko svetovalno delavko pomembno, da ji zaupajo, saj je odkrita, jasno opredeli probleme in rešitve, je usposobljena za delo z njim in z družino spremlja napredek pri reševanju problemov. Hkrati menijo še, da svetovalna delavka ni vedno na razpolago in da njena funkcija ni prilagojena potrebam učenca in njegove družine. Ta podatek kaže na to, da družine želijo, da se šolska svetovalna delavka bolj prilagaja družinam v dostopnosti, da prilagoditi delovni čas. K učinkovitosti sodelovanja pripomore tudi uporaba strokovnega znanja.

Družine od šolske svetovalne delavke pričakujejo še da je aktivna, da jih informira in jim pomaga pri odpravljanju težav. Poslušanje, odločnost in strogost pa so karakteristike, ki jih iščejo oz. želijo pri svetovalni delavki.

S pomočjo rezultatov anketnega vprašalnika sem poskušala potrditi oz. ovreči zastavljene hipoteze. Prvo hipotezo sem ovrgla, saj pobudo za sodelovanje po mnenju družin največkrat da razrednik oz. učitelj in ne šolska svetovalna delavka, kot sem predvidevala. Hipotezo številka dva sem potrdila, ker so rezultati pokazali, da se starši otrok 9. razreda pogosteje strinjajo s trditvijo »*Šolska svetovalna delavka ni vedno na razpolago*« kot starši otrok 7. in 8. razreda. Pri preverjanju tretje hipoteze sem ugotovila, da starši, ki so sami poiskali pomoč šolske svetovalne delavke v večji meri menijo, da so se v družini po sodelovanju razumeli bolje, v primerjavi z družinami, ki pomoči niso same poiskale, zato sem jo potrdila. Zadnje hipoteze nisem mogla potrditi, sem v nasprotju s predvidevanji ugotovila, da se starši otrok OŠ I Murska Sobota v večji meri strinjajo s trditvijo *»Funkcija šolske svetovalne delavke ni prilagojena potrebam družine.«* kot starši otrok OŠ X.

S pomočjo intervjujev, ki sem ju opravila s šolskima svetovalnima delavkama, sem dobila odgovore na zastavljena raziskovalna vprašanja, ki sem jih predstavila v empiričnem delu naloge. Prvo raziskovalno vprašanje je *Ob katerih priložnostih oz. s kakšnimi problemi se družine obračajo na šolsko svetovalno delavko*? S kvalitativno raziskavo sem ugotovila, da družine zaprosijo za pomoč v različnih situacijah. Največkrat sodelujejo s šolsko svetovalno delavko, kadar se pojavijo različne težave pri otroku v šoli ali težave v družini. Šolski svetovalni delavki sta navedli, da pogosto pomagata pri učnih in vedenjskih težavah otroka, pri socialni vključenosti otrok, osebnih stiskah, odvisnosti otrok (spletna omrežja, igranje igric itd.) in neopravičeno izostajanje od pouka. Kadar sodelujeta z družino, pomagata tudi pri različnih socialnih in ekonomskih stiskah družin. Povedali sta, da včasih družine potrebujejo le nasvet svetovalne delavke oz. kakšno vzpodbudno besedo. Ob tem pa sta poudarili, da se povečuje nesodelovanje in nezanimanje družin za otrokovo delovanje v šoli in njegovo vključenost v razred. Vse več je tudi zanemarjanja otrok v smislu nezanimanja staršev. Šolski svetovalni delavki sta kot razlog za sodelovanje navedli tudi nestrinjanje družin z delom šolske svetovalne službe oz. učiteljev.

Drugo raziskovalno vprašanje se glasi *Na katera strokovna znanja se opirajo šolske svetovalne delavke pri sodelovanju z družino*? Šolski svetovalni delavki sta povedali, da pri delu z družinami uporabljata elemente svetovalnega delovnega odnosa. Sodelovanje najprej vzpostavijo z dogovorom o sodelovanju, kjer se dogovorijo kako sodelovanje potekalo. Pri tem je pomembno, da šolska svetovalna delavka ustvari varen prostor za delo, kjer se družina počuti varno in oblikuje zaupanje v svetovalno delavko. Zaupanje pa vpliva na kakovosten odnos in uspešno sodelovanje udeleženih v problemu. (Intihar 2000) Temu sledi pogovor z družino o tem, kaj je težava in nato skupaj oblikujejo možne rešite in željene cilje. Šolski svetovalni delavki se v svetovalnem odnosu osebno vključujeta z lastnimi izkušnjami in mnenji; na tak način se skušata pridružiti družini v problemu in se potruditi, da jima v svetovalnem odnosu ne zmanjka besed. Vseskozi skušata z vzpodbudami prispevati h krepitvi moči družine, da se lažje sooči s težavo. Hkrati poudarjata, da se je pomembno vseskozi izobraževati in dopolnjevati širok spekter znanja. Znanje pomaga pri oblikovanju »socialnodelavske« definicije problema, kjer je družina udeležena pri raziskovanju in oblikovanju rešitev. Zato je pomembno, da se svetovalna delavka nauči ustvariti predpostavke in skupaj z družino vzpostaviti uspešno sodelovanje in odgovornost. (Čačinovič Vogrinčič 2006a: 396) Šolski svetovalni delavki sta poudarile še, da strokovno znanja okrepita s prijaznostjo, sočutnostjo in usmerjanjem (k drugim institucijam/strokovnjakom).

S katerimi kriteriji in kako šolska svetovalna delavka ocenjuje sodelovalni odnos z družino? je tretje raziskovalno vprašanje. Na šolah, ki sta bile vključeni v raziskavo, nimajo utečenih kriterijev in načinov za ocenjevanje uspešnosti sodelovanja med šolsko svetovalno službo in družino. Za šolsko svetovalko na OŠ X je pokazatelj uspešnosti iskanje najboljših rešitev, za svetovalno delavko OŠ I Murska Sobota pa konstruktivno sodelovanje družin. Obe z družino spremljata napredek, šolska svetovalna delavka OŠ X pa na koncu šolskega leta napiše še strnjeno poročilo za vse primere družin skupaj.

S četrtim raziskovalnim vprašanjem *Katere so najpogostejše ovire za uspešno sodelovanje družine s šolsko svetovalno delavko*? sem skušala ugotoviti, s katerimi ovirami se šolske svetovalne delavke srečujejo pri delu z družino. Šolska svetovalna delavka iz OŠ Murska Sobota kot ovire navaja različne stiske družin, njihovo nezaupljivost in vedno večji strah pred brezposelnostjo in posledično pred neuspehom. Svetovalna delavka je omenila še socialno stisko družin, počutje drugačnosti in njihovo nemoč, saj jim dostikrat primanjkuje moči, da bi se spopadli s težavo. Šolska svetovalna delavka s podeželske šole X pa vidi ovire za sodelovanje z družinami v tem, da družine zanikajo probleme, saj raje problem zatrejo kot se soočijo z njim. Kot oviro je omenila še prelaganje odgovornosti na delavce v šoli, saj kot pravi, se vedno pogosteje dogaja, da je vsa odgovornost za otroka na učiteljih. Ena izmed ovir je tudi način soočanja družin s prejetjem določenih informacij, kot so mnenja o poklicni orientaciji in rezultati nadarjenosti. Družine večkrat od otroka pričakujejo preveč, zato mnenje svetovalne delavke, da bi bila drugačna izbira za otroka boljša, ne sprejmejo najbolje. Ne zavedajo se, da včasih preveč pričakujejo od otroka, ki tega kar zahteva družina, ne zmore. Na sodelovanje lahko, po mnenju svetovalne delavke, vpliva še način življenja družin, stres staršev in porast socialnih omrežij, ki imajo lahko večkrat negativne posledice uporabe.

Zadnje raziskovalno vprašanje je *Kaj družine še potrebujejo, da bi bilo sodelovanje med njimi in šolsko svetovalno službo še uspešnejše*? Šolska svetovalna delavka iz OŠ I Murska Sobota meni, da je najpomembnejše, kar potrebuje družina za sodelovanje, da sklene dogovor s svetovalno službo. Pomembno je, da družina prizna, da potrebuje pomoč in zaprosi zanjo. Družine potrebujejo občutek zaupanja, zato je pomembno, kakšen pristop izbere svetovalna delavka pri delu z družino, saj mora le-ta ustvarjati vzpodbudne razmere za to, da družino motivirajo za sodelovanje. Po mnenju šolske svetovalne delavke iz OŠ X pa družine potrebujejo več informacij glede izobraževalnih vsebin, ki se morajo predstaviti na roditeljskih sestankih, in več sodelovanja pri svetovanju glede poklicne orientacije otrok. Potrebe družin, za boljše sodelovanje so tudi izobraževanje o vrednotah in etiki in razvijanju občutka lastne vrednosti. Svetovalna delavka je poudarila še, da je medsebojno sodelovanje pri poklicni orientaciji v

pomoč otroku, saj se lažje odloči o nadaljnjem izobraževanju, kot če so starši in strokovna delavka drugačnih mnenj.

Partnerstvo med šolo in družino je vodilo za uspešno sodelovanje. Uspešno sodelovanje med šolsko svetovalno delavko in družino pa vpliva na njun odnos, ki postane bolj pozitiven, hkrati si udeleženci bolj zaupajo, se podpirajo in bolj komunicirajo v delovnem odnosu. Sodelovanje pa posredno vpliva tudi na starše in družinske člane, ki se aktivneje vključujejo v delovanje šole in v samo dogajanje na šoli. Izboljšajo se tudi družinski odnosi. (Intihar 2002)

V raziskavi sem primerjala tudi rezultate med vaško in mestno šolo. Rajgljeva (2009: 161) je v njeni raziskavi ugotovila, da okolje kjer živi družina ne vpliva na izrabo možnosti za sodelovanje s šolo in šolsko svetovalno službo. Torej oboji starši (iz uporabljenega vzorca), ki živijo v mestu in na podeželju »*ocenjujejo, da v enaki meri izrabljajo možnost, da pridejo v stik z učitelji tudi izven govorilnih ur (individualno dogovorjeni razgovori, roditeljski sestanki, dnevi odprtih vrat, prireditve) ter se tam pogovorijo o učne-vzgojnem delu njihovega učenca.*« Tudi sama sem ugotovila, da starši v večji meri izrabljajo enake možnosti sodelovanja s šolsko svetovalno službo, ne glede na to, če živijo v mestu ali na vasi.

Uspešno sodelovanje šolske svetovalne službe z družino je nekaj, kar se moramo najprej zavesti in v kar moramo vlagati svoj trud. Naj zaključim z mislijo: »Otroci so del družinskega in del šolskega sistema. Ko pridejo v šolo, prinašajo s seboj tudi svojo družino, in ko odhajajo domov, odnašajo s seboj šolo, probleme in radosti šolskega življenja.« (Ličen 2003: 63)

7. Predlogi

Oblikovala sem nekaj predlogov za izboljšanje sodelovanja šolske svetovalne delavke z družino. Predlogi so lahko vodilo k težnji k uspešnemu sodelovanju.

- Šolske svetovalne delavke morajo osvojiti zavedanje, da je pri tkanju uspešnega sodelovanja pomemben prvi stik z družino. Pozorne morajo biti že pri načinu, kako družino povabijo v šolo ter kasneje pri soustvarjanju definicije problema in iskanju želenih ciljev. Svetovalne delavke lahko raziščejo različne možnosti, ki bodo najbolj primerne glede na družino učenca.
- Za uspešno sodelovanje šolske svetovalne delavke z družino je pomembna tudi podpora vodstva šole. Vodstvo šole podporo lahko izkaže z samim spremljanjem sodelovanja in omogočanjem lažjega sodelovanja (dodatni prostori, pohvale ipd.).
- V namene izboljšanje sodelovanja je potrebno upoštevati predloge staršev. Predloge oz. kritike staršev lahko pridobi šolska svetovalna delavka tako, da oblikuje vprašalnike za starše, s katerimi lahko izrazijo svoje mnenje. Lahko oblikujejo tudi kakšen »kotiček«, kjer lahko starši kadar koli anonimno oddajo predloge.
- Za izboljšanje svetovalnega odnosa je potrebna evalvacija oz. pregled posameznega sodelovanja svetovalne delavke z družino. Na tak način dobi šola in svetovalna delavka povratno informacijo o tem, kako uspešno je bilo sodelovanje, torej kje je bila uspešna in kje neuspešna pri delu z družino. Evalvacija je sestavljena z ocene šole oz. svetovalne delavke in ocene družine in pomaga strokovni delavki spoznati, sprejeti in odpraviti morebitne ovire v svetovalnem odnosu z družino.
- Tudi neformalna srečanja prispevajo k uspešnosti sodelovanja šolske svetovalne delavke z družino. Šola mora vzpodbujati različne prireditve oz. dogodke, kjer lahko sodelujejo tudi starši (dnevi odprtih vrat, delavnice, izobraževanja ipd.).

8. Viri in literatura

Allen-Meares, P. (2007), *Social Work Services in Schools*. Boston: Pearson Allyn and Bacon.

Beck, U., Beck-Gernsteim, E. (2006), *Popolnoma normalni kaos ljubezni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani.

Cankar, F. (2009), Sodelovanje šole, družine in lokalnega okolja – priložnost za izboljšanje uspešnosti otrok. V: Cankar, F., Deutsch, T. (ur.). *Šola kot stičišče partnerjev*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo (8–17).

Čačinovič Vogrinčič, G. (1992), Paradigmatske osnove socialno-terapevtskega dela z družino. *Socialno delo*, 29, 1-3: 163–168.

Čačinovič Vogrinčič, G. (1995), Pomembna variabla raziskovanja v psihologiji družine: pravica do resničnosti. *Psihološka obzorja*, 4, 4: 44–45.

Čačinovič Vogrinčič, G. (1998), *Psihologija družine*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Čačinovič Vogrinčič, G. (1999), Svetovalno delo s starši, svetovalno delo z družinami. V: Resman, M., Bečaj, J., Bezić, T., Čačinovič Vogrinčič, G., Musek, J. *Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo (175–191).

Čačinovič Vogrinčič, G. (2000), Svetovalno delo v vrtcih in šolah: prispevek socialnega dela: teze. *Šolsko svetovalno delo*, 5, 3: 22–29.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2002), Koncept delovnega odnosa v socialnem delu. *Socialno delo*, 41, 2: 91–96.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2006a), Socialno delo z družinami: razvoj doktrine. *Socialno delo*, 45, 3-5: 111–118.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2006b), *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2008), *Soustvarjanje v šoli: učenje kot pogovor*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Čačinovič Vogrinčič, G., Bregar Golobič, K., Bečaj, J., Pečjak, S., Resman, M., Bezić, T., Dobnik Žerjav, M., Grgurevič, J., Niklanović, S., Šmuk, B. (2008), *Programske smernice. Svetovalna služba v osnovni šoli*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Demšar Goljevšček, M., Klajdarič, T., Kušar, M., Prgić, J., Samojlenko, K., Stojadinovič, M., Škobaj, G., Trplan, S., Mandl, K. (ur.), (2010), *Nasilje je out mi smo in: priročnik za strokovne delavce v vzgoji in izobraževanju*. Cirkovce: Osnovna šola Cirkovce.

Dom, L., Verhoeven, J. C. (2006), Partnership and conflict between parents and schools: how are schools reacting to the new participation law in Flanders (Belgium)? *Journal of Education Policy,* 21, 5: 567–597.

Gradišar, C. (2005), *Sotočja družinskih odnosov*. Sodobni vodnik skozi družinsko in partnersko življenje ter njegove preizkušnje. Novo Mesto: Samozaložba.

Intihar, D. (2000), Neformalne, bolj sproščene oblike sodelovanja šole s starši. *Razredni pouk 2* (2), 28–29.

Intihar, D. (2002), Sodelovanje med šolo in domom. *Vzgoja in izobraževanje*, 33, 1: 46–49.

Intihar, D., Kepec, M. (2002), *Partnerstvo med šolo in domom: priročnik za učitelje, svetovalne delavce in ravnatelje*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Kalin, J., Govekar-Okoliš, M., Mažgon, J., Mrvar, P., Resman, M., Šteh, B. (2008), *Vzvodi uspešnega sodelovanja med šolo in domom: sodobne perspektive in rešitve*. Raziskovalno poročilo. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.

Kalin, J. (2009), Pedagoški vidiki sodelovanja učiteljev in staršev – izzivi za učitelje, šolo, starše in družbeno skupnost. V: Cankar, F., Deutsch, T. (ur.), *Šola kot stičišče partnerjev*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. (83–97).

Kalin, J., Govekar-Okoliš, M., Mažgon, J., Mrvar, P., Resman, M., Šteh, B. (2009), *Izzivi in smernice kakovostnega sodelovanja med šolo in starši*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.

Keilman, N. (2003), *Demographic and social implications of low fertility for family structures in Europe.* Strasbourg: Council of Europe Publishing.

Kodele, T. (2011), *Partnerstvo med domom in šolo – mit ali resnica?* Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani (diplomsko delo).

Kogovšek, T. (2015), *Naučena nemoč pri otrocih v osnovnih šolah in poznavanje le-te pri razrednikih in socialnih delavcih*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani (diplomsko delo).

Legvart, P. (2009), *Vpliv komunikacije med šolo, družino in lokalnim okoljem na pedagoško delo.* Klub staršev in učiteljev. Dostopno prek: http://klub-starsev-in-uciteljev.blogspot.si/2009/03/vplivi-komunikacije-med-solo-druzino-in.html (22.9.2016)

Lesar, I. (2009), Slovenska pedagogika pred izzivi reformiranja šolskega sistema. *Revija za krščanstvo in kulturo,* 211-212-213: 33–46.

Ličen, N. (2003), Šola uči o družini, družina o šoli… obe učita o življenju. V: Trnavčevič, A. (ur.), *Sodelovanje s starši da, toda kako?* VI. Strokovni posvet, Menedžment v izobraževanju, Portorož. Ljubljana: Šola za ravnatelje. (11–22).

Magajna, L., Kavkler, M., Čačinovič Vogrinčič, G., Pečjak, S., Bregar Golobič, K., Nagode, A. (ur.), (2008), *Koncept dela: učne težave v osnovni šoli*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Marinček, A. (1999), *Vzgoja za družino, osebnostna vzgoja, vzgoja za življenje*. Celje: Koštomaj.

Marinček, A. (2002), *Osebnostna vzgoja, Vzgoja za družino in življenje*. Celje: Cilian.

Mesec, B. (2007), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu II (študijsko gradivo za interno uporabo 2. izdaja)*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.

Mesec, B., Rape Žiberna, T., Rihter, L. (ur.). (2009), *Načrtovanje raziskave: Študijsko gradivo za interno uporabo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.

Mešl, N. (2005), Sodobni pristopi v socialnem delu v šoli: delovni odnos in izvirni delovni projekt pomoči. *Šolsko svetovalno delo,* 10, 3-4: 15–20.

Mešl, N. (2007), *Teorije ravnanja in uspešnost procesov moči v socialnem delu z družinami*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani (doktorska disertacija).

Mešl, N. (2008), *Razvijanje in uporaba znanja v socialnem delu z družino: procesi soustvarjanja teoretskega znanja v praksi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.

Murdock, G. P. (1949), *Social structure.* New York: Macmillan.

Pečjak, S., Košir, K. (2012), *Šolsko psihološko svetovanje*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Perić, M. (2010), *Družina v sodobnem svetu*. Ljubljana: Zavod IRC.

Polak, A. (2008), *Učitelji, učenci in starši o prve triletju osnovne šole*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Rejc, A. (2013), *Vloga šolske svetovalne službe pri preprečevanju vrstniškega nasilja v osnovni šoli*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani (diplomsko delo).

Rener, T., Potočnik, V., Kozmik, V. (ur.), (1995), *Družine: različne enakopravne*. Ljubljana: Vitrum.

Rener, T. (2006), Težave s pojmom družine. V: Rener, T., Sedmak, M., Švab, A., Urek, M. (ur.), *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Annales. (27–62).

Resman, M. (1999a), Svetovalno delo šolam, vodstvom šol in učiteljem v luči šolske organiziranosti. V: Resman, M., Bečaj, J., Bezić, T., Čačinovič Vogrinčič, G., Musek, J. *Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. (13–21).

Resman, M. (1999b), Pojem in karakteristike šolskega svetovanja. V: Resman, M., Bečaj, J., Bezić, T., Čačinovič Vogrinčič, G., Musek, J. *Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. (67–84).

Resman, M. (1999c), Razvojna vloga svetovalne službe. V: Resman, M., Bečaj, J., Bezić, T., Čačinovič Vogrinčič, G., Musek, J. *Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. (85–94).

Resman, M. (1999d), Posebnosti svetovanja učencem in dijakom. V: Resman, M., Bečaj, J., Bezić, T., Čačinovič Vogrinčič, G., Musek, J. *Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. (137–142).

Rus Makovec, M. (2003), *Zloraba moči in duševne motnje ter poti iz stiske*. Ljubljana: CZ.

Strojin, M. (1992), *Besedna ni konj*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Ščuka, V. (2007), *Šolar na poti do sebe*. Radovljica: Didakta.

Štadler, A., Starič Žikič, N., Borucky, V., Križan Lipnik, A., Černetič, M., Perpar, I., Valenčak, K. (2009), *Otrok in ločitev staršev: da bi odrasli lažje razumeli otroke.* Ljubljana: Otroci.

Švab, A. (2001), *Družina: od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Švab, A. (2006), Družinske spremembe. V Rener, T., Sedmak, M., Švab, A., Urek, M. *Družine in družinsko življenje v Sloveniji.* Koper: Založba Annales. (63–88).

Šugman Bohinc, L. (2005), Epistemologija podpore in pomoči. *Časopis za kritiko znanosti,* 33, 221: 167–181.

Šugman Bohinc, L. (2010), Od objektivizma h konstruktivizmu in socialnemu konstrukcionizmu v sistemski psihoterapiji. *Kairos: slovenska revija za psihoterapijo*, 4, 1-2: 51–63.

Tekavčič-Grad, O. (1994), Žalovanje. V: Tekavčič-Grad, O. *Pomoč človeku v stiski*. Ljubljana: Planprint. (137–142).

Tomori, M. (1994), *Knjiga o družini*. Ljubljana: EWO.

Traper, M. (2008), *Psihosocialni dejavniki mladoletnega prestopništva in vloga Centra za socialno delo Ptuj pri izvajanju vzgojnih ukrepov*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani (diplomsko delo).

Vršnik Perše, T., Kozina, A., Rutar Leban, T. (2008), Svetovalna služba v osnovnih šolah: vloga in delovne naloge s posebnim poudarkom na delu z nadarjenimi učenci in dodatni strokovni pomoči. *Sodobna pedagogika,* 59, 2, 82–89.

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerji (ZZZDR). Ur. l. RS 69/2004. Dostopno prek: http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200469&stevilka=3093 (2.2.2016).

Zaviršek, D. (2009), Med krvjo in skrbjo. *Socialno delo,* 43, 1-3: 3–16.

Žorž, B. (2002), *Razvajenost: rak sodobne vzgoje*. Celje: Moharjeva družba.

9. Priloge

9.1. Anketni vprašalnik

Anketni vprašalnik

Spoštovani!

Ime mi je Valerija Vuk in sem študentka podiplomskega programa Socialno delo z družino na Fakulteti za socialno delo. Ob zaključku študija pripravljam magistrsko nalogo z naslovom Sodelovanje družine s šolsko svetovalno službo. V raziskovalnem delu naloge želim ugotoviti, kako in na kakšen način družine sodelujejo s šolsko svetovalno službo. Da bi lahko opravila empirični del, vas prosim za sodelovanje. Pri izpolnjevanju natančno preberite vprašanje oziroma navodila za reševanje. Anketa je anonimna.

Hvala in lep pozdrav!

1. Spol (obkrožite odgovor): **M** **Ž**

2. Starost:
   a) 20 – 30 let
   b) 31 – 40 let
   c) 41 – 50 let
   d) Nad 50 let

3. Kateri razred obiskuje/-jo vaš/-i otrok/otroci? _____

4. Ste v času šolanja otroka sami poiskali pomoč oz. nasvet šolskega svetovalnega delavca? (Če ste odgovorili z da, preskočite naslednje vprašanje)
   a) Da
   b) Ne

5. Kaj je razlog, da s šolsko svetovalno službo niste sodelovali?

_____

_____

_____

6. Ob katerih priložnostih oz. s katerimi vprašanji se odločate za sodelovanje s šolsko svetovalno službo? (Možnih je več odgovorov.)

a) Vpis otroka v osnovno šolo
b) Vedenjske in/ali učne težave otroka
c) Poklicna orientacija (svetovanje pri vpisu v srednjo šolo)
d) Področje šolske kulture, vzgoje, klime in reda (počutje in odnosi otrok v šoli)
e) Področje socialno-ekonomskih stisk
f) Obravnava otroka kot otroka s posebnimi potrebami
g) Drugo: _____

7. Kdo po vašem mnenju največkrat da pobudo za sodelovanje s šolsko svetovalno službo?

a) Otrok sam
b) Starši
c) Razrednik oz. učitelj
d) Šolski svetovalni delavec

8. Ali je bilo sodelovanje s šolsko svetovalno službo po vašem mnenju uspešno? Zakaj da / ne?_____

_____

_____

9. Ali je sodelovanje s šolsko svetovalno službo vplivalo na odnose med družinskimi člani?

a) V družini smo se zaradi sodelovanja s šolsko svetovalno službo bolj razumeli.
b) V družini smo se razumeli enako kot pred sodelovanjem s šolsko svetovalno službo.
c) V družini smo se zaradi sodelovanja s šolsko svetovalno službo manj razumeli.
d) Ni vplivalo.

10. S pomočjo ocenjevalne lestvice ocenite, kako pogosto ste se kot družina udeleževali posameznih oblik sodelovanja, kjer je bila vključena tudi šolska svetovalna delavka. (Označite z X)

	Nikoli	Redko	Pogosto	Vedno
Individualni pogovor s šolsko svetovalno delavko				
Govorilna ura z razrednikom (pri kateri je sodelovala tudi šolska svetovalna delavka)				
Roditeljski sestanek (pri katerem je sodelovala tudi šolska svetovalna delavca)				
Ostala neformalna srečanja				
Drugo:				

11. Spodaj je zapisanih nekaj trditev o sodelovanju družin s šolsko svetovalno službo. Označite stopnjo strinjanja tako, da obkrožite 1 – sploh se ne strinjam, 2 – delno se ne strinjam, 3 – se niti ne strinjam niti strinjam, 4 – delno se strinjam, 5 – popolnoma se strinjam.

Sodelovanje med družino in šolsko svetovalno službo se mi zdi pomembno in koristno.	1	2	3	4	5
Šolska svetovalna delavka ni usposobljen za sodelovanje z družinami.	1	2	3	4	5
Šolska svetovalna delavka v sodelovanje z družino vključi vse družinske člane.	1	2	3	4	5
Šolski svetovalni delavki ne zaupam popolnoma.	1	2	3	4	5
V družini se pogovarjamo o vsebini srečanj s šolsko svetovalno delavk.	1	2	3	4	5
Med pogovori me šolska svetovalna delavka pozorno posluša in me sprejema kot enakovrednega sogovornika.	1	2	3	4	5
Šolska svetovalna delavka je odkrita, iskrena in se ne pretvarja.	1	2	3	4	5
Skupaj z mano šolska svetovalna delavka jasno opredeli problem in skupne rešitve.	1	2	3	4	5
V sodelovanju s šolsko svetovalno delavko iščemo rešitve tukaj in zdaj (v sedanjosti).	1	2	3	4	5
Šolska svetovalna delavka mi v stiski vedno ponudi pomoč in mi svetuje.	1	2	3	4	5
Šolska svetovalna delavka ni vedno na razpolago.	1	2	3	4	5
Šolska svetovalna delavka organizira različne dejavnosti za družine, ki pomagajo pri premagovanju težav (predavanje, delavnice itd).	1	2	3	4	5
S šolsko svetovalno delavko spremljamo napredek pri reševanju problemov.	1	2	3	4	5
Šolska svetovalna delavka nam svetuje, na katero institucijo se lahko obrnemo, če je to potrebno.	1	2	3	4	5
Funkcija šolske svetovalne delavke ni prilagojena potrebam učenca in njegove družine.	1	2	3	4	5

12. Kaj kot družina pričakujete od šolske svetovalne delavke?

_____

_____

_____

13. Katera je po vašem mnenju najpogostejša ovira pri sodelovanju šolske svetovalne službe in družin in zakaj?

_____

_____

_____

14. Kaj bi kot družina še potrebovali s strani šole, da bi bilo sodelovanje med vami in šolsko svetovalno službo še bolj uspešno?

_____

_____

_____

9.2. Uspešnost sodelovanja

Tabela 9.2: Uspešnost sodelovanja

	OŠ X	**OŠ I Murska Sobota**
DA	Da, saj je urgiranje socialne delavke vplivalo na vedenje otrok. Mora biti stroga.	Bilo je uspešno, svetovala je ob izbiri poklica, o vedenjskih težavah in urejanju dokumentacij za otroka s posebnimi potrebami.
	Da, saj sem tako lahko izvedela kam se bo vpisal v srednjo šolo moj otrok in večkrat se je popravilo vedenje v šoli.	Uspešno! Otrok je po navodilih svetovalne izbral pravi poklic in šolanje.
	Da, ker pridobiš določeno mnenje.	Da - jasna predstavitev statusa.
	Da, dobila sem dodatna pojasnila in navodila ter nasvete glede nadaljnjega šolanja.	Da, ker je na zelo dober način pristopila k vpisu našega otrok v prvi razred.
	Mislim da, ker le tako dobiš določene informacije, nasvete, napotke...	Da, pridobil sem potrebne informacije.
	Da, saj je zelo pomagal pogovor z njo. Z njeno pomočjo smo našli otroku nekoga ki mu je pomagal pri učenju.	Vedno se odzovejo in prisluhnejo težavam ter poskušajo pomagati.
	Uspešno, ker se je moj otrok pravilno odločil glede nadaljnjega šolanja.	Je uspešno iz vidika, da pogovor temelji na 1:1.
	Da, ker nas le ta ustrezno vodi.	Stanje se je po svetovanju izboljšalo.
	Da, ker imam otroka s posebnimi potrebami, otrok je dislektik in rabi pomoč socialne delavke.	Da, saj zelo pomaga pri mojem otroku, ki ima posebne potrebe. Zaradi nje so ga sošolci lažje sprejeli.
	Dobro zato, ker razloži kako in kaj.	Da, saj nam je pomagala pri reševanju ekonomskih problemov.
	Da, s skupnim sodelovanjem smo se uspešno lotili reševanje težav	da, pogovor je pripomogel k reševanju in odpravi težav
	Da, dobili smo potrebne informacije ob vpisu in nadaljnjem šolanju ter testiranju za nadarjene učence.	Da in ne, otroka še mogoče morajo tudi razredniki sami usmerjati, socialna delavka nam pri otrokovih vedenjskih motnjam dosti pomaga.
	Da, je zelo prijazna.	Da, ker smo bili pripravljeni sodelovati.
Ne	Ne, ker je ne potrebujemo.	Nismo je uporabili.
	Ne vem.	Ni bilo sodelovanja.
	Ne, vse rešimo z razrednikom.	Zaenkrat ne, ker zaradi otrokove trme ne moremo sodelovati s socialno delavko, se pa trudim, da bo otrok sprejel ravno to, da ima vedenjske in učne težave.
	Ne vem, ker je partner hodil na sestanke.	Nisem je potrebovala, zato ne morem odgovoriti.

9.3. Intervju s šolsko svetovalno delavko iz OŠ I Murska Sobota

mag. Renata Kranjc Vöröš, 11.5.2014 ob 10.00, OŠ I Murska Sobota, pisarna
Gospa Renata je zaposlena v šolski svetovalni službi.

ZAČETKI SODELOVANJA

V: *Kaj po vaših izkušnjah prispeva k temu, da se družina sploh odloči za sodelovanje s šolsko svetovalno službo?*

R: Sodelovanje šolske svetovalne delavke s starši mora potekati na medsebojni podpori (R1) in medsebojnem zaupanju (R2) v dobro otroka. Trudimo se za odprto komunikacijo (R3) in medsebojno zaupanje (R4), zato se starši kar hitro obrnejo na našo službo, ko imajo njihovi otroci učne težave (R5), razne socialne stiske družine (R6), materialne in finančne stiske (R7).

V: *Kdo da pobudo za sodelovanje?*

R: Vsaka družina je drugačna, zato so tudi pobude različne ali odvisne od specifike problema. Pobudo za sodelovanje s šolsko svetovalno službo so različne saj so tudi specifike družin različne. Tako pridejo starši sami (R8) zaradi različnih stisk in težav ali pa jih mi, kot šolske svetovalne delavke (R9) pokličemo na razgovor. Zaradi najpogostejšega stika z učenci in hkrati s starši največkrat dajo pobudo učitelji oz. natančneje razredniki (R10). Zgodi se tudi, da otrok sam prepozna težavo (R11) in se obrne na šolsko svetovalno službo.

V: *S katerimi drugimi strokovnimi delavci večkrat sodelujete pri delu z družino?*

R: Pri delu z družino sodelujemo v šoli s strokovnimi delavci (R12), zunaj šole pa s klinično psihiatrijo (R13), CSD (R14), zavodom za šolstvo (R15), policijo-kriminalisti (R16), univerzitetni kliničnim centrom (R17), center za usposabljanje – soča itd (R18). Odvisno je od primera, ki ga obravnavamo. Ustvari se strokovni tim medsebojnega sodelovanja (R19).

V: *S kakšnimi problemi oz. vprašanji se obrnejo na Vas?*

R: Smo velika šola in s tem povezano imamo veliko različnih življenjskih situacij. Starši so aktivno vključeni v življenje in delo na šoli in hkrati se trudimo za odprto ozračje, kar pomeni, da so njihova vprašanja vezana na vsa naša dela (R20), učne težave (R21), osebnostne/vedenjske težave (R22), socialna vključenost (R23), odvisnost (R24), spletna omrežja (R25), zdravstvena vprašanja (R26), materialno – ekonomske stiske (R27) in vse kar je povezano s tem.

V: *Na katera strokovna znanja se iz izkušenj najbolj opirate oz. so se izkazale za najbolj uporabne, ko vzpostavljate stik z družino?*

R: Svetovalni delavec mora biti opremljen s širokim spektrom znanja (R28), poleg univerzitetne izobrazbe se je potrebno ves čas izobraževati (R29), graditi osebnostno raven (R30) in znati prisluhniti ter poslušati (R31) in biti človek (R32). Na naši šoli veliko vlagamo v izobraževanje učiteljev na osebnostni rasti (R33). Velikokrat se oprem na meni osebno zelo dobrodošlo pomoč pri delu v svetovalni službi, to je knjiga oz kar priročnik za socialne delavce in učitelje Šolar na poti do sebe (R34), Viljem Ščuke. Menim, da bi jo moral prebrati vsak, ki dela učenci, da bi razumel delovanje šolarja. Toplo jo priporočam. Ne pozabimo pa tudi na mediacijo (R35). Polno je gradiva za prebiranja, hkrati pa se vedno najde kaj koristnega in uporabnega pri delu.

USPEŠNOST

V: *Kakšni so vaši kriteriji za določanje uspešnosti sodelovanja?*

R: Vsako sodelovanje s starši pri otrocih je potrebno kritični oceniti, evalvirati in se o zadevah pogovoriti. Pomembno je, da smo skupaj poiskali najboljšo možno rešitev v dani situaciji (R36). To je zame najpomembnejši kriterij.

V: *Kdo ocenjuje uspešnost sodelovanja oz. kdo bi po Vašem mnenju uspešnost naj ocenjeval?*

R: Uspešnost sodelovanje z družino ocenjujemo skupaj z družino (R37) in njenimi družinskimi člani, ki sodelujejo v dani situaciji (R38). Posebnega ocenjevanja drugače nimamo. Menin pa, da so najboljši ocenjevalci uporabniki v težavi oz. v problemu (R39), ki težavo prepoznajo in poiščejo rešitve. Le ti, v sodelovanju z mano najbolj opazijo napredek.

V: *Kako poteka ocenjevanje uspešnosti sodelovanja?*

R: Nimamo nekega posebnega postopka ocenjevanja uspešnosti. Uspešnost sodelovanja ocenimo skupaj s starši in učenci saj so aktivni udeleženci v naši obravnavi. Delo zastavimo tako, da najprej ugotovimo, kaj je naša težava (R40), potem pa s skupnim pogovorom (soustvarjanje možnosti) (R41) in dogovorom kaj bomo naredili najprej (R42), iščemo rešitve (R43) kjer sodelujem kot soustvarjalec v vzajemnem sodelovanju z družino (R44). Napredek spremljamo ob vsakem posameznem srečanju (R45), saj na tak način lahko vidimo koliko bližje rešitvi smo.

V: *Katera vaša strokovna ravnanja po vaših izkušnjah najbolj prispevajo k uspešnemu sodelovanju z družino?*

R: Pri uspešnem sodelovanju z družino je pomembno, da smo prijazni (R46), človeški (R47), da nam pri delu nikoli ne zmanjka besed (R48), da znamo prisluhniti (R49) in da smo pri tem čim manj uradniški (R50). Za delo v praksi je potreben delovni odnos (R51), vzpostavitev prvega stika pri prvem pogovoru (R52), saj je le ta zelo pomemben pri nadaljnjem delu, pri tem je pomembno, da vzpostavimo prijazen, spoštljiv, empatičen človeški odnos (R53) ter dogovor o medsebojnem sodelovanju (R54).

V: *Katere so najpogostejše ovire za uspešno sodelovanje z družino?*

R: Ovire, ki zavirajo uspešno sodelovanje s starši so lahko različne vendar pa jih moramo prepoznati in jih počasi odpravljati. To pa lahko naredimo z evalvacijo lastnega ravnanja in sodelovanja, s starši ter medsebojnega odnosa.

Dejavniki, ki ovirajo sodelovanje šole s starši pa so seveda različni: preobremenjenost in prezaposlenost staršev (R55), stiske (R56), nezaupljivost (R57), strah pred neuspehom (R58), strah pred brezposelnostjo (R59), počutijo se brez moči (R60), imajo socialno stisko (R61), so izključeni iz družbe tudi zaradi drugačnosti (R62), socialno-ekonomski status (R63).

IZBOLJŠANJE

V: *Na podlagi prakse, kaj menite bi družine še potrebovale od šolske svetovalne službe, da bi večkrat dale same pobudo za sodelovanje oz. da bi se odzvale na Vašo pobudo?*

R: Šolski svetovalni delavci so sestavni in nepogrešljiv del vsake šole. Družina je otroku najpomembnejša in ima tudi nad njim veliko moč. Pri tem je pomembno, da se družina vključi v sodelovanje (R64), da razišče težavo in rešitve v sedanjosti (R65), da prispeva svoj delež v stiski in iskanju rešitev in pomoči otroku (R66). Družina potrebuje odprt odnos (R67), medsebojno zaupanje (R68) in vzpodbudo (R69).

V: *Kaj bi Vi potrebovali, da bi lahko sami prispevali k večji uspešnosti sodelovanja?*

R: Svetovalni delavec ima vlogo, da zna svetovati, pogledati na situacijo in različnih zornih kotov. Svetovalni odnos in strokovna avtonomnost sta temeljni izhodišči za uspešno sodelovanje. Strokovno znanje pa je potrebno nenehno dopolnjevati (R70). In nadgrajevati (R71). Ter izoblikovati spretnost pri vzpostavljanju medsebojnih odnosov (R72), zato je nenehno izobraževanje nujnega pomena (R73).

9.4. Intervju s šolsko svetovalno delavko na OŠ X

A. P., 12.5.2014 ob 10.00, OŠ X, pisarna

Gospa A je zaposlena v šolski svetovalni službi.

ZAČETKI SODELOVANJA

V: *Kaj po vaših izkušnjah prispeva k temu, da se družina sploh odloči za sodelovanje s šolsko svetovalno službo?*

A: Družine se same zelo težko odločijo za sodelovanje (A1) s šolsko svetovalno delavko. Mislim, da zaprosijo za pomoč, kadar same več ne vedo kako naprej (A2) v različnih situacijah; naj bo to osebna stiska (A3), vedenjske ali učne težave otroka (A4) ali pa ekonomske težave (A5). Dosti krat družine potrebujejo le nasvet (A6), da se znajo

spopasti s težavo in jo prebroditi. Na sodelovanje družine pa vpliva tudi zaupanje v šolsko svetovalno delavko (A7).

V: *Kdo da pobudo za sodelovanje?*

A: Do sodelovanja v večini primerov pride na pobudo svetovalne delavke (A8). Večkrat pobudo za sodelovanje dajo tudi učitelji (A9), večkrat razredniki (A10), ki težavo v razredu najhitreje oz. najlažje prepoznajo. Primerov, da se starši sami odločijo za sodelovanje je bolj malo, vendar so izjeme (A11). Včasih težavo odkrijejo tudi otroci sami (A12), ki potem poiščejo pomoč pri meni.

V: *S katerimi drugimi strokovnimi delavci večkrat sodelujete pri delu z družino?*

A: Pri delu z družino največkrat sodelujem z razredniki in ostalimi učitelji (A13) ter ravnateljico (A14). Ob odkritju problema sestavimo tim (A15), ki bo pomagal družini skozi problem do rešitev. V nekaterih primerih sodelujemo tudi s CSD Lendava (A16).

V: *S kakšnimi problemi oz. vprašanji se obrnejo na Vas?*

A: V večini primerov, ki jih rešujemo, gre za različne težave učencev – učne in vedenjske (A17). Starši poiščejo pomoč največkrat kadar prepoznajo težavo otroka, kot na primer počutje in odnosi otrok v šoli (A18) in jo želijo z mojo pomočjo rešiti. Večno več pa se pojavlja zanemarjanje starševskih dolžnosti (A19). Starši dandanes otrokom dovolijo neopravičeno izostajanje od pouka (A20). Dostikrat se starši tudi ne zanimajo za otrokovo napredovanje v šoli (A21); ne zanima jih, kakšne ocene ima otrok, kako se znajde v razredu, ali ima kakšne težave itd. To se mi kot svetovalni delavki zdi velik problem. Takšne primere poiščem s pomočjo razrednikov, poskušam najti razloge za takšno vedenje staršev in se trudim iskati rešitve s celotno družino.
Drugače pa dobro sodelujemo pri poklicni orientaciji (A22), na področju šolske kulture (A23) in testiranju za nadarjene učence (A24).

V: *Na katera strokovna znanja se iz izkušenj najbolj opirate oz. so se izkazale za najbolj uporabne, ko vzpostavljate stik z družino?*

A: V vseh teh primerih dela z družino izvajam svetovalne pogovore (A25), kjer mi je osnovno vodilo teorija izbire (A26). Teorija izbire omogoča, da se vsi vpleteni samostojno odločajo, kako bodo ravnali in seveda potem prevzeli odgovornost za svoja

ravnanja. Po domače povedano, sam se odločiš, sam narediš in tako sam nosiš posledice. Pri tem je pomembno, da se strokovni delavec zaveda svojo soodgovornosti za izide in, da zna ločiti za kar je odgovoren in za kar ni.

USPEŠNOST

V: *Kakšni so vaši kriteriji za določanje uspešnosti sodelovanja?*

A: Moj kriterij za uspešnost sodelovanja je v prvi vrsti to, da je družina pripravljena konstruktivno sodelovati (A27), to pa pomeni, da je pripravljena včasih tudi poiskati zunanjo strokovno pomoč (A28), seveda ko je to potrebno (npr. CSD, psihološka pomoč, pedopsihiatrična pomoč, svetovalni center, … kjer se izvaja terapevtska pomoč).

V: *Kdo ocenjuje uspešnost sodelovanja oz. kdo bi po Vašem mnenju uspešnost naj ocenjeval?*

A: Uspešnost mojega sodelovanja z družino ocenjujemo skupaj z družinskimi člani (A29). Menim, da je družina s pomočjo strokovnega delavca tista, ki mora oceniti uspešnost (A30). Drugače uspešnost pregledujemo in ocenjujemo skupaj s timom, ki je oblikovan za določeni problem neke družine (A31). Včasih se k temu vključi še ravnateljica (A32).

V: *Kako poteka ocenjevanje uspešnosti sodelovanja?*

A: Najprej z družino definiramo problem oz. težavo (A33), zaradi katere smo začeli sodelovati in se dogovorimo, kako bomo sodelovali (A34), torej iščemo rešitve (A35). Potem skupaj z družino pregledamo napredek pri reševanju problema (A36) in v primeru manjše neuspešnosti od pričakovane iščemo druge rešitve (A37). Možne rešitve pa iščemo skupaj z družinskimi člani (A38). Posebnega ocenjevanja uspešnosti sodelovanja pa na naši šoli ni. Pokazatelj uspešnosti je že napotitev na zunanjo ustanovo (A39). Vseskozi sodelovanja spremljamo učence, na koncu šolskega leta pa napišemo poročilo (A40). Vendar je poročilo strnjeno za vse primere, ne pišemo poročil posebej za posamezen primer.

V: *Katera vaša strokovna ravnanja po vaših izkušnjah najbolj prispevajo k uspešnemu sodelovanju z družino?*

A: K uspešnemu sodelovanju po mojih izkušnjah najbolj prispeva svetovalni razgovor (A41). Svetovalni razgovor izvajam sama, pogovor pa poteka v sedanjosti (A42). V pogovor skušam čimbolj vključiti posamezne družinske člane (A43), saj je zelo pomembno, da vsak pove svoj vidik problema. Svoje znanje uporabim tudi pri prepoznavanju problemov, ki potrebujejo drugačno strokovno pomoč, kar pomeni, da mi znanje pomaga tako, da znam družino usmeriti k zunanjim institucijam (A44). Pri prepoznavanju problemov so pomembni tudi različni ukrepi in restitucija (A45). Če pa ukrepi ne zaležejo, sledi vzgojni opomin.

Pomembno je tudi, da ne uporabljaš enake korake reševanja težak pri različnih učencih oziroma družinah. Vsak proces mora biti prilagojen družini (A46), da bomo imeli vsi nekaj od tega.

Še vedno pa menim, da je preventiva najbolj pomembna. V razredu se z učenci da največ narediti. Sama ob pojavu težav pogosto obiščem razrede, ostalo naredijo razredniki.

V: *Katere so najpogostejše ovire za uspešno sodelovanje z družino?*

A: Najpogostejše ovire za uspešno sodelovaje je v prvi vrsti zanikanje problemov (A47). Sama ugotavljam, da se starši oz. družine še vedno v veliki meri zatiskajo oči pred možnimi problemi njihovih otrok. Menim, da je največji problem še vedno to, da smo šola kot taka zelo majhni in je sodelovanje s šolsko svetovalno službo še vedno tabu (A48), saj ima sodelovanje pri nas negativen prizvok (A49). Vedno pogostejša ovira je tudi prelaganje odgovornosti na šolo in šolske delavce (A50). Starši oz. družine težko prevzamejo odgovornosti za neko določeno stvar, zato je odgovornost za njihove otroke, naše učence, v večji meri na plečih zaposlenih. Posledica tega je, da ima otrok prav, učitelj pa ne. Kar pa seveda ni prav. V slabo otroka je tudi, kadar otrok preneha obiskovati strokovno pomoč (A51).

Na sodelovanje vpliva tudi način življenja družin (A52), ki se je v mojih letih poučevanja zelo spremenil. Stres staršev (A53) slabo vpliva na otroka. Slab vpliv ima tudi porast interneta (A54), saj so otroci preveč na računalnikih in preveč igrajo igrice.

Paziti moram tudi, ko sporočam svoje mnenje glede nadaljnjega šolanja otroka (A55). Če pri kariernem svetovanju svetujem drugače, kot se je odločil otrok, so starši včasih zelo užaljeni. Enako je, ko sporočamo rezultate glede nadarjenosti (A56). Če otrok ni med nadarjenimi, še ne pomeni da ni pameten, kot to razumejo starši. Pomeni le, da ni zadostil kriterijem v določenem trenutku. Kar pa seveda ne pomeni nič slabega.

IZBOLJŠANJE

V: *Na podlagi prakse, kaj menite bi družine še potrebovale od šolske svetovalne službe, da bi večkrat dale same pobudo za sodelovanje oz. da bi se odzvale na Vašo pobudo?*

A: Glede na mojo dolgoletno prakso mislim, da družine rabijo predstavitev izobraževalnih vsebin na roditeljskih sestankih (A57). Družine rabijo več svetovanja glede karierne orientacije otrok (A58), primanjkuje svetovanj glede etike in vrednot ter učenja (A59) in svetovanja o razvijanju občutka lastne vrednosti (A60).

V: *Kaj bi Vi potrebovali, da bi lahko sami prispevali k večji uspešnosti sodelovanja?*

A: Vsak zaposleni, pa naj bo to v šolski svetovalni službi, rabi čim več seminarjev (A61). Vsak zase, po potrebi, si naredi načrt znanj, ki bi jih želel obnoviti in nadgraditi. Včasih ti kakšno znanje tudi zmanjka; tega pridobiš s predavanji in seminarji z nekega področja, ki se jih udeležujemo glede na lastno pripravljenost in angažiranost. Pri svojem delu mi je bila v veliko pomoč tudi strokovna literatura (A62), s katero lahko obnoviš svoja znanja in hkrati prebereš nekaj, kar ti ne gre v glavo. Pri mojem delu so pomembne tudi različne delavnice (A63), ki bi jih lahko bilo več. Hkrati se moramo zavedati, da so sredstva omejena in se kakršnega koli izobraževanja (A64) lahko udeležiš le, če si napoten s strani šole. Sama sem izkoristila kar se je le dalo, saj mi je znanje pri mojem delu zelo pomembno.

Menim, da je šola najbolj vzpodbudno okolje za razvijanje dodatnih znanj. Je najbolj razgibano delo, saj hkrati delaš s starši in učenci in predstavlja dosti izzivov.

9.5. Določitev enot kodiranja

Tabela 9.5: Določitev enot kodiranja

Tema	Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija
1 **Začetek sodelovanja**	R1	Sodelovanje mora potekati na medsebojni podpori …	Medsebojna podpora	Način začetka sodelovanja
	R2	… medsebojnem zaupanju …	Medsebojno zaupanje	Način začetka sodelovanja
	R3	Trudimo se za odprto komunikacijo …	Odprta komunikacija	Način začetka sodelovanja
	R4	… medsebojno zaupanje …	Medsebojno zaupanje	Način začetka sodelovanja

R5	Ko majo otroci učne težave	Učne težave	Razlogi za sodelovanje
R6	Razne socialne stiske družine	Socialne stiske	Razlogi za sodelovanje
R7	Materialne in finančne stiske	Ekonomske stiske	Razlogi za sodelovanje
R8	Pridejo starši sami	Starši	Pobuda za sodelovanje
R9	Mi, kot šolske svetovalne delavke	Šolska svetovalna delavka	Pobuda za sodelovanje
R10	Učitelji oz. natančneje razredniki	Učitelji	Pobuda za sodelovanje
R11	Otrok sam prepozna težavo	Otrok	Pobuda za sodelovanje
R12	V šoli s strokovnimi delavci	Strokovni delavci	Sodelovanje s strokovnimi delavci
R13	S klinično psihiatrijo	Klinična psihiatrija	Sodelovanje s strokovnimi delavci
R14	CSD	Center za socialno delo	Sodelovanje s strokovnimi delavci
R15	Zavodom za šolstvo	Zavod za šolstvo	Sodelovanje s strokovnimi delavci
R16	Policijo-kriminalisti	Policija	Sodelovanje s strokovnimi delavci
R17	Univerzitetni klinični center	Univerzitetni klinični center	Sodelovanje s strokovnimi delavci
R18	Center za usposabljanje – Soča	Center za usposabljanje	Sodelovanje s strokovnimi delavci
R19	Strokovni tim medsebojnega sodelovanja	Strokovni tim	Sodelovanje s strokovnimi delavci
R20	Vprašanja vezana na vsa naša dela	Strokovno delo	Razlogi za sodelovanje
R21	Učne težave	Učne težave otroka	Razlogi za sodelovanje
R22	Osebne/vedenjske težave	Vedenjske težave otroka	Razlogi za sodelovanje
R23	Socialna vključenost	Socialna vključenost otroka	Razlogi za sodelovanje
R24	Odvisnost	Odvisnost otroka	Razlogi za sodelovanje
R25	Spletna omrežja	Spletna omrežja	Razlogi za sodelovanje

	R26	Zdravstvena vprašanja	Zdravstveno stanje otroka	Razlogi za sodelovanje
	R27	Materialno – ekonomske stiske	Ekonomske stiske	Razlogi za sodelovanje
	R28	Opremljen s širokim spektrom znanja	Širok spekter znanja	Strokovno znanje
	R29	Ves čas izobraževati	Izobraževanja	Strokovno znanje
	R30	Graditi osebnostno raven	Osebnostna raven	Strokovno znanje
	R31	Znati prisluhniti in poslušati	Osebno vodenje	Strokovno znanje
	R32	Biti človek	Solidarnost	Strokovno znanje
	R33	Vlagamo v izobraževanje učiteljev na osebnostni ravni	Osebnostni razvoj	Strokovno znanje
	R34	Priročnik za socialne delavce in učitelje Šolar na poti do sebe	Priročniki	Strokovno znanje
	R35	Ne pozabimo pa tudi na mediacijo	Mediacija	Strokovno znanje
2 **Uspešnost sodelovanja**	R36	Da smo skupaj poiskali najboljšo možno rešitev v dani situaciji	Iskanje najboljše rešitve	Kriteriji uspešnosti sodelovanja
	R37	Ocenjujemo skupaj z družino	Šolska svetovalna delavka z družino	Ocenjevalec uspešnosti sodelovanja
	R38	Njenimi družinskimi člani, ki sodelujejo v dani situaciji	Vpleteni družinski člani	Ocenjevalec uspešnosti sodelovanja
	R39	Najboljši ocenjevalci uporabniki v težavi oz. problemu	Uporabniki	Ocenjevalec uspešnosti sodelovanja
	R40	Najprej ugotovimo, kaj je naša težava	Instrumentalna definicija problema	Ocenjevanje uspešnosti sodelovanja
	R41	... s skupnim pogovorom (soustvarjanje možnosti) …	Osebno vodenje	Ocenjevanje uspešnosti sodelovanja
	R42	… dogovorom kaj bomo naredili najprej,	Dogovor o sodelovanju	Ocenjevanje uspešnosti sodelovanja
	R43	… iščemo rešitve …	Soustvarjanje rešitev	Ocenjevanje uspešnosti sodelovanja
	R44	… kjer sodelujem kot soustvarjalec v vzajemnem sodelovanju z družino.	Etika udeleženosti	Ocenjevanje uspešnosti sodelovanja
	R45	Napredek spremljamo ob vsakem posameznem srečanju	Spremljanje napredka	Ocenjevanje uspešnosti sodelovanja
	R46	, da smo prijazni,	Prijaznost	Strokovna ravnanja
	R47	, človeški,	Empatičnost	Strokovna ravnanja
	R48	, da nam pri delu nikoli ne zmanjka besed,	Znanje za ravnanje	Strokovna ravnanja

	R49	Da znamo prisluhniti	Osebno vodenje	Strokovna ravnanja
	R50	Da smo pri tem čim manj uradniški	Približati se	Strokovna ravnanja
	R51	Za delo v praksi je potreben delovni odnos	Delovni odnos	Strokovna ravnanja
	R52	Vzpostavitev prvega stika pri prvem pogovoru	Vzpostavitev delovnega odnosa	Strokovna ravnanja
	R53	Vzpostavimo prijazen, spoštljiv, empatičen človeški odnos	Vzpostavitev delovnega odnosa	Strokovna ravnanja
	R54	Dogovor o medsebojnem sodelovanju	Dogovor o sodelovanju	Strokovna ravnanja
	R55	Preobremenjenost in prezaposlenost staršev	Zaposlenost staršev	Ovire za uspešno sodelovanje
	R56	Stiske	Stiske	Ovire za uspešno sodelovanje
	R57	Nezaupljivost	Nezaupljivost	Ovire za uspešno sodelovanje
	R58	Strah pred neuspehom	Strah pred neuspehom	Ovire za uspešno sodelovanje
	R59	Strah pred brezposelnostjo	Strah pred brezposelnostjo	Ovire za uspešno sodelovanje
	R60	Počutijo se brez moči	Nemoč	Ovire za uspešno sodelovanje
	R61	Imajo socialno stisko	Socialna stiska	Ovire za uspešno sodelovanje
	R62	So izključeni iz družbe tudi zaradi drugačnosti	Drugačnost	Ovire za uspešno sodelovanje
	R63	Socialno - ekonomski status	Socialno - ekonomski status	Ovire za uspešno sodelovanje
3 **Izboljšanje sodelovanja**	R64	Da se družina vključi v sodelovanje	Dogovor o sodelovanju	Potrebe družin za izboljšanje sodelovanja
	R65	Da razišče težavo in rešitve v sedanjosti	Ravnanje s sedanjostjo	Potrebe družin za izboljšanje sodelovanja
	R66	Da prispeva svoj delež v stiski in iskanju rešitev in pomoči otroku	Soustvarjanje rešitev	Potrebe družin za izboljšanje sodelovanja
	R67	Družina potrebuje odprt odnos	Odprtost	Potrebe družin za izboljšanje sodelovanja
	R68	Medsebojno zaupanje	Medsebojno zaupanje	Potrebe družin za izboljšanje sodelovanja
	R69	Vzpodbudo	Vzpodbuda	Potrebe družin za izboljšanje sodelovanja

	R70	Strokovno znanje pa je potrebno nenehno dopolnjevati	Strokovno znanje	Potrebe šolske svetovalne delavke za izboljšanje sodelovanja
	R71	In nadgrajevati	Nadgradnja znanja	Potrebe šolske svetovalne delavke za izboljšanje sodelovanja
	R72	Izoblikovati spretnosti pri vzpostavljanju medsebojnih odnosov	Pridobljene spretnostni	Potrebe šolske svetovalne delavke za izboljšanje sodelovanja
	R73	Zato je nenehno izobraževanje nujnega pomena	Izobraževanje	Potrebe šolske svetovalne delavke za izboljšanje sodelovanja

Tema	**Številka izjave**	**Izjava**	**Pojem**	**Kategorija**
1 **Začetek sodelovanja**	A1	Družine se same zelo težko odločijo za sodelovanje	Nesodelovanje družin	Razlogi za sodelovanje
	A2	Kadar same več ne vedo kako naprej	Brezizhodnost	Razlogi za sodelovanje
	A3	Naj bo to osebna stiska	Osebna stiska	Razlogi za sodelovanje
	A4	Vedenjske ali učne težave otroka	Vedenjske in učne težave	Razlogi za sodelovanje
	A5	Ekonomske težave	Ekonomske stiske	Razlogi za sodelovanje
	A6	Potrebujejo le nasvet	Nasvet	Razlogi za sodelovanje
	A7	Zaupanje v šolsko svetovalno delavko	Medsebojno zaupanje	Način začetka sodelovanja
	A8	V večini primerov pride na pobudo svetovalne delavke	Šolska svetovalna delavka	Pobuda za sodelovanje
	A9	Dajo tudi učitelji	Učitelji	Pobuda za sodelovanje
	A10	Večkrat razredniki	Razredniki	Pobuda za sodelovanje
	A11	Starši bolj malo, vendar so izjeme	Starši	Pobuda za sodelovanje
	A12	Včasih težav odkrijejo tudi otroci sami	Otrok	Pobuda za sodelovanje

	A13	Največkrat sodelujem z razredniki in ostalimi učitelji	Razredniki in učitelji	Sodelovanje s strokovnimi delavci
	A14	Ravnateljico	Ravnateljica	Sodelovanje s strokovnimi delavci
	A15	Ob odkritju problema sestavimo tim	Strokovni tim	Sodelovanje s strokovnimi delavci
	A16	Sodelujemo tudi s CSD Lendava	Center za socialno delo	Sodelovanje s strokovnimi delavci
	A17	Gre za različne težave učencev – učne in vedenjske	Učne in vedenjske težave	Razlogi za sodelovanje
	A18	počutje in odnosi otrok v šoli	Šolska klima	Razlogi za sodelovanje
	A19	Zanemarjanje starševskih dolžnosti	Zanemarjanje starševskih dolžnosti	Razlogi za sodelovanje
	A20	Neopravičeno izostajanje od pouka	Izostajanje od pouka	Razlogi za sodelovanje
	A21	Se ne zanimajo za otrokovo napredovanje v šoli	Nezanimanje staršev	Razlogi za sodelovanje
	A22	Pri poklicni orientaciji	Poklicna orientacija	Razlogi za sodelovanje
	A23	Na področju šolske kulture	Šolska kultura	Razlogi za sodelovanje
	A24	Testiranju za nadarjene učence	Testiranje za nadarjene učence	Razlogi za sodelovanje
	A25	Z družino izvajam svetovalne pogovore	Svetovalni pogovori	Strokovno znanje
	A26	Osnovno vodilo teorija izbire	Teorija izbire	Strokovno znanje
2 **Uspešnost sodelovanja**	A27	Da je družina pripravljena konstruktivno sodelovati	Konstruktivno sodelovanje	Kriteriji uspešnosti sodelovanja
	A28	Da je pripravljena včasih tudi poiskati zunanjo strokovno pomoč	Sprejeti zunanjo pomoč	Kriteriji uspešnosti sodelovanja
	A29	Uspešnost ocenjujemo skupaj z družinskimi člani	Šolska svetovalna delavka z družino	Ocenjevalec uspešnosti sodelovanja
	A30	Menim, da je družina s pomočjo strokovnega delavca tista, ki mora oceniti uspešnost	Šolska svetovalna delavka z družino	Ocenjevalec uspešnosti sodelovanja

A31	Uspešnost pregledujemo in ocenjujemo skupaj s timom, ki je oblikovan za določen problem neke družine	Strokovni tim	Ocenjevalec uspešnosti sodelovanja
A32	Včasih se k temu vključi še ravnateljica	Ravnateljica	Ocenjevalec uspešnosti sodelovanja
R33	Najprej z družino definiramo problem oz. težavo	Instrumentalna definicija problema	Ocenjevanje uspešnosti sodelovanja
R34	… se dogovorimo, kako bomo sodelovali,	Dogovor o sodelovanju	Ocenjevanje uspešnosti sodelovanja
R35	… iščemo rešitve …	Soustvarjanje rešitev	Ocenjevanje uspešnosti sodelovanja
A36	Skupaj z družino pregledamo napredek pri reševanju problema	Spremljanje napredka	Ocenjevanje uspešnosti sodelovanja
A37	V primeru manjše neuspešnosti od pričakovane iščemo druge rešitve	Soustvarjanje rešitev	Ocenjevanje uspešnosti sodelovanja
A38	Možne rešitve pa iščemo skupaj z družinskimi člani	Etika udeleženosti	Ocenjevanje uspešnosti sodelovanja
A39	Pokazatelj uspešnosti je že napotitev na zunanjo ustanovo	Napotitev	Ocenjevanje uspešnosti sodelovanja
A40	Na koncu šolskega leta napišemo poročilo	Poročilo	Ocenjevanje uspešnosti sodelovanja
A41	Najbolj prispeva svetovalni razgovor	Svetovalni razgovor	Strokovna ravnanja
A42	Pogovor poteka v sedanjosti	Ravnanje s sedanjostjo	Strokovna ravnanja
A43	V pogovor skušam čimbolj vključiti posamezne družinske člane	Etika udeleženosti	Strokovna ravnanja
A44	Znanje pomaga tako, da znam družino usmeriti k zunanjim institucijam	Usmerjanje	Strokovna ravnanja
A45	So pomembni tudi različni ukrepi in restitucija	Ukrepi in restitucija	Strokovna ravnanja
A46	Vsak proces mora biti prilagojen družini	Prilagojeni procesi	Strokovna ravnanja
A47	V prvi vrsti zanikanje problemov	Zanikanje problemov	Ovire za uspešno sodelovanje
A48	Sodelovanje s šolsko svetovalno službo še vedno tabu	Sodelovanje je tabu	Ovire za uspešno sodelovanje
A49	Saj ima sodelovanje pri nas negativen prizvok	Negativen prizvok sodelovanja	Ovire za uspešno sodelovanje

	A50	Prelaganje odgovornosti na šolo in šolske delavce	Prelaganje odgovornosti družine	Ovire za uspešno sodelovanje
	A51	Otrok preneha obiskovati strokovno pomoč	Prenehanje obiskovanja strokovne pomoči	Ovire za uspešno sodelovanje
	A52	Način življenja družin	Način življenja družin	Ovire za uspešno sodelovanje
	A53	Stres staršev	Stres staršev	Ovire za uspešno sodelovanje
	A54	Porast interneta	Internet	Ovire za uspešno sodelovanje
	A55	Ko sporočam svoje mnenje glede nadaljnjega šolanja otroka	Mnenje o poklicni orientaciji	Ovire za uspešno sodelovanje
	A56	Ko sporočamo rezultate glede nadarjenosti	Rezultati nadarjenosti	Ovire za uspešno sodelovanje
3 **Izboljšanje sodelovanja**	A57	Družine rabijo predstavitev izobraževalnih vsebin na roditeljskih sestankih	Izobraževalne vsebine	Potrebe družin za izboljšanje sodelovanja
	A58	Rabijo več svetovanja glede karierne orientacije otrok	Karierna orientacija	Potrebe družin za izboljšanje sodelovanja
	A59	Primanjkuje svetovanj glede etike in vrednot ter učenja	Izobraževanje o etiki in vrednotah	Potrebe družin za izboljšanje sodelovanja
	A60	Svetovanja o razvijanju občutka lastne vrednosti	Razvijanje občutka lastne vrednosti	Potrebe družin za izboljšanje sodelovanja
	A61	Vsak zaposleni rabi čim več seminarjev	Seminarji	Potrebe šolske svetovalne delavke za izboljšanje sodelovanja
	A62	Strokovna literatura	Strokovna literatura	Potrebe šolske svetovalne delavke za izboljšanje sodelovanja
	A63	Pomembne tudi različne delavnice	Delavnice	Potrebe šolske svetovalne delavke za izboljšanje sodelovanja
	A64	Izobraževanja	Izobraževanje	Potrebe šolske svetovalne delavke za izboljšanje sodelovanja

9.6. Osno kodiranje – urejanje pojmov

ZAČETEK SODELOVANJA

- Način začetka sodelovanja
    - Medsebojna podpora (R1)
    - Medsebojno zaupanje (R2, R4, A7)
    - Odprta komunikacija (R3)
- Pobuda za sodelovanje
    - Starši (R8, A11)
    - Šolska svetovalna delavka (R9, A8)
    - Učitelji (R10, A9)
    - Otrok (R11, A12)
    - Razredniki (A10)
- Sodelovanje s strokovnimi delavci
    - Notranji strokovni delavci
        - Strokovni delavci (R12)
        - Strokovni tim (R19, A15)
        - Razredniki in učitelji (A13)
        - Ravnateljica (A14)
    - Zunanji strokovni delavci
        - Klinična psihiatrija (R13)
        - Center za socialno delo (R14, A16)
        - Zavod za šolstvo (R15)
        - Policija (R16)
        - Univerzitetni klinični center (R17)
        - Center za usposabljanje (R18)
- Razlogi za sodelovanje
    - Razlogi otroka
        - Učne težave (R5, R21, A4, A17)
        - Vedenjske težave (R22, A4, A17)
        - Socialna vključenost otroka (R23)
        - Odvisnost otroka (R24)
        - Osebna stiska (A3)
        - Spletna omrežja (R25)
        - Šolska klima (A18)
        - Izostajanje od pouka (A20)
    - Razlogi družin
        - Socialne stiske (R6)
        - Ekonomske stiske (R7, R27, A5)
        - Nesodelovanje družin (A1)
        - Brezizhodnost (A2)
        - Nasvet (A6)
        - Zanemarjanje starševskih dolžnosti (A19)
        - Nezanimanje staršev (A21)
    - Delo šolske svetovalne delavke
        - Strokovno delo (R20)
        - Poklicna orientacija (A22)

        - Šolska kultura (A23)
        - Testiranje za nadarjene učence (A24)
- Strokovno znanje
    - Širok spekter znanja (R28)
    - Izobraževanja (R29)
    - Osebno vodenje (R31)
    - Solidarnost (R32)
    - Osebnostni razvoj (R30, R33)
    - Priročniki (R34)
    - Mediacija (R35)
    - Svetovalni pogovori (A25)
    - Teorija izbire (A26)

USPEŠNOST SODELOVANJA

- Kriteriji uspešnosti sodelovanja
    - Iskanje najboljše rešitve (R36)
    - Konstruktivno sodelovanje (A27)
    - Sprejeti zunanjo pomoč (A28)
- Ocenjevalec uspešnosti sodelovanja
    - Šolska svetovalna delavka (R37)
    - Vpleteni družinski člani (R38)
    - Uporabniki (R39)
    - Šolska svetovalna delavka z družinskimi člani (A29, A30)
    - Strokovni tim (A31)
    - Ravnateljica (A32)
- Ocenjevanje uspešnosti sodelovanja
    - Instrumentalna definicija problema (R40, A33)
    - Osebno vodenje (R41)
    - Dogovor o sodelovanju (R42, A34)
    - Soustvarjanje rešitev (R43, A35, A37)
    - Etika udeleženosti (R44, A38)
    - Spremljanje napredka (R45, A36)
    - Napotitev (A39)
    - Poročilo (A40)
- Strokovna ravnanja
    - Strokovno znanje
        - Znanje za ravnanje (R48)
        - Osebno vodenje (R49)
        - Delovni odnos (R51)
        - Vzpostavitev delovnega odnosa (R52, R53)
        - Dogovor o sodelovanju (R54)
        - Svetovalni razgovor (A41)
        - Ravnanje s sedanjostjo (A42)
        - Etika udeleženosti (A43)
    - Podpora strokovnega znanja
        - Prijaznost (R46)
        - Empatičnost (R47)
        - Približati se (R50)

        - Usmerjanje (A44)
        - Ukrepi in restitucija (A45)
        - Prilagojeni procesi (A46)
- Ovire za uspešno sodelovanje
    - Osebni razlogi družin
        - Stiske (R56)
        - Nezaupljivost (R57)
        - Strah pred neuspehom (R58)
        - Strah pred brezposelnostjo (R59)
        - Nemoč (R60)
        - Socialna stiska (R61)
        - Drugačnost (R62)
        - Zanikanje problemov (A47)
        - Prelaganje odgovornosti družine (A50)
        - Prenehanje obiskovanja pomoči (A51)
        - Mnenje o poklicni orientaciji (A55)
        - Rezultati nadarjenosti (A56)
    - Neosebni razlogi družin
        - Zaposlenost staršev (R55)
        - Socialno – ekonomski status (R63)
        - Sodelovanje je tabu (A48)
        - Negativen prizvok sodelovanja (A49)
        - Način življenja družin (A52)
        - Stres staršev (A53)
        - Internet (A54)

IZBOLJŠANJE SODELOVANJA

- Potrebe družin za izboljšanje sodelovanja
    - Dogovor o sodelovanju (R64)
    - Ravnanje s sedanjostjo (R65)
    - Soustvarjanje rešitev (R66)
    - Odprtost (R67)
    - Medsebojno zaupanje (R68)
    - Vzpodbuda (R69)
    - Izobraževalne vsebine (A57)
    - Poklicna orientacija (A58)
    - Izobraževanje o vrednotah in etiki (A59)
    - Razvijanje občutka lastne vrednosti (A60)
- Potrebe šolske svetovalne delavke za izboljšanje sodelovanja
    - Strokovno znanje (R70)
    - Nadgradnja znanja (R71)
    - Pridobljene spretnosti (R72)
    - Izobraževanje (R73, A64)
    - Seminarji (A61)
    - Strokovna literatura (A62)
    - Delavnice (A63)